

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Andra Kammaren. Nr 60.

Tisdagen den 31 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 25 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs tredje särskilda utskottets memorial, nr 14, med hemställan om anvisande af ersättning åt utskottets kanslipersonal och vaktbetjäning; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

§ 3.

Å föredragningslistan var vidare uppfördt Första kammarens protokollsutdrag, nr 436, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut angående dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 31 i anledning af Andra kammarens beslut rörande väckt motion om åtgärd för officiell publikation af regeringsrättens utslag.

*Ang. publika-
tion af rege-
ringsrättens
utslag.*

I anledning af en inom Andra kammaren af herr *Thyrén* väckt motion, nr 90, hade Andra kammaren för sin del beslutat, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för att snarast möjligt åstadkomma en officiell publikation af regeringsrättens utslag, såvidt desamma kunde anses vara af vikt för rättstillämpningen i riket.

Sedan berörda beslut blifvit jämlikt 63 § riksdagsordningen delgifvet Första kammaren, hade sistnämnda kammare för sin del beslutat, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter utredning om hvilka åtgärder som kunde vidtagas för att snarast möjligt åstadkomma en lämplig och pålitlig publikation af regeringsrättens utslag, såvidt desamma kunde anses vara af vikt för rättstillämpningen i riket, gå i författning

*Ang. publika-
tion af rege-
ringsrättens
utslag.
(Forts.)*

om utgifvandet eller, om med hänsyn till kostnaden så finnes erforderligt, till Riksdagen göra den framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunde anses föranleda.

Som Andra kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt af Första kammaren antaget, hade ärendet blifvit till Andra kammaren återlämnadt.

Efter föredragning af de utaf kamrarna i ämnet fattade besluten yttrade

Herr Kjellberg: Herr talman! Som herrarna behagade finna, har i anledning af en af herr Thyren väckt motion rörande officiell publikation af regeringsrättens utslag Första kammaren fattat ett beslut, som ej öfverensstämmer med det af Andra kammaren fattade. Emellertid är skillnaden mellan de af de båda kamrarna fattade besluten endast af formell natur. Jag tager mig därför friheten hemställa efter samrådan med motionären, att Andra kammaren nu behagade med frångående af sitt förut fattade beslut biträda det af Första kammaren i ärendet fattade beslutet.

Vidare anfördes ej. Den af herr Kjellberg gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 4.

Herr talmannen anmälde härefter till fortsatt handläggning andra särskilda utskottets utlåtande, nr 6, i anledning af dels de i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 innefattade förslagen till lag om kollektivavtal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsavtal, lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken, lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906, lag angående ändring af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, dels åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner.

*Lag om sär-
skild domstol
i arbetstvister.*

Det under punkten 1) b) upptagna *förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.*

För 1 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå af sju ledamöter.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Åkerman*, som yrkat, att paragrafen måtte erhålla denna förändrade affattning:

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

1 §.

För handläggning af mål, hvarom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå af fem ledamöter, af hvilka en har att föra ordet i rätten; samt

af herrar *Lindqvist* och *Persson* i Malmö, hvilka instämt med herr *Åkerman*.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Åkerman*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jämte ett par andra ledamöter af utskottet har jag afgifvit reservation vid första och tredje paragrafen, och jag tillåter mig att yrka bifall till denna reservation.

Jag har redan vid remissdebatten i detta ämne uttalat den åsikten, att det torde vara tillräckligt med *en* jurist i denna arbetsdomstol. Vidare anser jag, att bisittarnes antal bör kunna nedsättas till två på hvardera sidan, så att domstolen skulle komma att bestå af 5 ledamöter, en juridiskt bildad person och två sakkunniga från hvardera sidan. Jag kan icke tro annat än att den juridiska sakkunskapen äfven med denna anordning komme att bli alldeles tillräckligt betryggad. Vill man så gifva domstolen en juridiskt bildad sekreterare, tror jag för min del, att det vore tillräckligt sörjdt för den juridiska fackkunskapen. Domstolen blefve också mera lätt-handterlig på det sättet, om den bestode endast af 5 ledamöter. Det är ju äfven att märka, att de mål, som skola handläggas af arbetsdomstolen, ej i egentlig mening äro så strängt juridiska — jag menar, att med öfriga lagområden kommer man ej så mycket i beröring här, utan det är kollektivafstal och arbetsförhållanden, som här skola behandlas. Jag tror därför, att det ej är tjänligt, att rent juridiskt utbildade ämbetsmän i så stort antal sitta i denna domstol. Det är ju också att märka, att detta är en kostnadsfråga. Därigenom att man »kvittar af» de två ledamöterna, sparar man omkring 20,000 kronor om året — det är ej så mycket, men när det kommer år efter år, så blir det i alla fall pengar.

Det är också en annan omständighet, som jag ville framhålla, och det är, att denna domstol till att börja med kommer att sitta endast på försök i 5 år, och jag tycker verkligen, att det kunde vara lämpligt att då ej göra domstolen för stor. Vi veta icke heller, i hvad mån arbetsdomstolens arbete kan komma att ökas. Den

Lag om sär-
skild domstol
i arbetstvister.
(Forts.)

möjligheten är icke utesluten, att en dag den frågan kommer före, att domstolen skall arbeta på afdelningar, och då blir det ytterligare kostnader. Jag tycker i hvarje fall, att det icke skulle vara någon risk att till en början hafva domstolen inrättad på sätt som jag har föreslagit.

De, som i utskottet förfäktade den åsikten, att det borde vara mer än *en* jurist i domstolen, anförde såsom sitt förnämsta skäl därför, att ordföranden behöfde ha någon att »knäcka kasus» med, när han skulle döma. Men jag kan ej förstå, att icke äfven den synpunkten blir tillgodosedd genom mitt förslag. Denna juridiskt bildade sekreterare kommer naturligtvis att bli en duglig jurist, som domstolens ordförande mycket väl kan rådföra sig med. Dessutom har han fyra bisittare att tala med, — det blir gifvetvis de bästa förmågor man kan sätta in från ömse håll, kloka och förståndiga människor. Jag kan således ej förstå, att det behöfves sättas till två ytterligare tjänster, för att ordföranden skall ha flera personer att »knäcka kasus» med. Nu är också att märka, att skillnaden i aflöningsförhållanden mellan ordföranden och de två andra ledamöterna är ganska betydlig. Det är meningen, att ordföranden skall bli någon mycket högt uppsatt och särskildt berömd jurist, som skall ha en hög lön, och de två andra skola få en mera måttlig lön och antagligen icke vara så »högt skinande» som denne ordförande. Jag tycker därför, att han skulle kunna ha lika mycket nytta af att rådföra sig med en juridiskt bildad sekreterare som med dessa två andra jurister. Det är också att märka, att i kostnadsfrågan spelar in en post rörande domstolsledamöternas resor, och det är tydligt, att ju flera ledamöterna i domstolen blifva, ju dyrare komma också deras resor att blifva. Allt detta sammanlagdt gör, att jag icke kan finna det annat än välbetänkt, om kammaren antager min reservation, till hvilken jag yrkar bifall.

Vidare yttrade:

Herr Schotte: Herr talman! Som kammaren känner, afviker utskottets förslag på det sätt från Kungl. Maj:ts, att utskottet med afseende på sammansättningen af arbetsdomstolen, i stället för att Kungl. Maj:t föreslagit tre juridiskt bildade ledamöter, inskränkt dessas antal till två. Dessa två skulle med nödvändighet vara jurister, under det att rörande den tredje Kungl. Maj:t lämnas frihet att nämna en jurist eller en icke-jurist. Nu yrkar herr Åkerman, att det bara skulle blifva en jurist och att arbetsdomstolens ledamöter sålunda endast skulle blifva fem. Detta medför naturligtvis en viss fördel ur den synpunkten, att antalet sju är väl högt och att det därför vore önskvärdt, om det kunde nedbringas något, så att domstolen blefve, så att säga, mera lättarbetande. Men med hänsyn till den synnerligt stora betydelse vi trott ligga uti, att det finnes två jurister i domstolen, som hafva tillfälle att öfverväga och,

såsom herr Åkerman uttryckt sig, »knäcka kasus» med hvarandra, och då utskottet gjort arbetsdomstolen till sista instans och icke gått med på Kungl. Maj:ts förslag, att talan skulle få föras i högsta domstolen äfven i sakfrågor, hafva vi icke vågat oss på det försvande af domstolens juridiska element, som herr Åkermans förslag innebär. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag i § 1.

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman! I anledning af herr Schottes anförande vill jag erinra om, att den ändring utskottet föreslår icke är af så särdeles genomgripande natur, i det att Kungl. Maj:t ju alltid äger full rätt och obetingad befogenhet att, om Kungl. Maj:t så önskar, utse trenne jurister till ledamöter i denna domstol. Det kan sålunda blifva och det är mycket sannolikt att det blir samma förhållande som enligt Kungl. Maj:ts förslag, mot hvilket berättigad erinran gjorts från åtskilliga håll. Det har anförts sådana synpunkter äfven från arbetsgifvaresidan, att det skulle vara olämpligt att göra det juridiska elementet så starkt i denna domstol, som enligt allas förmenande bör få en alldeles särskild sammansättning. Jag gillar för min del till fullo den uppfattning i denna sak, som uttalats af herr Åkerman, och ber därför att få yrka bifall till den af honom afgifna reservationen.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande af förevarande paragraf och vidare på bifall till det förslag, som framställdes af herr Åkerman i hans vid paragrafen afgifna reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid af herr Åkerman, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra särskilda utskottets förevarande förslag till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som framställdes af herr Åkerman i hans vid paragrafen afgifna reservation.

Voteringen utvisade 141 ja mot 54 nej, hvadan paragrafen af kammaren godkäfts.

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 2 § hafva följande lydelse:

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål, som rörer kollektivafstal, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan eller af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd under aftalstiden, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Mål, som rörer arbetsafstal, tillhöre allmän domstols upptagande, ändå att tvisten afser bestämmelse i arbetsaftalet, som grundar sig på kollektivafstal; dock skall sådant mål tillhöra arbetsdomstolens upptagande, där fråga är om skadestånd i anledning af arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd eller på grund af afskedande, och den åtgärd, som medfört skadan, förmenas stå i strid mot kollektivaftalet eller mot lagen om sådant aftal, eller där tvist föreligger mellan parterna angående kollektivaftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd.

Utskottet hemställde, att paragrafen skulle lyda:

Arbetsdomstolen skall — — — — — sådant aftal.

Yppas under handläggning vid allmän domstol af mål, som rörer arbetsafstal, tvist om kollektivaftals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, och är målets utgång däraf beroende, hänvise rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivaftalet, och varde målet i öfrigt förklaradt hvilande i afbidan på tvistens afgörande.

Uti afgifven reservation hade herr *Åkerman* med instämmande af herrar *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Lindqvist*, *Sandström*, *Wijk* och *Persson* i Malmö föreslagit, att åt paragrafen måtte gifvas denna lydelse:

2 §.

Arbetsdomstolen skall handlägga mål, som rörer kollektivafstal, ehvad fråga är om fullgörande af aftalet, om påföljd af underlåtenhet därutinnan eller af arbetsinställelse, blockad, bojkott eller därmed jämförlig åtgärd under aftalstiden, om aftalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller om dess häfvande.

Till arbetsdomstolens upptagande hörer ock mål om arbetsafstal, som, enligt 4 eller 5 § i lagen om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare, grundar sig på kollektivafstal.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Åkerman* yttrade: Herr talman, mina herrar! Denna 2 § i arbetsdomstolslagen behandlar den ytterst viktiga och delikata

frågan om arbetsdomstolens kompetensområde. Jag vill genast säga ifrån, att det förslag, som utskottet här framlagt, synes mig vara af den beskaffenhet, att det icke under några förhållanden bör kunna vinna kammarens godkännande. För att klargöra, hvad denna fråga rör sig om, skall jag gå litet tillbaka i tiden, ända till det till lagrådet remitterade förslaget. Jag vore tacksam, om kammaren ville följa mig på denna rekognoscering, fastän jag gissar, att alla äro trötta efter det ansträngande arbetet i går, och de saker, som vi nu komma in på, äro af en ganska strängt juridisk karaktär, och jag kan därför icke vänta att hafva flertalets öra, men det vore vänligt om herrarne ville höra på mig.

Det förslag, som i detta hänseende remitterades till lagrådet, hade i mitt tycke många förtjänster. Först och främst var det kort, så att det var lätt att läsa. Det innehöll i allt väsentligt det samma, som reservanternas nu yrkat. Då jag säger allt väsentligt, menar jag, att i det praktiska lifvet skulle det till lagrådet remitterade förslaget komma att verka på samma sätt som det af reservanternas framlagda förslaget. Därtill var det, såsom jag redan sagt, kort och träffande, men det tillfredsställde icke lagrådet. Lagrådet skulle först och främst närmare utveckla, hvad som menas med tvister om kollektivafstal, och på den grund tillkom första momentet i paragrafen. Där räknas upp en del exempel, som tillkommit på lagrådets yrkande. Man kan ju icke klandra detta, ty de uppräknade exemplen kunna ju vara belysande, så det är intet ondt i det, men det var lika bra förut. Det är först vid andra momentet tvistigheter uppstå.

När man läser den motivering, som justitieministern skref vid remissen till lagrådet, finner man, att han hade tänkt sig, att dessa tvister om arbetsaftalet skulle gå till arbetsdomstolen, så snart det var någon meningsskiljaktighet mellan parterna angående det kollektivafstal, i hvilket rättsanspråket bottnade. Däremot hade justitieministern tänkt sig, att tvister om arbetsaftalen, äfven om de bottnade i ett kollektivafstal, skulle kunna gå till de allmänna domstolarne, så snart parterna voro ense om tolkningen af kollektivafstalet. Detta är teoretiskt alldeles riktigt, men i praktiken skulle det vålla svårigheter. Därför hafva vi reservanter tänkt oss, att saken skulle ordnas så, att så snart rättsanspråket i arbetsaftalet bottnade i ett kollektivafstal, skulle målet gå till arbetsdomstolen. Det blefve mycket enklare på detta sätt, och det finnes icke någon anledning att tänka sig, att i det praktiska lifvet mål, i hvilka parterna voro ense om kollektivafstalets innebörd, skulle komma upp till arbetsdomstolen. Det är sålunda icke tänkbart, att till arbetsdomstolen skulle komma mål om arbetslöner, som innehållits utan att kollektivafstalet var tvistigt, t. ex. blott därför att arbetsgifvare vägrade betala ut lön utan anfördt skäl eller emedan det inte roade honom eller därför att han eljest icke ville eller kunde. Jag menar således, att i praktiken kommer reservanternas förslag att

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

ställa sig på samma sätt, som justitieministern tänkt sig, när han remitterade sitt förslag till lagrådet. Nu har däremot utskottet gifvit sig in på rena teoretiska funderingar. Om utskottets förslag mot förmodan skulle vinna kammarens godkännande, ja, min herrar, då tycker jag — det vågar jag säga — att vi äro inne på en fullständig parodi af processordning. Utskottet vill hvarken mer eller mindre än att alla mål om arbetsaftal skola handläggas vid de allmänna domstolarna. Finnes då, att tvistiga meningar yppa sig om tillämpningen af kollektivaftalet, skall målet hvila vid den allmänna domstolen, och parterna få komma upp till arbetsdomstolen och processa om innebörden af kollektivaftalet för att sedan gå tillbaka till den allmänna domstolen i orten. Vill det sig väl, eller illa rättare sagdt, kan en part där vid den allmänna domstolen trakkassera sin motpart på det sättet, att han 3, 4 gånger eller hur många gånger han vill kan locka upp honom till arbetsdomstolen. Först gör han en invändning om kollektivaftalets tolkning, hvarvid parterna få komma upp till arbetsdomstolen för att där få utlåtande i tolkningsfrågan. Därefter går målet tillbaka till den allmänna domstolen; där kan det åter göras en annan invändning, och så få parterna återigen gå till arbetsdomstolen. Jag må säga, att skulle vi få en sådan processordning i dessa mål, vore det bättre att icke hafva någon arbetsdomstol.

Så som vårt förslag är formuleradt, förekommas dessa oegentligheter. I praktiken är det ju alltid så vid dessa mål, att parterna veta hur landet ligger, och i sista hand kommer tvisten att gälla kollektivaftalet. Därför tror jag, att den i reservationen förordade anordningen är mera klar och praktisk. Jag tillåter mig därför vördsamt, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att för kammaren få framföra mina allvarsamma betänkligheter mot innehållet i denna paragraf, sådan den formulerats och nu påyrkats af herr Åkerman. Enligt hans förslag skulle alla mål, som röra arbetsförhållandet mellan en arbetsgifvare och en arbetare, dragas upp till arbetsdomstolen, så snart mellan dessa parter finnes ett kollektivafval. Äfven i det i 5 § kollektivafvalslagen omhandlade fallet, att en arbetsgifvare, som har kollektivafval med en arbetareorganisation, tagit en icke organiserad arbetare i anställning, skulle förhållandet bli detsamma, då ju äfven den oorganiserade är berättigad att tillgodnjuta kollektivafvallets villkor. Om det nu mellan dessa blir tvist om en aflöning på ett eller annat tiotal kronor eller om att arbetaren skall redovisa för exempelvis mottagna materialier, eller om ett ackordsarbete är utfördt så, att det kan godkännas eller ej, och det i målet blir fråga om att höra vittnen eller förebri

annan utredning, kunna herrarna då finna det lämpligt, att ett sådant mål skall dragas upp till denna stora arbetsdomstol, fastän det icke har det ringaste med kollektivaftalet att göra? En sådan tvist bottnar icke i kollektivaftalet.

Mina betänkligheter äro af två slag, dels från domstolens synpunkt och dels från parternas. Hvad arbetsdomstolen angår, skulle dess verksamhet otvifvelaktigt förryckas, om den skulle sysselsätta sig med en mängd sådana bagatelltvister som dessa. Jag kan icke finna det rimligt, att för dessa mål, som i de flesta fall äro att hänföra till rena bagatellmål, taga i anspråk en institution af den omfattning som arbetsdomstolen. Det finnes ingen som helst fast hållpunkt att kunna beräkna, hur stor arbetsbörda som därigenom skulle komma att läggas på arbetsdomstolen, men det är icke uteslutet, att den blefve så omfattande, att man snart stode inför den nödvändighet, som herr Åkerman i sitt förra anförande antydde, att låta domstolen arbeta på afdelningar, eller också skulle det hafva till följd, att möjligheten för arbetsdomstolen att ägna sig åt det väsentliga i sitt arbete, att föra fram och utveckla kollektivaftalets begrepp och frågor, som därmed sammanhöra, betydligt inskränktes.

Jag vill i detta sammanhang — jag hade tänkt göra det redan vid föregående paragraf — påpeka den stora betydelse, som arbetsdomstolen har just därigenom att den på kollektivaftalets och därmed sammanhängande områden får så att säga skapa lag, ty den lag som nu föreslås är ganska ofullständig.

Ser man på parternas intressen, mina herrar, så är det orimligt, att en arbetare exempelvis i Skåne, som har en liten lönetvist med sin arbetsgivare, icke skall få den afgjord där nere utan nödgas gå till arbetsdomstolen. För organiserade arbetare kommer därtill, att deras förening skulle inträda. Sålunda finge arbetarnas föreningar — landsorganisationen, antar jag — inträtta en fullständig juridisk byrå, som säkerligen skulle kosta lika mycket som den byrå herr Lindqvist talade om i går. Den finge till uppgift att taga vara på arbetarnas anspråk i lönetvister, i redovisningsaffärer för materialier och i alla andra mål, som från hela landet komme att strömma in till domstolen. Om organisationen vägrade taga befattning härmed, skulle arbetaren själf få gå in till domstolen. Han komme då i samma ställning som en oorganiserad arbetare. Han nödgades skaffa en advokat för att föra processen här i Stockholm. Om rättegångsförhållandena blefve ordnade på sådant sätt, vore det mycket betänkligt.

Ja, det är de betänkligheter jag har, och jag tror, att de äro tillräckligt stora för att motivera, hvarför man icke kan gå med på reservanternas förslag. Hvad däremot beträffar utskottets förslag, så får jag ärligt säga, att jag icke finner det synnerligen tilltalande. Det förslag, som på ett mera naturligt sätt löser frågan, är Kungl. Maj:ts förslag, som går ut på, att när en arbetstvist är anhängiggjord vid en underdomstol och denna finner, att tvisten bottnar i

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

kollektivafstal i den betydelsen, att det kan bli fråga om tolkningen och tillämpningen af kollektivafstalet, så skall underdomstolen skjuta tvisten från sig till arbetsdomstolen och göra det fullständigt, så att arbetsdomstolen, som i alla fall tager saken om hand, på samma gång den afgör frågan om aftalets tolkning, äfven drar konsekvenserna af denna tolkning och utdömer det belopp, som det kan bli fråga om att på grund däraf utdöma.

Herr Schotte: Herr talman! Det förslag, som herr Åkerman framlagt och hvori åtskilliga reservanter instämt, har tillkommit, för att man skall försöka få en mera praktisk och, såvidt jag tror, lämplig anordning än hvad framför allt utskottet föreslår. Skillnaden mellan reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag är emellertid icke särskildt betydande. Hvad jag för min del är mest betänksam mot är utskottets förslag. Då herr justitieministern uttalat åtskilliga betänkligheter mot herr Åkermans förslag och likaså mot utskottets, hvilka senare betänkligheter jag anser mest vägande, skall jag, herr talman, be att med återkallande af mitt instämmande i herr Åkermans reservation få yrka, att kammaren antager Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herr *Zetterstrand*.

Herr Åkerman: Herr talman! Blott några få ord. Jag skall genast säga, att jag också tror, att det går bra att taga Kungl. Maj:ts förslag, såsom herr Schotte yrkat. Som jag redan sagt, är mitt förslag i stort sedt detsamma som Kungl. Maj:ts. Ty de exempel, som herr justitieministern lät framskymta för kammaren, äro teoretiskt mycket afskräckande, men jag har aldrig hört talas om, att det går till så i det praktiska lifvet. Hufvudsaken är, att Andra kammaren för all del afvisar utskottets förslag. Hellre må den taga Kungl. Maj:ts förslag, om kammaren icke vill taga mitt.

För att bemöta herr justitieministerns uttalande i en detaljfråga, då han under hänvisning till 5 § i kollektivafstalslagen yttrade, att efter vårt förslag en massa bagateltvister skulle komma under arbetsdomstolen, ber jag att få säga, att blott sådana tvister skulle hänskjutas dit, som rörde sig om bestämmelser i kollektivafstal. Men jag vill icke vidare ingå på detta. Jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag i hufvudsak är godt, och då jag tänker mig, att efter de anföranden, som äro hållna här af herr justitieministern och herr Schotte, kammaren är rädd för att gå med på min reservation, skall jag icke längre vidhålla mitt yrkande, utan hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lindqvist: Herr talman! Efter de vändningar, som nu skett, verkar det som en ropandes röst i öknen att instämma i det af herr Åkerman ursprungligen framställda yrkandet.

Jag ber för min del få säga, att redan arbetsaftalskommittén ställde sig ytterst välvillig till tanken på skapandet af en arbets-

domstol. Men då den gjorde det, utgick den ifrån att arbetsdomstolen skulle komma att handlägga alla ärenden, som rörde arbetare, hvilka sorterade under kollektiva aftal. Nu säger man, att vår nuvarande rättsordning icke kan medgifva en sådan anordning, ty de vanliga domstolarna skola under alla förhållanden behandla mål, som röra det personliga aftalet, och arbetsdomstolen kan icke få åt sig hänskjutet annat än tolkningen af de kollektiva aftalens bestämmelser och utdömandet af skadeståndersättning. Af en sådan anordning blir konsekvensen, att om en arbetare eller en grupp af arbetare kommer i tvist med arbetsgifvaren rörande exempelvis utbetalning af lön, så skall man först, om det icke är klart, huruvida bestämmelserna i kollektivafftet äro följda, till arbetsdomstolen instämma arbetsgifvaren och börja processen vid denna domstol. När man vunnit utslag där, som berättigar arbetaren att resa de anspråk, som han förmenar sig äga rätt att uppställa, skall han ytterligare instämma arbetsgifvaren till den allmänna domstolen för att slutligen få ut det belopp, som skall tillfalla honom. Det blir väl ett processande, som gränsar till det otroliga, och då först blir det nödvändigt för arbetarna att inrätta sådana byråer, som herr justitieministern nyss omnämnde. Han sade nämligen, att om vi gå fram på den linje, som af herr Åkerman var föreslagen, men sorgligt nog icke längre finns kvar, skulle landsorganisationen få inrätta någon sorts justitiedepartement, som skötte om det hela. Som en upplysning kan jag meddela, att det visst icke förelegat den minsta anledning att tänka på någon sådan anordning just med hänsyn därtill, att landsorganisationen icke sluter några kollektivafftal, och att det sålunda icke kan bli landsekretariatet eller landsorganisationen, som kommer att företräda arbetarna vid denna arbetsdomstol, utan tillkommer detta fackförbunden och fackföreningarna, som direkt med arbetsgifvarne eller deras organisationer sluta sådana aftal. Jag önskar icke upptaga tiden längre, ty det är tröstlöst, sedan förslagsställarne så fullständigt fallit ifrån sitt yrkande. Men för att icke göra likadant skall jag åtminstone tillåta mig att vidhålla det yrkande, som är framställt i herr Åkermans reservation.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Jag ber få fästa uppmärksamheten på att Kungl. Maj:ts förslag var formuleradt med hänsyn till appellationsrätten. Utskottet tog bort bestämmelsen härom, och formuleringen af utskottets förslag är till väsentlig grad betingad af detta förhållande.

Detta är en synpunkt, som ännu icke blifvit framförd i debatten, men den bör enligt mitt förmenande i detta fall tillmätas en afgörande betydelse. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gifvit

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

propositioner på: 1:o) godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf, 2:o) godkännande af Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af paragrafen och 3:o) godkännande af det förslag, som innefattades i den af herr Åkerman vid paragrafen afgifna reservationen, blef det under 2:o) upptagna yrkandet af kammaren bifallet.

3—21 §§.

Godkändes.

Slutbestämmelsen skulle enligt utskottets förslag hafva denna affattning:

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock att mål, hvori stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Förslag, hvarom i 4 § förmåles, skola första gången afgifvas under år 1910. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämmande af de ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Såsom lagfaren ledamot må endast förordnas innehafvare af annan domarebeställning.

Beträffande slutbestämmelsen hade reservationer afgifvits:

af herrar *Schotte*, *Larsson* i Klagstorp, *Sandström* och *Wijk*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte antaga slutbestämmelsen så lydande:

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1911; dock att mål, hvori stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre bestämmelser. Lagen skall upphöra att gälla den 31 december 1915, men skall ändock äga tillämpning å mål, hvori stämning utfärdats medan lagen varit gällande. Förslag, hvarom i 4 § förmåles, skola första gången afgifvas under år 1910. Intill dess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämmande af de ledamöter af domstolen, som i 3 § afses, och skola i stället befattningarna uppehållas på förordnande. Såsom lagfaren ledamot må endast förordnas innehafvare af annan domarebeställning; samt af herrar *Åkerman*, *Lindqvist* och *Persson* i Malmö, hvilka instämt i herr Schottes m. fl:s här ofvan intagna reservation, men dessutom yrkat, att de två sista satserna af förevarande bestämmelser måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Intilldess annorlunda varder stadgadt, skall anstå med utnämmande af ordförande i domstolen, och skall i stället innehafvare af annan domarebeställning förordnas att uppehålla befattningen.

Efter föredragning af slutbestämmelsen begärdes ordet af

Herr Schotte, som yttrade: Herr talman! Här förekommer en reservation, som ansluter sig till den reservation rörande kol-

lektivaftalslagens giltighet, som kammaren i går antog, och jag skall därför, herr talman, med afseende på slutbestämmelsen be att få yrka bifall till den af mig med flera afgifna reservationen.

Lag om särskild domstol i arbetstvister.
(Forts.)

Härpå anförde

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Jag vill endast inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner dels på godkännande af utskottets förslag till lydelse af slutbestämmelsen, dels på godkännande af det förslag till lydelse af samma bestämmelser, som framställdes af herr Schotte m. fl. i den af dem afgifna reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Ingressen; rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut angående de däri afsedda lagförslagen.

Härefter föredrogs det vid punkten 2) fogade *förslag till lag angående medling i arbetstvister.*

Lag ang. medling i arbetstvister.

Lagförslaget godkändes.

I afseende å *utskottets hemställan i punkten 2)* hade reservationer afgifvits:

af herr *Wijk*, som med instämmande af herrar *Schotte, Larsson* i Klagstorp, *Sandström* och *Åkerman* yrkat, att Riksdagen måtte, utan sammankoppling med andra lagar, antaga utskottets förslag till lag angående medling i arbetstvister, och att således utskottets hemställan i förevarande betänkande under 2) måtte antagas med denna lydelse:

2) att Riksdagen måtte

dels antaga det vid punkten fogade förslag till lag angående medling i arbetstvister etc.; samt

af herrar *Lindqvist* och *Persson* i Malmö.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Wijk*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det har med rätta anmärkts mot Kungl. Maj:ts olika lagförslag på arbetsaftalets område, att där göres så litet för att söka förebygga

Lag ang. med-
ling i arbets-
tvister.
(Forts.)

utbrytandet af arbetstvister. Kungl. Maj:ts lagförslag innehålla åtskilliga stadganden om, när strejk och lockout få vidtagas, och när de icke få vidtagas. De innehålla också åtskilliga förbud för vidtagande af strid under aftalstiden, men där föreslås inga åtgärder för att söka förebygga utbrytande af de allra viktigaste arbetsstriderna, de som gälla ingående af nya kollektivafstal, då de allvarigaste intressetvisterna pläga uppstå.

Det är för att afhjälpa denna brist herr Schotte har väckt den motion, som ligger till grund för det förslag till lag om medling i arbetstvister, som utskottet enat sig om och kammaren nu godkänt.

Herr Schottes motion, som i hufvudsak godtagits af utskottet, innehåller dels bestämmelse om ökad befogenhet för förlikningsmännen på det sätt, att de skulle få rätt att *kalla* parterna till sammanträde, medan de hittills endast haft makt att inbjuda dem, och dels förslag om inrättandet af en ny förlikningsinstitution, en s. k. förlikningskommission, som skulle ha till uppgift att särskildt omhändertaga de farliga och allvarliga tvister, som kunna uppstå, då nya kollektivafstal skola träffas.

Rörande de föregående lagförslagen, som kammaren nu behandlat, har inom utskottet rådt den största meningsskiljaktighet, hvilket framgår af de många reservationer, som afgifvits. Om detta senare förslag till lag om medling i arbetstvister har däremot ingen meningsskiljaktighet rådt, med undantag af att herrar Lindqvist och Persson i Malmö ha reserverat sig blankt. Utskottet har i öfrigt fullständigt enat sig om den lagtext, som nyss af denna kammare godkänts. Det väckte då inom utskottet åtskillig uppmärksamhet, när i utskottets sena timma från förstakammarhåll gjordes yrkande om, att detta af utskottet godkända lagförslag skulle antagas endast under förutsättning, att de två föregående lagförslagen, om kollektivafstal och om arbetsdomstol, blefve af Riksdagen antagna. Vill man finna en motivering för detta yrkande, söker man den förgäfvets i utskottets utlåtande. Utskottet uttalar sig på det allra varmaste om den här föreslagna ändringen af medlingslagen. Utskottet påpekar, att dylika förlikningskommissioner ha emellanåt vid allvarliga arbetstvister af Kungl. Maj:ts förordnats, och utskottet säger, att »säkerligen vore det till gagn, om möjligheten att anlita en dylik institution icke vore beroende af mera tillfälliga omständigheter, utan denna alltid funnes att tillgå för sådana tvister, som äro af den betydelse, att det allmänna bör göra allt hvad göras kan för att få medling till stånd». Utan någon förmedling kommer emellertid utskottet i slutet af sitt yttrande med följande sats: »Enligt utskottets mening bör ny lag i förevarande ämne icke nu antagas annat än i sammanhang med godkännande af förslagen till lagstiftning om kollektivafstal och om inrättande af en arbetsdomstol.» Motivet till detta yrkande skulle vara följande. Riksdagen kommer möjligen att finna, att de två föregående lagförslagen tarfva ytterligare pröfning, innan de kunna antagas, och

då förefinnes skäl för att antaga, att äfven detta senare lagförslag om medling i arbetstvister skulle vara i behof af en liknande omarbetning. Om man nu erinrar sig, att med afseende på de två föregående lagförslagen de mest skilda meningar gjort sig gällande inom utskottet, så framstår det första påståendet som ganska befogadt; men då man erinrar sig, att detta senare lagförslag af utskottet enhälligt godkänts, utan att något ändringsyrkande reservationsvis framställts, så frågar man sig, hvarför en ändring af de föregående lagförslagen ovillkorligen skulle medföra behof af att omarbete äfven förslaget till lag om medling i arbetstvister. Äfven om de två föregående lagförslagen blefve väsentligt omarbetade, vågar jag påstå, att om detta öfverhufvud taget skulle medföra något behof af ändring i den senare lagen, så skulle ändringarne endast gälla detaljer som icke kunna motivera en sammankoppling af de olika lagförslagen. I själfva verket finnes icke något oupplösligt samband mellan den senare lagen om medling i arbetstvister och de två föregående om kollektivafstal och om arbetsdomstol. Medlingslagen är under alla förhållanden lika nyttig och nödvändig, oafsedt om de två föregående lagförslagen antagas eller icke.

Jag vill naturligtvis icke göra gällande, att inrättandet af en förlikningskommission och utsträckandet af förlikningsmannens befogenhet i framtiden skulle förhindra utbrytandet af arbetsstrider. Det kommer det icke att göra, lika litet som förlikningsmannainstitutionen kunnat göra det. Men lika väl som förlikningsmannainstitutionen varit till största nytta för att utjämna uppkommande svårigheter och inskränka antalet arbetstvister, lika visst kan man vara öfvertygad om, att införandet af en förlikningskommission kommer att verka synnerligen godt i samma riktning.

Min förhoppning är, att de två föregående lagförslag, som kammaren behandlat, trots allt skola leda till ett positivt beslut vid denna riksdag. Men om så icke skulle ske, och om kammaren nu bifaller den sammankoppling, som här från Första kammarens sida påyrkats, då blir utskottets och Riksdagens arbete på detta lagstiftningsområde för detta år fullkomligt resultatlöst. Bifaller man åter den reservation, hvilken vi framställt, och hvaruti vi afstyrka sammankopplingen, och skulle min förhoppning, att de två föregående lagförslagen vid denna riksdag måtte leda till positivt resultat, icke uppfyllas, kommer Riksdagen dock att på det neutrala område, som medlingslagen representerar, hafva tagit ett positivt steg mot sträfvandena för större arbetsfred i landet.

På grund af hvad jag framställt, ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Vidare yttrade

Herr Pettersson i Bjälbo: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lag ang. medling i arbetstvister.
(Forts.)

*Lag ang. med-
ling i arbets-
tvister.
(Forts.)*

Öfverläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till nämnda hemställan med den ändring, som föreslagits af herr Wijk i den af honom afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten 2:o) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som i afgifven reservation föreslagits af herr Wijk.

Voteringen utvisade 93 ja, men 118 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits af herr Wijk i den af honom afgifna reservationen.

*Lag om vissa
arbetsaftal.*

Vidare upptogs till behandling det i punkten 3) innefattade förslaget till lag om vissa arbetsaftal.

För 1 § hade utskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t föreslagit, hemställt om denna lydelse:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å aftal, hvarigenom en arbetare åtager sig att under bestämd tid eller tills vidare mot ersättning arbeta åt en arbetsgifvare i industri, handverk, jordbruk eller handel, vid järnvägs- eller spårvägsdrift eller i annat näringsyrke eller vid hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej aftalet gäller arbetare, som i 4 § sägs.

Utöfvar staten, kommun eller municipalsambälle rörelse, lände denna lag till efterrättelse angående arbetsaftal, som med arbetare i den rörelse slutes, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring.

Vid paragrafen funnos fogade reservationer:

af herrar *Schotte, Larsson* i Klagstorp, *Sandström* och *Wijk*, hvilka hemställt, att Riksdagen, med afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter ytterligare utredning, ville för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning om enskilda arbetsaftal;

af herrar *Lindqvist* och *Persson* i Malmö, som yrkat, att förevarande lagförslag icke måtte af Riksdagen antagas; samt af herr *Åkerman*, hvilken instämt i det af herr Schotte m. fl. framställda afslagsyrkandet.

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Paragrafen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Lindqvist: Herr talman! Vi äro nu framme vid det, som jag förut under behandlingen af lagförslagen tillåtit mig beteckna såsom den andra afdelningen i detta lagkomplex. Det skulle nu gälla genomförandet af ett förslag till lag om vissa arbetsaftal, såsom det här kallas, men hvilket, som vi ju alla veta, gäller de personliga aftalen. Detta begrepp, personliga aftal, är, åtminstone på arbetarsidan för närvarande, ett ganska dunkelt begrepp. Arbetarna i allmänhet på industriens område anse för sin del, att deras arbetsförhållanden i aftalsväg äro fullständigt och tillfredsställande ordnade, så snart ett kollektivafstal blifvit slutet, och man har bland dessa arbetare ställt sig ytterst osympatiskt till hvarje tanke på något aftal, som skulle kunna inrangeras under begreppet personliga aftal. Nu säger man från juridiskt håll, att detta begrepp finnes redan under nuvarande förhållanden nämligen på det sättet, att ett arbetsaftal uppstår endast därigenom, att en arbetare söker anställning på en arbetsplats och arbetsgifvaren bereder honom denna anställning, oaktadt man icke aftalar om några villkor. Redan genom en sådan procedur, hvarigenom arbete beredes för en arbetssökande, uppstår ett personligt aftal. Så långt kan ju under alla förhållanden icke någon, efter hvad jag tror, hafva något att erinra, så länge det icke finnes ett stadgande i lagen, som föreskrifver en hel massa saker rörande dessa personliga aftal. Det framgår nu emellertid af det föreliggande lagförslaget, att man, så snart man går in på detta område för att lagstifta, stöter på en otrolig mängd af svårigheter. Man har kommit ut på ett ofantligt stort och vidsträckt område, där bestämmelser skola formas i lagtext, som träffa individerna, då man skall ordna detta förhållande mellan arbetare och arbetsgifvare. Så som det föreliggande lagförslaget är lagdt, griper det om alltför stora områden, och vi finna ju, hurusom af denna anledning lagförslaget har fått sådana bestämmelser, att man för industriarbetarnas del måste beteckna detta lagförslag såsom blifvande en legostadga för industriarbetarna. Den hufvudsakligaste anledningen till, att lagen fått sådant innehåll, kan vara den, att man här, då man gått att stadga eller fastställa bestämmelser rörande personliga arbetsaftal för industriarbetarna, äfven inryckt landtbruket under samma lag. Detta gör ju äfven, att det förekommer en mängd oegentligheter och en mängd stadganden, som ingalunda kunna vara lämpliga för dessa industriarbetare, och det har ju äfven inträffat, att man på landtbrukarhåll varit mindre tillfredsställd med de stadganden, som kanske äro skrifna och afsedda mera för industriarbetarnas del. § 1

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

angifver ju, att lagen skall omfatta industri, handverk, jordbruk eller handel, järnvägs- eller spårvägsdrift eller annat näringsyrke eller hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenafledning eller annat dylikt särskildt arbetsföretag, där ej attalet gäller arbetare, som i 4 § sägs. Vi finna däraf, som jag säger, att det är ett ofantligt stort område, som denna lag spänner öfver, och det är alldeles gifvet, att endast på grund däraf det uppstår ganska stora olägenheter, då man skall söka att forma lagens bestämmelser.

Om man sedan går igenom denna lag och granskar de olika stadgandena, möter man en mängd oegentligheter uti densamma. Redan i andra paragrafen finner man, att där upptar lagen arbetsförman under benämningen arbetare, under det att lagen på ett annat ställe föreskrifver, att arbetsförmannen åtminstone i ett afseende skall intaga en fullkomlig särställning, då det nämligen där stadgas förbud för arbetsförman att tillhöra en arbetarorganisation. Uti samma paragraf är inryckt en bestämmelse om att handelsbiträden också skola räknas hit, men ifrån det hållet har inlagts en bestämd gensaga häremot uti en skrifvelse till utskottet, däri dessa handelsbiträden gifvit till känna, att de icke vilja inbegripas under denna lag om personliga arbetsaftal, som här föreligger. Däremot skall lagen, såsom angifves i fjärde paragrafen, icke tillämpas på dem, som innehafva offentlig tjänsteställning, icke på tjänare, som äro bundna af legostadgan, och icke heller på läringar och sjöfolk, för hvilka sistnämnda en särskild lag gäller. För läringar har man hoppats att få en särskild lag. Det föreligger i det afseendet sedan några år tillbaka ett förslag, hvilket, efter hvad jag kan förstå, regeringen icke funnit vara sådant, att den vill anbefalla detsamma till antagande af Riksdagen. Emellertid är förhållandet beträffande denna officiella tjänsteställning, att det är ytterst svårt att finna någon klar och bestämd definition på detta begrepp. Vi ha under öfverläggningarna i utskottet försökt att finna på en riktig definition, men det har icke lyckats, och det torde nog vara ganska svårt att säga, hvilka det är, som skola anses innehafva en sådan officiell anställning, att de icke falla under denna lag, och det kommer nog i det afseendet att bli tvist om gränssfall.

Redan i § 6 uti denna lag möter oss en utaf de vitalaste punkterna i lagen. I lagförslaget var nämligen inrymdt en bestämmelse, genom hvilken man skulle legalisera en viss uppsägningstid i fråga om det personliga aftalet. Utskottet har, som herrarne märka, med omild hand strukit bort detta stadgande, som Kungl. Maj:t föreslagit. Anledningen till att så har skett beror därpå, att detta stadgande om ett legaliserande af uppsägningstiden i fråga om personliga aftal för med sig såsom en nödvändig konsekvens en annan bestämmelse, som återfinnes i Kungl. Maj:ts förslag med den lydelse, som § 27 där har. Den innehåller att arbetsgifvaren skulle vara skyldig att utbetala lön för den tid arbetaren stått till arbetsgifvarens förfogande, äfven om icke arbetsgifvaren har tillfälle att under den tiden syssel-

sätta arbetaren. Inom utskottet kom man till den bestämda slutsatsen, att detta är den nödvändiga konsekvensen af den legaliserade uppsägningstiden, och när man då icke kunde gå med på att arbetsgifvaren skulle ikläda sig denna skyldighet, därest han hade arbetaren bunden vid sig med ett sådant personligt arbetsaftal, att arbetaren icke kunde skilja sig ifrån honom, med mindre han sade upp detta aftal och afvaktade utlöpanDET af uppsägningstiden. Så sade arbetsgifvareintressets representanter i utskottet att: då stryka vi helt enkelt ett bredt streck öfver Kungl. Maj:ts förslag rörande den legaliserade uppsägningstiden! Jag för min del vill säga, att jag icke har något att erinra mot den ändring, som gjorts i § 6 genom uteslutande utaf denna legalisering af uppsägningstiden. Men däremot har jag ganska stora erinringar att göra mot det uteslutande, som ägt rum i § 27. Ty den möjligheten är ju icke utesluten, utan det är tvärtom mycket sannolikt, att oaktadt icke lagen, på sätt Kungl. Maj:ts förslag innehåller, legaliserat uppsägningstiden, det gifvetvis kommer att finnas en del personliga aftal, som äro fastställda med hänsyn till bestämd uppsägningstid. Vid sådant förhållande borde gifvetvis arbetarne vara tillförsäkrade samma rätt, som är föreslagen i § 27 af Kungl. Maj:ts förslag.

I sammanhang med denna sak ber jag få omnämna, att utskottet dragit ett bredt streck öfver ett annat stadgande i Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen bestämmelsen i § 32, som handlar om det s. k. décomptesystemet. Kungl. Maj:ts förslag gaf arbetsgifvaren rätt att innehålla någon del af arbetslönen, dock skulle han i décompte icke få ta mer än hvad som motsvarade lönen under sammanlagdt 15 dagar och icke mer än en femtedel vid hvarje aföningstillfälle. Denna fråga om paragrafens strykning kom upp i sammanhang därmed, att man också nödgades ha föreskrift om, huruvida arbetsgifvaren skulle få behålla och lägga till sitt rörelsekapital de penningar, han i form af décompte erhållit från arbetarne. Då Kungl. Maj:t icke kunnat följa den väg arbetsaftalskommittén anvisat, eller att medlen ovillkorligen skulle insättas i bank och icke få lyftas, med mindre båda parterna därtill gifve sitt bifall, utan Kungl. Maj:t medgifvit arbetsgifvaren rätt att få behålla dessa penningar hos sig, var det ju riktigt att han betalade viss procent å det hos honom på detta sätt förvarade kapital. Arbetsgifvarrepresentanterna inom utskottet framhöllo, att detta var en ockrarränta, som Kungl. Maj:t föreslagit, och i anledning däraf föreslogo de, att man skulle draga ett bredt streck öfver § 32. Det förefaller då, som om Kungl. Maj:t skulle få svårt att känna igen sitt förslag, ty utom dessa nu påpekade stora ändringar har man tillskapat en del ändringar äfven i andra afeenden.

I § 7 af lagen har utskottet gjort en ändring och föreslagit, att paragrafens första stycke skulle ha följande lydelse:

»Arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas, med mindre afsikten gifvits motsidan till känna

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

så lång tid förut, som är för uppsägning af arbetsaftalet gällande. Arbetsaftal, som är ingånget på bestämd tid, må ej genom sådan åtgärd rubbas».

Ja, mina herrar, här har således införts en bestämmelse, om hvilken jag tillfrågat förslagsställaren, huru han själf ville tolka den, och om han kunde förklara, huru den i praktiken skulle tillämpas. Men det var icke möjligt för förslagsställaren att gifva besked härom, och utskottet har naturligtvis icke ansett nödigt att afgifva erforderliga förklaringar. Det är emellertid nu föreskrifvet, att ingen arbetsinställelse, ingen blockad eller bojkott får företagas, med mindre motsidan gifves afsikten till känna inom så lång tid förut, som är föreskrifven i det personliga aftalet, eller som däri finnes bestämd i fråga om uppsägning. Detta förstår jag sannerligen icke, och jag skall heller icke ge mig in på någon lång uttolkning af denna sak, som nog skulle erfordras, för att herrarne skulle få klart för sig, att det blir omöjligt att tillämpa den bestämmelsen, men, som sagdt, jag förstår icke, huru den skall kunna vara tillämpbar i det praktiska lifvet. Jag kan heller icke finna, att det är nödigt eller att det öfverensstämmer med detta lagförslag att kringskära eller förhindra och förbjuda arbetarnes och arbetsgifvarnes fria rätt att nedlägga arbetet. Jag förstår icke, hvad det är, som gör det nödvändigt att i detta lagförslag inrycka en bestämmelse, som skulle i en handvändning, synes det mig, omöjliggöra hvarje blockad och hvarje bojkott, som utgör ett kampmedel på arbetsfältet, och som vid vissa tillfällen måste användas af arbetarne, då de icke kunna använda de hemliga kampmedel, som arbetsgifvarne ha till sitt förfogande.

I nionde paragrafen träffar man en bestämmelse, där det presumeras en så lång aftalstid i fråga om dessa personliga aftal som ända upp till tre år. Jag tror, att när herrarne läsa denna paragraf, skola herrarne finna, att den bestämda längsta tiden passar icke för industriarbetarnes förhållanden. I allmänhet är det så, att dessa industriarbetare anställas utan någon som helst bestämd uppsägnings-tid eller utan någon bestämd aftalstid, och, där det finnes någon uppsägningstid i aftalet, inskränker den sig i regeln till en 8 à 14 dagar, kanske i något enstaka fall längre tid. Men alldeles otänkbart är väl, att sådana aftal skulle ingås på tre års tid. Det är sålunda en bestämmelse, som jag icke förstår syftet med. Jag kan icke se, att den har minsta fog för sig, men, som sagdt, man vill ändå införa den. Måhända tänker man, att den kan vara riktig med hänsyn till förhållandena vid landtbruket; men efter hvad jag kan förstå passar den icke heller där. Detta stadgande förefaller mig därför fullkomligt oegentligt.

Vi komma slutligen till ett viktigt kapitel, som rör lagstiftningen om arbetsordningen. I lagen föreskrifves här, att arbetsgifvaren ensidigt skulle kunna uppgöra dessa arbetsordningar och arbetarne endast äga befogenhet att, sedan förslag till sådan arbetsordning af arbetsgifvaren vore uppgjort och anslaget på arbetsplatsen, yttra

sig öfver innehållet i detsamma, och denna rätt är visserligen också medgifven åt föreningar. När arbetarne så afgifvit sina erinringar öfver ett förslag till arbetsordning, tar arbetsgifvaren och granskar det hela på kontoret i närvaro af sin arbetschef eller någon annan af arbetsbefålet. I det fall, då dessa erinringar för arbetsgifvaren äro mindre fördelaktiga, är det påtagligt, att han icke tager dem med. Det säger sig också själfvt, att arbetsgifvaren icke utan de allra mest trängande skäl skulle ta hänsyn till arbetarnes ändringar i arbetsordningen, under förutsättning att de skulle lända arbetarne till någon särskild fördel. Det blir således ett fastställande af rätten för arbetsgifvarne att ensidigt uppgöra dessa arbetsordningar, och man undantar således dessa från den fria aftalsrätten, äfven om detta icke direkt utsäges i lagen, och därmed äfven en mängd bestämmelser, om hvilka man förut träffat öfverenskommelse i det kollektiva arbetsaftalet. Från arbetarnes sida har man betraktat detta kapitel af lagförslaget om arbetsordningen med stor bäfvan, emedan därigenom en stor del af den medbestämmanderätt, som man hittills lyckats efter årslång kamp att tillkämpa sig, med ett slag skulle tagas bort.

Vi ha sedan ett kapitel om arbetsgifvarens rättigheter och skyldigheter — kanske man strängt taget skulle kunna säga, att kapitlet innehåller bestämmelser om arbetsgifvarens rättigheter och arbetarens skyldigheter. Jag skall emellertid icke tillåta mig att göra det påståendet, emedan det kanske icke i alla stycken håller streck. Men jag säger dock, att det ligger nära till hands att få den uppfattningen.

Redan i första paragrafen under denna rubrik mötes man af en bestämmelse, som redan i går diskuterades. Det stadgas där, att »arbetsgifvaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren». Ja, där återkommer, som sagdt, *samma bestämmelse*, som vi talat om förut, och hvad detta stadgande innebär, det kända herrarne till förut från den föregående diskussionen.

Detta kapitel innehåller sedan en del andra bestämmelser, såsom rörande lönens utbetalning, huru hyresaftal böra ingås, då arbetaren hos arbetsgifvaren har bostad o. s. s. En mängd af dessa bestämmelser anses från arbetarehåll vara berättigade, och man har mot dem inga befogade erinringar att göra. Men jag skall i detta sammanhang icke uppehålla mig vid dem, ty det skulle taga för lång tid att gå igenom alla detaljerna på det sätt, som kunde erfordras.

Vi hafva slutligen ett kapitel om aftals upplösning i vissa fall, och där föreskrifves en otrolig mängd fall, där arbetsgifvaren såväl som arbetaren skola kunna lösas från aftalet; men detta synes mig lämpa sig utomordentligt litet för industriarbetarne. I tjänsteaftal enligt legostadgan synas mig alla dessa stadganden vara på sin plats. Där man sluter aftal på lång tid kan det vara lämpligt att hafva ett sådant regulativ, som bestämmer sättet, huru man skall kunna

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

*Lag om vissa
arbetsaftal.*
(Forts.)

skiljas från en anställning, men det synes mig vara alldeles obehöfligt att taga med dessa stadganden i en lag för industriarbetare.

Man har slutligen infört i slutet af lagen ett kapitel om skadestånd för öfverträdande af denna lag, och det blir sålunda den andra omgången af skadeståndsskyldighet, som i lag föreskrifves; vi hade ju att behandla frågan om skadestånd också i den lag, som vi i går diskuterade.

Utan att vidare ingå på några detaljgranskningar af det framlagda förslaget vill jag på det bestämdaste understryka och betona, att det försök, som Kungl. Maj:t gjort, har icke lyckats eller utfallit till bättnad. Jag känner mig lifligt öfvertygad om, att sedan arbetsgifvarne tagit del af detta lagförslag, det också hos dem uppstått en ytterligt stor tvekan, huruvida en sådan lag, som det här är fråga om, bör genomföras. Vål vet jag, att inom utskottet funnits en ledamot, nämligen min vän herr Pettersson i Bjälbo, som strängt betonat, att det är ett livsvillkor för landtbruket att få denna lag genomförd. Han sade i går, att denna lag rent af vore en skyddslag för arbetare. Jag tillåter mig att bestrida — det sistnämnda påståendet behöfver jag icke bestrida, det bestrider sig själf — att denna lag skulle vara så viktig för landtbruket, som herr Pettersson säger. Jag kan icke vara med om ett sådant påstående, ty på landtbrukets område finnes ju ännu trots den ytterligt föräldrade tjänstehjonstadgan en stamtrupp af arbetare, bundna vid sina arbetsgifvare genom legostadgan, och vi veta ju, att legostadgan varit under ompröfning för att den måtte omredigeras. Det har beträffande denna sak af aftalskommittén utförts ett väsentligt arbete, som på grund af kända skäl icke blifvit slutfördt, emedan kommitténs upplösning kom för tidigt. Men jag tror, att Kungl. Maj:t kommer att sörja för, att en omredigering af legostadgan så snart som möjligt kommer att äga rum, ty det får man ju säga, att sådan den är, sättes den mer och mer ur bruk, emedan den är fullkomligt medeltidsmässig och icke tillämplig i nutiden. Men får man en reviderad legostadga för de enskilda, personliga tjänsteaftalen, så synes det mig fullständigt riktigt, att man i detta sammanhang tar hänsyn till landtarbetarne i deras helhet och således äfven till de lönearbetare, som sysselsättas vid landtbruk, och friställer industriarbetarne från den sammankoppling, som ifrågasattes i förevarande lagförslag. Förrän denna förändring göres, tror jag icke på möjligheten att kunna få fram ett lagförslag, som skulle kunna leda till beslut, då det utan tvifvel vore omöjligt att i så fall åstadkomma något sådant som vore tillfredsställande för alla parter.

Det har förut sagts, att de lagförslag, vi i föregående afdelning behandlat, voro opröfvade, och att det gällde att få en betydligt grundligare granskning, innan man voterade om dem. Gällde detta om det föregående lagförslaget, så tror jag, att det gäller i ännu högre grad om detta. Det är i så hög grad opröfvadt och innehåller så många och skiftande bestämmelser, att det nog behöfver

öfvervägas många gånger, innan man kan antaga ett sådant förslag och göra det till lag. Jag skulle vara glad, om regeringen i dag skulle kunna dela denna uppfattning. Det förefaller mig som om det föreläge anledning för regeringen att göra detta, ty regeringen har fått sitt förslag af utskottet så skamfiladt, som herrarne kunna se, om herrarne granska utlåtandet.

På grund af allt, som jag här tillåtit mig framföra, skall jag, herr talman, be att få yrka, att Riksdagen icke antager här föreliggande lagförslag.

Herr Sandström: Herr talman! Då jag och mina kamrater i utskottet från Liberala samlingspartiet reserverat oss och yrkat, att Riksdagen icke måtte antaga det föreliggande lagförslaget, så har detta *icke* skett därför, att vi icke anse en lagstiftning på detta område, en lagstiftning om det personliga arbetsaftalet, vara af behovet påkallad. Tvärtom, vi anse en sådan lagstiftning vara synnerligen angelägen, och det är beklagligt lika väl som egendomligt, att icke en sådan för länge sedan kommit till stånd, en lagstiftning om kanske det viktigaste aftal vi hafva, och på hvilket våra flesta medborgares existens är beroende. Vår uppfattning har icke heller varit, att det föreliggande lagförslaget ger skäl för benämningen klasslag, att det, såsom man på visst håll allmänt anser, skulle vara partiskt och orättvist; detta omdöme är enligt vår uppfattning icke befogadt, utan lagförslaget bär otvetydigt prägeln af att vara afsedt att i möjligaste mån skipa rättvisa mellan parterna, och det innehåller, det måste erkännas, en mängd stadganden till arbetarens fördel, stadganden som ett sådant lagförslag alltid måste innehålla, då ett af dess hufvudsyften ju måste vara att bringa jämvikt mellan parterna vid arbetsaftals ingående.

Att vi ändå måste afstyrka lagförslagets antagande beror på två skäl. Det ena — eller båda — har berörts af den föregående talaren och ligger nära till hands. Det gäller samma brist, som vidlåder alla de föreliggande förslagen till arbetsaftalslagstiftning. Icke heller detta aftalsförslag har, lika litet som de öfriga, erhållit den sorgfälliga utredning, som det bort erhålla. Detta har gjort, att vi i utskottet icke haft tillräckligt material för ett säkert bedömande af förslagets olika bestämmelser och på den korta tid, som stått till buds, i många punkter icke ens kunnat bilda oss själfva en bestämd uppfattning. Det andra skälet är, att, trots alla dessa svårigheter att komma till en bestämd positiv uppfattning, det ändock har blifvit oss klart, att lagförslaget har betänkliga brister, hvilka vi af den anledning, som jag här berört, icke haft tillfälle att kunna rätta.

Denna lagstiftning grundar sig väsentligen på det kommittéförslag, som utarbetades 1901. Detta kommittéförslag har, som bekant, aldrig varit framlagdt för Riksdagen. Anledningen till, att så icke skett, uppgafs af justitieminister Berger vid 1905 års

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

riksdag vara, att mot kommittéförlaget framkommit så grava anmärkningar, att han kunde lugna kammaren därmed, att detta lagförlag icke komme att framläggas för Riksdagen. Det har nu gått några år sedan dess, och lagförlaget har efter närmare ompröfning befunnits moget att, visserligen i modifierad form och med åtskilliga tillägg, framläggas för Riksdagen. I det lagförlag, som här ligger före, ingår det gamla 1901 års kommittéförlag till en mycket stor del — till bortåt $\frac{9}{10}$ — ordagrant eller med blott formella ändringar. Härutöver innehåller det ett rätt stort antal paragrafer, som tillagts till det gamla förslaget, och dessa tillagda paragrafer höra till de viktigaste paragraferna i lagförlaget, kan man säga, och på samma gång till de mest omtvistade, till dem, som det är svårast att bilda sig en mening om. I fråga om de delar, som motsvara 1901 års kommittéförlag, har man haft åtskillig ledning af denna kommittés motiv och de yttranden, som afgifvits öfver kommittéutlåtandet. Men beträffande de nytillkomna punkterna har utskottet saknat annan ledning för sitt omdöme än den ganska knapphändig, som Kungl. Maj:ts proposition innehåller; dessutom föreligger ju lagrådets granskning, som skett och måste ske utslutande eller så godt som utslutande från rent juridiska synpunkter.

Nu har detta lagförlag varit föremål för utskottets behandling, och trots det bristfälliga materialet och svårigheten att bilda sig ett omdöme om åtskilliga af paragraferna har utskottet vidtagit mycket genomgripande ändringar i förslaget. Utskottet har ändrat eller utslutit icke mindre än 21 paragrafer af de 44, som förslaget innehöll, ändringar, som icke blott äro formella eller mindre väsentliga, utan som äro reella och af mycket genomgripande betydelse.

Jag skall be att få fästa mig vid några af lagstadgandena för att gifva en föreställning om, huru svårt det är att bilda sig en mening om dem, och hurusom man här befinner sig på en ganska osäker mark. Flera af dem äro redan berörda af den föregående talaren, hvarför jag kan fatta mig kort. Han berörde kapitlet om arbetsordningen, och jag skall då be att få säga, att jag tror, att dess bestämmelser icke äro tillfredsställande. Rätten att genom arbetsordningen få bestämmelser in i ett arbetsaftal är visserligen begränsad till vissa särskilda områden, men dessa områden omfatta dock så viktiga förhållanden som arbetsförmännens befogenhet, rätten att bestämma penningeplikt för vissa slag af förseelser, bestämmandet af arbetstidens början och slut, tid och sätt för lönens utbetalande, hvad arbetarne hafva att vidtaga för att säkerhet och ordning må upprätthållas vid arbetsplatserna o. s. v. Allt detta äga arbetsgifvarne att bestämma i sina arbetsordningar.

Nu förhåller det sig ju så, att allt detta också kan bestämmas i kollektivaftalet, och lagen säger ju, att arbetsordningen icke får strida mot kollektivaftalet. Det är således endast i det fall, att kollektivaftalet icke reglerat dessa förhållanden, som arbetsordningen griper in och kompletterar. Såväl i Kungl. Maj:ts proposition som

i utskottets förslag har man, då det gällt att komplettera dylika luckor i kollektivafftet, varit så försiktig, att man icke ens vågat anlita skiljedom för sådant ändamål. Man har sagt: här befinna vi oss på intressetvisternas område, och vi våga af principiella skäl icke låta dylika tvister afgöras genom skiljedom. Ja, det är naturligtvis intressetvister, men när man icke vågar låta skiljedom afgöra sådana intressetvister, hvarom här är fråga, är det väl ännu betänkligare att låta ena parten själf afgöra tvisten. Detta förslag betyder, att när det i dessa afseenden finnes en lucka i kollektivafftet, äger arbetsgifvaren att ensam fylla denna lucka, dock först efter arbetarnes hörande. Det må nu vara riktigt, att behof af arbetsordning kan förefinnas vid fabriksanläggningar, men vill man gifva arbetsgifvaren rätt att utfärda sådan, måste man ovillkorligen gå samma väg, som man gått i utlandet. Man måste skaffa ett regulativ för att denna arbetsordning blir rättvis och lämplig. Så sker i utlandet, i det att arbetsordningen där måste granskas och kontrolleras af offentlig myndighet innan den blir förbindande. Men hvarken utskottet eller Kungl. Maj:t har kunnat förmå sig att gå den vägen. Jag tror dock, att detta är ett oeftergiftigt villkor för, att en bestämmelse om arbetsordning skall kunna rättvisligen försvaras.

Den föregående talaren ingick på förslaget bestämmelser om uppsägningstid och erinrade om, hurusom Kungl. Maj:t hade fixerat en normaluppsägningstid å sju dagar, när annorledes icke var aftaladt, samt hurusom utskottet strukit denna bestämmelse och i stället tagit in den bestämmelsen, att om icke uppsägningstid är öfverenskommen, skall aftalet kunna upphöra när som helst: arbetaren kan gå när som helst, och han kan afskedas när som helst. Den föregående talaren uttalade sin tillfredsställelse med denna bestämmelse, och jag tror, att i fråga om de organiserade arbetarne, särskildt arbetarne inom industrin, denna bestämmelse anses vara den lämpliga, därför att den ger arbetarne så stor rörelsefrihet som möjligt. Och inom industrin kan den måhända äfven passa för arbetsgifvaren just af samma anledning. Jag undrar dock, huru det ställer sig med jordbruket härvidlag. Kan det där vara lämpligt att fixera såsom normalbestämmelse, att en arbetare kan gå när som helst och får afskedas när som helst? Huru kommer detta att verka inom jordbruket? Visserligen torde detsamma gälla redan nu i fråga om arbetsaftal på obestämd tid, ehuru någon uttrycklig föreskrift härom ej finnes. Men kan det vara lämpligt och nyttigt för jordbruket att lagen *direkt* intar den position, att arbetsaftalet skall, när ej annat öfverenskommits, omedelbart upphöra vid uppsägning? Jag frågade inom utskottet, om detta var lämpligt, men fick intet tillfredsställande svar, och jag frågar fortfarande huru härmed förhåller sig. Och är det lämpligt för de *oorganiserade* arbetarne, att lagen intager den ståndpunkten, att deras anställning, så snart de icke bevisligen betingat sig en viss uppsägningstid eller en viss anställningstid, är

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Lag om vissa arbetsaftal.
(Forts.)

af den beskaffenhet, att de ögonblickligen kunna afskedas? Jag står i det fallet på den numera kanske gammalmodiga ståndpunkten, att jag tror, att ett bland de förhållanden, som våra arbetare ha den största anledning att beklaga sig öfver, är väl osäkerheten i deras anställningstid och möjligheten att kunna blifva ställda utan arbete när som helst. När det gäller att fixera normalbestämmelser i lagen, borde icke lagen sanktionera den satsen: ni kan ögonblickligen kastas på gatan. Det förhåller sig i viss mån på annat sätt med de organiserade arbetarne, som ha sina organisationer att repliera på, och af dem kan organisationen möjligen kräfva detta offer, men ett offer är det likväl och man måste noga taga i öfvervägande bestämmelsens verkan på *alla* olika slag af arbetare, innan man beslutar sig för en dylik bestämmelse.

Samma tvekan hyser jag i fråga om en annan bestämmelse, som förekommer i lagen. När kollektivaftalen äro afslutade, ha de ju, såsom vi veta, gifvit sitt innehåll åt resp. olika arbetsaftal, och när sedan kollektivaftalen löpa ut och deras giltighetstid alltså är slut, blir följden enligt lagförslagen den, att alla de personliga aftal, som äro afslutade på grund af detta kollektiva aftal och som fått sitt innehåll från detta, genast upphöra att gälla, och detta icke blott om de afslutats på viss tid, som ännu icke är utlupen, utan äfven om viss uppsägningstid är fixerad. Jag tror nog, att arbetarne inom industrin, nämligen de organiserade arbetarne, icke ha något emot den bestämmelsen, men låtom oss äfven tänka på verkan af ett dylikt stadgande inom jordbruket. Kan det vara lämpligt, att, när jordbrukarne söka trygga sig med aftal å viss tid och betinga sig viss uppsägningstid, detta ej skall betyda något, och att denna trygghet skall försvinna när kollektivaftalet upphör och de icke hunnit att få ett nytt sådant afslutadt dessförinnan? Vid kollektivaftalens utgång skulle således på jordbrukets område allting gå för lösa boliner, arbetarne kunna gå, när de vilja, och afskedas när som helst. Jag tror, att denna bestämmelse är något, som man måste tänka på litet närmare, innan man fastställer den genom lag.

Detta är endast ett par exempel på, hur svårt det är att lagstifta på ett så stort område som detta, som sträckes från storindustrin öfver handtverket och äfven innefattar jordbruket. Vissa aftal inom jordbruket falla under tjänstehjonsstadgan, men på många ställen äro drängar och pigor icke städslade, utan anställda tills vidare eller ock på viss tid utan städsel. Det är ett grundfel med hela denna lag, att då den egentligen afser att gälla industriarbetare och handtverksarbetare, så skall den därför, att det icke finnes någon tidsenlig lag för tjänare och husbönder, vikariera äfven på det området, till dess att vi få en sådan lag. Men för detta vikariat är lagen synnerligen illa skickad.

Den föregående talaren yttrade sig äfven om bestämmelserna i paragraf 27. De stadganden, som där innehållas, borde vara alldeles umbärliga i en lagstiftning om personliga arbetsaftal. Paragrafen

innehöll i kungl. propositionen den bestämmelsen, att då en arbetare är anställd på tid och arbetsgifvaren icke kan hålla honom sysselsatt under hela den tid, han sålunda står till arbetsgifvarens förfogande, skall arbetaren likväl ha betaldt för hela tiden, och om arbetaren är anställd i ackordsarbete och arbetsgifvaren icke tillhandahåller honom materialier eller på annat sätt vållar hinder i hans arbete, skall arbetaren ha rätt till ersättning. Denna bestämmelse vållade inom utskottet mycket hufvudbry. En hel del exempel drogos fram, olika sedvänjor åberopades och man visade, att om en dylik bestämmelse vore lämplig i vissa fall, passade den däremot icke alls i andra. Följden blef, att utskottet på grund af den stora tvekan, som i detta fall rådde, strök alltsammans. Här har således blifvit ett stort och djupt hål i hela lagförslaget, och en af de viktigaste principfrågorna har på det sättet icke blifvit reglerad.

Sedan komma vi till en annan fråga, som äfven den hör till de allra svåraste, nämligen bostadsfrågan. Förhållandet mellan arbetaren och arbetsgifvaren i det fall, att arbetsgifvaren tillhandahåller bostad åt arbetaren och arbetsaftalet upphör, är verkligen, som sagdt, en af de allra vanskligaste saker att reglera. Man har då att å ena sidan se till, att arbetaren får tillräcklig tid att skaffa sig ny bostad, så att han icke blir satt utan tak öfver hufvudet; å andra sidan måste man se till, att man äfven tillgodoser arbetsgifvarens intresse att kunna få bostäderna lediga för den nya arbetare, som kommer i den afgångnes ställe. Nu har man i utskottets förslag afgjort denna fråga hastigt och lustigt, skulle man kunna säga, genom att stipulera, att arbetaren skall i sådana fall vara skyldig att utflytta fjorton dagar efter det, att arbetsaftalet upphört. Det är väl ändå tämligen tydligt, att detta är ett bra lättvindigt sätt att afgöra en sådan fråga. Denna rättighet att bo kvar fjorton dagar, sedan arbetet upphört, har olika betydelse i städerna, där det är lättare att skaffa bostäder, och på landet, där svårigheterna kunna vara mycket stora, i synnerhet när det är fråga om ett afskedande af arbetare i större mängd. Fråga är, om man icke måste taga hänsyn äfven till den olikhet, som förefinnes, om det är fråga om en arbetare, som säger upp sin anställning, eller om han afskedas af arbetsgifvaren. Äfven andra omständigheter kunna tänkas inverka härvidlag. Man borde därför ha bestämmelser härutinnan, som mera anpassa sig efter de olika förhållandena. Så har nu icke skett. Ett par motionärer ha yrkat, att tiden skulle ökas till en månad. Detta kan möjligen passa på vissa håll, såsom inom sågverksindustrin, där denna uppsägningsstid redan lär vara allmänt brukad, men det skulle dock medföra olägenheter på andra håll. Frågan är, som sagdt, så svårlöst och komplicerad, att man icke kan vara säker på någonting annat, än att den icke blifvit lyckligt löst genom den generella regel, som man här föreslagit.

I alla dessa och många andra frågor har naturligtvis olika mening rådt inom utskottet, och därom vore egentligen ingenting

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

att säga, då sådant ju alltid förekommer vid ett lagförslags behandling inom utskott, emedan där olika intressen göra sig gällande. Det märkliga i detta fall var dock, att de olika meningarne, från hvilket håll de än kommit fram, ha präglats af den allra största tveksamhet och osäkerhet, beroende på de svåra frågor, som man haft att afgöra. Jag har för min del inom utskottet fått det mycket bestämda intrycket, att det där nog var en ganska genomgående uppfattning, att detta lagförslag i det skick, hvori det nu föreligger, icke är moget till afgörande; och enskilda uttalanden från en och annan af arbetsgifvarnes representanter i utskottet gingo i samma riktning. Då blir frågan den: är det nu en sådan brådska med att få en lagstiftning på detta område, att man trots alla betänkligheter ändå skulle taga en lag, som man icke anser vara mogen? Är det verkligen fara i dröjsmål, så att man icke kan se tiden an ännu ett eller annat år, till dess att man kan få ett fullt tillfredsställande förslag? Detta skulle väl bero på lagens förhållande till arbetsfreden. Ja, på den frågan, om det kan vara af någon omedelbar nytta för arbetsfreden att få en lag om personliga aftal, tror jag, att hvar och en, som ser opartiskt på detta spörsmål, måste svara nej. Lagen om kollektivaftal och lagen om arbetsdomstol ha utan tvifvel en dylik direkt betydelse, då de afse att lösa och förekomma tvister samt att reglera förhållanden organisationerna emellan och just sådana förhållanden, som kunna gifva anledning till öppen strid. Lagen om personliga arbetsaftal har sin betydelse för de oorganiserade arbetarne, men för arbetsfreden har den ingen direkt betydelse, och jag trotsar herrarne att kunna säga mig en enda strejk eller en enda lockout, som föranledts af att vi icke haft någon lag om personliga arbetsaftal.

Jag tänker mig en annan invändning, nämligen den, att denna lag om personliga arbetsaftal står i ett så organiskt sammanhang med öfriga här behandlade lagar, att den icke skulle utan skada kunna brytas ut ur dessa lagar, nämligen lagen om kollektivaftal och lagen om arbetsdomstol, hvilka lagar kammaren i går antog. Men så är icke förhållandet. Kollektivaftal veta vi ju ha träffats alltjämt och de ha tillväxt i antal, så att de nu uppgå till ett par tusen, och detta med vår nu gällande, så godt som obefintliga lagstiftning om personliga arbetsaftal, och det kommer att blifva alldeles samma förhållande fortfarande, så att hänsynen till kollektivaftal-lagen utgör absolut icke något hinder för ett anstånd med lagen om personliga arbetsaftal. Det förhåller sig tvärtom så, att ju mera kollektivaftalen få utbredning, desto mindre blir behofvet af en dylik lag om personliga arbetsaftal, ty öfverallt, där de kollektiva aftalen tränga fram, gifva de sitt innehåll åt de personliga arbetsaftalen och tråda i stället för lagen, som sålunda blir mindre behöfelig.

Under sådana förhållanden vågar jag uttala den förhoppningen, att kammaren ville i denna fråga intaga den ståndpunkten, att den ville fästa sig mera vid att få på detta viktiga lagstiftningsområde

ett såvidt möjligt väl genomtänkt och i alla afseenden tillfredsställande lagförslag i stället för att redan i år antaga ett lagförslag, som, jag vågar bestämt påstå det, icke håller måttet. Jag vill erinra om, att om kammaren skulle besluta sig för att ändock antaga detta lagförslag med de ändringar, som sedermera vid detaljgranskningen kunde finnas behöfliga, komme det säkerligen att leda till mycket stora svårigheter, dels här i kammaren, där det kommer att blifva en detaljdiskussion, hvartill vi kanske icke sett maken, ty så rikt är ämnet, och dels när ärendet kommer tillbaka till utskottet för sammanjämkning och det måste om igen tagas hand om dessa paragrafer för att gifva dem den rätta gestalten. Jag ber endast att få uttala den förhoppningen, att kammaren icke blir otålig, om det under sådana förhållanden skulle dröja några dagar, innan frågan blir klar.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts förslag i denna del och bifall till den af mig och andra utskottsledamöter i ärendet afgifna reservationen.

Med herr Sandström förenade sig herr *Karlsson* i Fjäl.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Då jag nu har att med några ord ingå på frågan, huruvida denna lag skall förekomma till realitetsbehandling eller icke, så har jag ju icke annat att göra än att upptaga de synpunkter och anmärkningar mot lagen, som framställts af de föregående talarna, och i deras reservation.

En mycket väsentlig anmärkning, som göres, är den om bristande utredning. Om den talades emellertid så mycket i går i sammanhang med de andra lagarna, att jag nu icke närmare skall inlåta mig på det ämnet. Allt hvad som väsentligen kan sägas därom har yttrats af hans excellens herr statsministern i hans anförande här i går. Men jag vill dock tillåta mig att därutöfver göra ett par anmärkningar.

Den ena är, att det naturligtvis alltid är och blir föremål för olika meningar, när en utredning är så fullständig, att den kan läggas till grund för ett lagförslag. Nu har Kungl. Maj:t verkligen funnit den föreliggande utredningen vara så beskaffad, att det var möjligt att på den bygga ett lagförslag. Och jag har mycket svårt att tro, särskildt med hänsyn till hvad jag i några speciella punkter har att säga emot herr Sandström, att det skulle hafva varit omöjligt för särskilda utskottet att göra en detaljgranskning.

Om 1901 års förslag, som i väsentliga delar legat till grund för det nu föreliggande förslaget, kan enligt min mening sägas, att det verkligen icke alls är så föråldradt, som man påstår, och förhållandena hafva icke heller så ändrats sedan dess, att förslaget icke skulle kunna vara en ganska god grundval, om hänsyn toges till de anmärkningar, som blifvit gjorda af de olika myndigheter, som hörts i ärendet. Hvad som brister i detta lagförslag och som gjort

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

att man hittills icke kunnat taga upp det till bearbetande, var just bristen på hänsyn till kollektivavtalen. I detta förslag hade frågan om kollektivavtal icke upptagits till behandling. Men vi hafva ju nu afhjälpt denna brist på annat sätt. Jag kan ju också erinra om, att man funnit lämpligt att låta 1901 års aftalskommitterades förslag till allra största delen ligga till grund för det visserligen preliminära förslag, som 1907 års kommitté lämnade.

För öfrigt bör man i detta sammanhang erinra sig, att hvilken utredning som än föreligger, så komma alltid meningarna att mycket skarpt bryta sig mot hvarandra på ett område, där så skilda intressen som i detta fall komma i kontakt med hvarandra. Detta kan icke förekommas, och därför kan jag icke heller se någon anledning till en förkastelsedom öfver detta lagförslag endast af den omständigheten att så många olika meningar blifvit uttalade i utskottet, af reservanterna och i motioner. Det hade blifvit fallet, äfven om här förelegat enquêter och utlåtanden snart sagdt i oändlighet.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär — det kan jag verkligen säga mina herrar, och det har ju också den nästföregående talaren vitsordat — ett ärligt försök att skipa rättvisa åt båda sidorna, och jag har mycket svårt att förstå den stora motvilja mot förslaget, som möter just från arbetarnes representanter här i kammaren. Förslaget tillägger icke en arbetsgifvare en enda rättighet, som han icke har enligt nu gällande lag, d. v. s. någon lag hafva vi icke, men enligt nu gällande allmänna rättsgrundsatser. Och så snart i detta förslag talas om någon rättighet för en arbetsgifvare, som icke direkt motsvaras af samma rättighet eller liknande rättighet för arbetarna, så är förslaget fakultativt, d. v. s. det kan aftalas på annat sätt.

Däremot har i detta förslag pålagts arbetsgifvarne en mängd inskränkningar, som till stor del äro af tvingande natur. Utskottet har i detta hänseende gått än längre, dels genom att inskränka arbetsgifvarnes rättigheter och dels genom att utvidga arbetarnes. Jag kan icke komma från den tanken, att lagförslaget borde vara acceptabelt äfven för arbetarna. Det finnes nog punkter, där man ansett sig icke kunna gå till mötes arbetarnes alla yttersta kraf, men, mina herrar, det har berott på, att man ansett dessa kraf innefatta så stor inskränkning i den rätt, som lagen dock i alla händelser måste gifva arbetsgifvarna, att man icke funnit det vara möjligt att bifalla dem.

Den enda reella vinst för arbetsgifvarne af detta förslag, om det skulle nu antagas, vore, såvidt jag kan se, att förhållandena på detta område blifva reglerade, lagfästa, så att man å ömse sidor vet, hvad som härutinnan är rättighet och skyldighet. Detta är ju ock en stor fördel, och jag tror, att arbetsgifvarna för att vinna den icke skulle hafva något emot att påläggas de skyldigheter och inskränkningar, som jag förut talat om. Om jag ser på den stora delen af

vårt lands befolkning, som skulle falla under denna lag, hafva nytta och betjäna sig af densamma, så måste jag finna den säkerligen lika önskvärd och nödig som kollektivaftalslagen och hvad därtill hörer. Det är därför, som jag har så svårt att tänka mig, att man skall a priori på detta vis vägra att ingå i någon detaljgranskning af förslaget. Och jag skall därför också, såsom äfven några af de föregående talarna gjort, ingå på de särskilda punkter, däri anmärkningar framkommit.

Innan jag gör detta vill jag emellertid på det kraftigaste understryka en sak och bedja, att herrarna måtte taga det till utgångspunkt, när herrarne resonera om denna lag. Hvad är denna lags natur och hvad är dess uppgift? Jo, dess natur och dess uppgift är att vara en *supplerande* lag, att fylla ut de luckor, som möjligtvis finnas i det enskilda aftalet, men icke att i tvingande form reglera alla möjliga detaljer i aftalet. Själftva arbetsaftalet blir alltid det primära, det grundläggande, det första. Endast när det brister, kommer denna lag till hjälp. Här af förklaras också, att lagen i vissa paragrafer, exempelvis beträffande rätten att häfva aftal, mot hvilken bestämmelse några af de föregående talarna vändt sig, är så fullständig och tager upp så mycket som den gör. Detta har skett därför, att dessa saker nästan aldrig förekomma i det individuella arbetsaftalet, och därför behöfva de, som sagdt, upptagas i denna lag.

Man har talat rätt mycket om den föreslagna uppsägningstiden af sju dagar. Herrarna veta, att utskottet strukit denna bestämmelse. Ja, det är jag mycket bekymrad öfver, men utskottets förslag får väl icke, såsom af en talare här på stockholmsbanken gjordes, nära nog likställas med Riksdagens beslut. Jag skulle väl kunna hafva förhoppning att i den delen få Kungl. Maj:ts förslag återupptaget. Det möter motstånd, det vet jag, från den socialdemokratiska sidan, därför att socialdemokraterna anse denna uppsägningstid innebära ett svårt hinder för arbetarnas och deras organisationers rörelsefrihet. Men den uppfattningen är icke riktig. Det hinder, som man talar om, skulle bestå i, att när en arbetarorganisation vill göra strejk, så får den vänta de dagar, som äro stadgade såsom uppsägningstid — d. v. s. enligt Kungl. Maj:ts förslag sju dagar — om ej annat aftalats. På de platser, där kollektivaftalet icke stadgar någon uppsägningstid, kräfvades däremot icke någon sådan väntetid, och på de platser, där kollektivaftalet stadgar längre uppsägningstid, kräfvades åter just denna senare tid. Jag har mycket svårt för att tro, att bestämmelsen skulle hafva någon reell innebörd i den af herr Lindqvist åsyftade riktning, ty ännu hafva, såvidt jag vet, ytterst få strejker varit etablerade, utan att man minst lika lång tid förut sagt ifrån: få vi icke så som vi vilja hafva det, skola vi strejka. Jag vill beträffande denna uppsägningstid särskildt med anledning af herr Lindqvists yttrande meddela, att om vi se på de befintliga kollektivaftalen — det är alltså fråga om de organiserade arbeterna,

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

för hvilka stadgandet ju skulle vara så synnerligen olämpligt och obehagligt — så finna vi, att i 710 kollektivafstal, som beröra 90,000 arbetare, har det stadgats en viss uppsägningstid, ända upp till tre veckor och däröfver. Mina anteckningar härom äro dock icke riktigt säkra, jag vet icke säkert, om alla dessa aftal hafva en så lång uppsägningstid som tre veckor och däröfver, men uppsägningstid är i hvarje fall stadgad. I fråga om uppsägningstid synes det mig verkligen, som om lagen borde så fort som möjligt träda emellan och anvisa den riktning, i hvilken utvecklingen bör gå. Att den riktningen bör vara just den, som i Kungl. Maj:ts förslag angifves, synes mig också icke böra blifva föremål för tvekan, ty löslighet i arbetsaftal är väl i alla händelser något, som man icke bör sträfva efter.

Vidare har herr Lindqvist och äfven den föregående talaren såsom en brist i detta förslag anmärkt bestämmelserna angående arbetsordning. Det har ju sagts, att härigenom skola arbetsgifvarne sättas i tillfälle att utfärda för arbetarne bindande bestämmelser, jämbördiga med arbetsaftalen, utan att arbetarne finge någon medbestämmanderätt. Herr Sandström talade särskildt om, huru man i det afseendet hade det ställt i främmande länder. Jag vill i anledning däraf meddela, att icke något annat lands lagstiftning har i fråga om de industriella aftalen ansett sig kunna undgå att lämna arbetsgifvarne en sådan befogenhet. På vissa ställen utomlands har man till och med gjort arbetsordningen obligatorisk i större företag, och det är att märka, att enligt vissa lagar har åt arbetsordningen till och med gifvits företrädesrätt framför kollektivafstalen, och att området för arbetsgifvarens rätt att sålunda förfoga icke är i dessa lagar inskränkt. Ställer man nu, mina herrar, dessa lagar mot det svenska förslaget, som säger, att arbetsgifvarens rätt att utfärda bestämmelser i arbetsordningen är inskränkt till ett mycket trångt begränsadt område och att alla dessa saker kunna regleras af kollektivafstalen och naturligtvis äfven komma att där regleras i den mån, som arbetarne verkligen ha något intresse däraf, då får jag verkligen säga, att jag tycker, att betänkligheterna i fråga om arbetsordningen såsom vi föreslagit, borde vara ganska ringa. Det är dock att märka, att arbetsordningen binder äfven arbetsgifvaren. Härigenom kommer man ifrån den obehagliga situation, som ju kan inträffa, ifall arbetsgifvarens muntliga föreskrifter skulle i hvarje fall träda i stället; då kunde ju lätt uppkomma ojämnheter, som icke vore lämpliga.

Nu antager jag, att herr Sandström här vill hänvisa till den kontroll, hvilken stipulerats i den utländska lagstiftningen i fråga om arbetsordningen, nämligen den, att arbetsordningen skall prövas af myndigheterna. Men, mina herrar, hvilken är denna pröfning? Jo, den, att myndigheterna skola pröfva, huruvida arbetsordningen öfverensstämmer med lagen eller icke. Men hvad som därutöfver är — pröfningen af arbetsordningens reella innebörd — gå nog

myndigheterna förbi. Huru ha vi gjort i stället på denna punkt. Jo, vi ha sagt att i den del, som arbetsordningen strider emot gällande lag, är den ogiltig. Jag tycker verkligen, att detta är ett mera kraftigt reaktivt emot arbetsordningar, som gå för långt, än hvad den utländska lagstiftningen gifver.

Här har också varit uppe frågan om arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet. Man säger — från socialdemokratiskt håll — att härigenom skulle arbetsgifvaren sättas i tillfälle att afskeda eller entlediga arbetare på grund af hvarjehanda otillbörliga hänsyn, och äfven i reservationen göres gällande samma syn på saken. Det heter nämligen där, att ifrågavarande bestämmelse hör till de punkter, där förslaget antingen är ofullständigt eller ock bristfälligt reglerar befintliga förhållanden eller går alldeles förbi dem. Det är nu klart att i en lagstiftning, sådan som den föreliggande — och därvid ber jag att ånyo få erinra om hvad jag förut yttrat om lagstiftningens supplerande karaktär — får man på vissa punkter, äfven hufvudpunkter, nöja sig med att endast uttala en grundläggande sats om hvad som i allmänhet bör vara det normala och det naturliga, sedan få aftalen, de må heta kollektivafstal eller arbetsafstal, reglera alla undantag därifrån. Det är väl det naturliga och riktiga, att arbetsgifvarne leda och fördela arbetet, då det är de, som ha risken af företagen. Att i den satsen kan inläggas sådana faror för arbetarne, som herr Lindqvist här velat framhålla, tviflar jag på. Sådant uttalar icke detta stadgande, och herr Lindqvist vet ju själf, hurusom i gällande kollektivafstal dessa förhållanden blifvit ordnade. Jag har i annat sammanhang anført siffror — jag har dem icke nu tillgängliga — om de kollektivafstal, däri hithörande förhållanden reglerats genom att intaga 1906 års kompromiss, såsom den kallas, hvilken talar om att då arbetare afskedas eller entledigas under sådana förhållanden, att det kan anses innefatta angrepp på föreningsrätten, äger föreningen att inskrida för att få rättelse. Det är sådana bestämmelser, som skola komplettera denna lag, om någon komplettering anses nödig.

Det går icke för en lagstiftare, att allt för långt ingripa i det rent privatsrättsliga aftalet på nu ifrågavarande område. Jag kan icke tänka mig, huru det skulle vara möjligt, att i lag införa exempelvis en bestämmelse, som skulle innebära, att en arbetsgifvare, vore skyldig att ingå arbetsafstal med en arbetare eller att han icke voro berättigad att uppsäga honom, om förhållandena äro sådana, att arbetsgifvaren finner sig icke kunna samarbeta med honom. Jag kan verkligen icke tänka mig, att en lag skall kunna skrivas, som kunde tvinga arbetsgifvarne till något dylikt. Jag skall anföra ett exempel, som ligger mycket nära till hands — jag hade tänkt använda det i ett annat sammanhang, men jag vill uppta det redan nu. För någon tid sedan utkom en bok, som hette »Handlingens propaganda»; den utgjorde en lärobok i sabbotage. Det är kanske icke obekant, att det finnes dock åtskilliga kretsar inom arbetsvärlden,

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

där man anser, att sådan är tillätlig såsom kampmedel. Om nu en person får i sitt arbete en arbetare, som sluter sig till en förening med sådant syfte eller arbetsgifvaren blir underkunnig om, att arbetaren gillar sådana grundsatser och arbetsgifvaren således är i ständigt fara för att arbetaren i hvilket ögonblick som helst kan tillämpa sina grundsatser, så vill jag fråga: är det ändå rimligt att i lagen skriva något, som säger, att arbetsgifvaren icke får säga upp denna arbetare och förklara: jag kan icke samarbeta, och jag vågar icke samarbeta med er, ni får söka plats på annat håll. Jag tror icke, att lagen kan det.

Vidare har i reservationen gjorts den anmärkningen, att de föreslagna bestämmelserna om föreningsrätt icke skulle vara lämpliga. Hvad angår kollektivafतालslagen ha ju där motsvarande bestämmelser blifvit strukna. Huruvida reservationerna nu mena, att man här skulle taga in dessa bestämmelser eller kanske några ännu längre gående, har jag icke fullt klart för mig. Det torde kanske enklast kunna afhjälpas med att hänvisa alla dessa bestämmelser till ett annat lagstiftningsområde, dit de ock egentligen höra.

Så är det äfven en annan fråga, som diskussionen kommit in på, nämligen frågan om arbetsgifvarnes och arbetarnes ömsesidiga rättigheter, när arbetarne åtnjuta bostad. Den är lättvindigt reglerad, sades det. Ja, jag hade litet svårt att förstå, hvad det uttrycket innebar, men nu har jag fått en kommentar till det i herr Sandströms yttrande. Det kan ligga en viss sanning i denna anmärkning emot förslaget, så till vida som förslaget ausett sig böra tillerkänna en arbetare rättighet att bo kvar fjorton dagar, äfven om han icke behöfver det. Man har således gått så långt, att man gjort det till en generell rättighet, fastän jag antager, att det kan finnas fall, då arbetarne icke behöfva det och då arbetsgifvaren kunde vara berättigad att fordra, det arbetaren genast vid arbetsaftalets upphörande skulle lämna bostaden. Men det har berott på svårigheten att få fram de detaljerade bestämmelser, som i en lag äro nödiga, om man skulle göra en åtskillnad på alla de specialfall, som herr Sandström talade om. Jag tror dock icke, att det skall befinnas möjligt för en lagstiftare att härvidlag uppställa en mängd olika regler, som skulle tillfyllestgörande ordna denna sak just så som är lämpligt för hvarje speciellt fall, utan detta är nog en af de punkter, där man, såvidt jag förstår, blir nödsakad att taga en öfver hela linjen gående bestämmelse, och då den nu föreslagna väl ostridigt är till arbetarnes förmån, har jag svårt att tänka mig att den skulle möta så stora betänkligheter. Att gå afsevärdt längre än hvad Kungl. Maj:t gjort, torde däremot icke vara tillrådligt ur hänsyn till arbetsgifvarens rätt. Utskottet har nu visserligen gått något längre — och därom vill jag ingenting säga — men om man skulle än ytterligare utsträcka arbetarnes rätt att sitta kvar, fruktar jag, att det skulle allt för mycket inkräkta på arbetsgifvarnes befogade rättigheter, hvilka ju icke heller få alldeles lämnas ur räkningen.

Vidare säges i reservationen — den synpunkten har egentligen icke framförts i diskussionen — att i många fall skulle detta förslag »innebära ett brytande med nu gällande sedvänjor å olika områden, och å andra sidan ger det en mängd föreskrifter af etisk innebörd, som möjligen skulle kunna försvara sin plats i en tjänstehjonsstadga, men sakna praktisk betydelse för det storindustriella arbetsförhållandet.» Hvad den första anmärkningen beträffar, att förslaget i många fall bryter med gällande sedvänjor, vet jag icke hvad reservanternas därmed syfta på och kan således icke svara på den saken. Hvad återigen den senare anmärkningen beträffar, att förslaget innehåller stadganden af etisk innebörd, kan jag icke se, att lagen däri-genom skulle förlora något i värde. Äfven ett sådant förslag som det, hvarom nu är fråga, måste väl ändock ha någon etisk innebörd. Hade dessa stadganden varit för reservanternas så synnerligen obehagliga, hade det ju varit en enkel sak att stryka ett streck öfver dem.

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Så kommer den andra hufvudanmärkningen; jag tar den sist, ty den är kanske den viktigaste. Den går ut på att lagen sträcker sig öfver ett större område, än som torde kunna regleras genom en lag, och att samma bestämmelser icke passa för storindustri och jordbruk — den saken har ju för öfrigt senast utvecklats af den siste talaren. Det har naturligtvis varit vår mening att omedelbart upptaga till revision den lagstiftning, som hittills under många årtionden väsentligen reglerat jordbruksförhållandena, men som numera, det erkänna vi nog alla, är ganska otidsenlig. Men den nya lag, som då skulle skrivas om tjänsteaftal, skulle gifvetvis stå vid sidan om denna lag angående arbetsaftal, på samma sätt som tjänstehjonsstadgan fortfarande skulle bestå vid sidan af denna lag, intill dess den blefve ersatt med en bättre lagstiftning. Nu är det ock så, att någon skarp gräns mellan dessa bägge lagars tillämpningsområden icke lär kunna uppdragas. Det går icke att skriva två sådana lagar så beskaffade, att icke i ganska många fall måste lämnas öppet att använda den ena eller den andra efter de af-talandes eget förmodtfinnande. Det finnes, såvidt jag förstår, icke heller någon anledning att förbjuda kollektivaftal inom jordbruket, hvilket skulle bli en följd af ett sådant särskiljande. Det finnes förhållanden inom jordbruket, som göra, att arbetsaftal enligt denna lag där skulle vara lämpliga, och icke skall man då vara förbjuden att ingå sådana. Dessutom kommer arbetsaftalslagen att för många delar af jordbruket vara en i många fall användbar lag, hvilken supplerar bristerna, intill dess den nya lagen om tjänsteaftal kan föreligga färdig. Om denna senare lag föranleder någon ändring i den nu förevarande, så är det naturligtvis mycket lätt att vidtaga en sådan ändring. I sammanhang härmed ber jag få erinra om, att kammaren i går antog 8 § i kollektivaftalslagen enligt reservationen. Härigenom utgick sålunda ur denna lag bestämmelsen om, att arbetsinställelse icke får vidtagas utan tillkännagifvande så lång tid förut, som angående uppsägning af det enskilda arbetsaftalet är

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

stadgadt, och att sådan arbetsinställelse icke heller får bryta för viss tid ingånget arbetsaftal. Nu finnes i den här lagen en alldeles motsvarande bestämmelse, hvilken är intagen såsom 7 §, men hvilken dock enligt den föreliggande reservationen skulle strykas ur denna lag. Om nu den bestämmelsen alldeles bortfaller, så blir däraf följden, att något sådant stadgande icke kommer att finnas i beskrifven lag. Men detta stadgande är, såvidt jag förstår, af grundläggande betydelse för allt hvad arbetslagstiftning heter. Särskildt på den punkten anser jag, att jordbrukets intressen äro synnerligen starkt hotade. Såsom jag i går hade tillfälle att närmare utveckla, så är det just därigenom, att den principen fastlås i lag och att jordbruket därefter inrättar sig med så beskaffade aftal, att man i uppsägningstiden och dess iakttagande har nödig trygghet, som jordbruket kan få tillgång till hvad det nödortfigt behöfver af arbetskrafter, som det annars vore fara att i kritiska tider förlora. Jag har därför mycket svårt att förstå, hurusom de personer, som särskildt ömma för jordbrukets intressen, vilja vara med om att alldeles stryka bort denna grundläggande princip ur lagen, och sådant skulle naturligtvis ske, om denna lag afsloges utan vidare diskussion.

Slutligen ha reservanterna talat om — jag kan taga det ganska kort, därför att det icke berörts i diskussionen — att man icke skulle stifta en sådan lag som denna, utan att man därjämte finge till stånd industridomstolar. — Det skulle bli så många tvister efter den nya lagen, menar man, att det behöfdes särskilda domstolar för att handlägga dem. Detta tror jag visserligen icke. Men därmed må vara hurusom helst. Skall man afvakta den tidpunkt, då industridomstolar blifva införda — då fruktar jag, att lagstiftningen måste undanskjutas alltför länge.

Jag har nu, så godt jag kunnat, gått igenom de anmärkningar, som framforts, och de skäl, som andragits för ett blankt afslag å det föreliggande kungl. förslaget, och jag öfverlämnar till kammarens pröfning, huruvida dessa skäl kunna och böra föranleda till det slut, hvartill reservanterna kommit.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få framhålla några synpunkter, hvarför jag anser, att antagandet af arbetsaftalslagen i sammanhang med kollektiv-aftalslagen är enligt min mening absolut nödvändigt. Arbetsaftalslagen är ju den lag, som reglerar förhållandet mellan arbetaren och arbetsgifvaren personligen, och dit höra alla dessa förhållanden, som uppstå, när det gäller att sluta aftal, när aftal upphöra, förhållanden med afseende på aftalstiden o. s. v. Nu är det så, att en del af reglerna härför äro intagna i kollektiv-aftalslagen, men i själfva verket höra till arbetsaftalslagen. Kollektiv-aftalslagen reglerar förhållandet mellan organisationerna, kollektiv-aftalens natur är sådan, att arbetarna genom ett dylikt aftal icke förbinda sig att taga arbete hos en arbetsgifvare, lika litet som arbetsgifvarna däri-

genom förbinda sig att lämna arbete till arbetarna. Det utgör endast en yttre ram, hvilken arbetsaftalet ger innehåll. Ett arbetsförhållande kan aldrig komma till stånd uteslutande genom ett kollektivafstal, utan detta måste nödvändigt kompletteras med ett arbetsafstal. Däremot kan ett arbetsförhållande mycket väl komma till stånd uteslutande genom ett arbetsafstal. Detta senare är sålunda grunden för det hela, det har alltid funnits sedan tidernas begynnelse. Kollektivaftalet åter är en våra dagars påbyggnad på dessa arbetsafstal, som kommit till i och genom föreningsväsendet. Är detta riktigt, och jag kan icke inse annat än att så är fallet, så borde man först och främst stifta en lag för arbetsafstal och i andra hand en lag beträffande kollektivafstal. Ty det är ju så, att det är arbetsaftalet, som ger kollektivaftalet aktualitet: utan arbetsaftalet har kollektivaftalet ingen verkan eller aktualitet. Men jag vill också påstå, att arbetsaftalet ganska noga reglerar innehållet i kollektivaftalet. Vi veta ju, hurusom i arbetsaftalslagen förekommer en del så kallade tvingande bestämmelser. Dessa bestämmelser bli också tvingande för motsvarande delar i kollektivafstalslagen. Därjämte är det så, att de supplerande bestämmelserna i aftalslagen, som säga, hvad som skall inträffa i sådana fall, för hvilka parterna icke träffat särskilda aftal, komma att utöfva mycket inflytande på kollektivaftalets blifvande innehåll. Genom dessa supplerande bestämmelser har lagstiftaren velat hålla fram det riktiga och normala, det som från lagstiftningens synpunkt vore det rätta, framhålla detta för parterna och därigenom leda utvecklingen in i den rätta strömfåran.

Man har inom kommittén och utskottet lagt vikt vid, huru dessa supplerande bestämmelser skulle bli affattade, och det är tydligt för hvar och en, som satt sig in i förhållandena, hur viktigt detta är. Redan dessa omständigheter torde tillräckligt motivera antagandet af den nu förevarande lagen i sammanhang med kollektivafstalslagen. Men ännu flera skäl tala härför. En hvar, som deltagit i utskottets arbete, vet, att man vid behandlingen af dessa lagar oupphörligt sett till, att en paragraf i det ena lagförslaget stämt med motsvarande paragraf i det andra. Man har oupphörligt kommit underfund med, att paragraferna i arbetsaftalslagen komplettera, förtydliga och utfylla paragraferna i kollektivafstalslagen. § 6 mom. 2 säger, hur det går med arbetsaftalet, då kollektivaftalet utlöper. I § 7 står, hur tillkännagifvande skall göras vid arbetsinställelse och hvad ett sådant tillkännagifvande i själfva verket innebär. Paragraferna 13 och 18 handla om arbetsordningen. Denna står i de flesta fall intagen i kollektivafstalen men regleras af arbetsaftalslagen. Jag skulle kunna påvisa, hur innerligt sambandet är mellan bestämmelserna i de båda lagarna hela vägen utefter, och huru inflätade de äro i hvarandra. I aftalskommitténs första förslag var det ju också så, att kollektivafstalslagen ingick som ett kapitel i arbetsaftalslagen. Sedan togs den visserligen ut och ställdes som en fristående lag, men detta berodde icke därpå,

*Lag om vissa
arbetsafstal.
(Forts.)*

*Lag om vissa
arbetsaftal.*
(Forts.)

att man ej insåg sammanhanget mellan de båda lagarna utan därpå, att man ansåg, det kollektivafstalslagen lätt kunde hänföras till andra lagar, lärlingslagen o. s. v. Därför vore det bättre att sätta den som en särskild lag än att infika den i alla dessa lagar.

En kollektivafstalslag utan en arbetsaftalslag måste enligt mitt förmenande bli af betydligt mindre värde än hvad den har samman med en sådan lag, och det kommer att möta ganska stor svårighet för domstolarnas verksamhet på detta område, för så vidt man icke samtidigt stiftar en arbetsaftalslag.

Man kan draga fram ännu flera synpunkter. Det är ju så, att kollektivafstalslagen afser att befästa, styrka och stödja föreningsväsendet såsom sådant. Arbetsaftalslagen däremot afser att styrka, stödja och befästa det individuella aftalet, den afser att i vidsträckt mån möjliggöra för de enskilda individerna att träffa aftal med hvarandra, att göra det möjligt för de enskilda individerna att existera utan att ingå i föreningar. Med andra ord kollektivafstalslagen befördrar kollektivismen och arbetsaftalslagen individualismen. Nu kan man fråga sig: hvilken behöfver stöd, är det kollektivismen, det är föreningarna med sina stora, oerhörda resurser, som behöfva stöd och skydd, eller är det den individuella arbetaren, den individuella friheten, som i det fallet behöfver stödjas? Jag tror icke, att svaret kan bli mer än ett. Om vi nu införa en kollektivafstalslag men icke en arbetsaftalslag, så är det detsamma som att till den organiserade arbetsgifvaren eller arbetaren säga: vill ni ha något stöd från statsmakternas sida, så var god gå in i en förening, förr bry sig icke statsmakterna om att erkänna er på något sätt. Jag kan icke finna att detta på något vis är riktigt. Det förhållandet, att det icke finnes någon lag, som stödjer och hjälper den organiserade arbetaren, innebär i och för sig själlt ett föreningstvång för denne, men detta tvång skulle bli dubbelt starkt, om vi dessutom skulle få en lag, som skyddar föreningsrätten men icke den enskilde. Jag hör icke till dem, som äro på något sätt mot organisationsväsendet, men jag anser, att man här bör sätta kyrkan midt i byn, anser att om man skyddar föreningsväsendet, man också samtidigt bör skydda det individuella aftalet. Nu säger man: visst skall här bli en arbetsaftalslag; den skola vi komma med, så fort vi hinna få den i ordning, pröfva den och få den allsidigt utredd. — Men, mina herrar, jag är öfvertygad om, att vi, ifall vi taga en kollektivafstalslag i år och ingenting annat, vi aldrig få en sådan lag. Hvarför! Jo, därför att det finnes mycket starka krafter, som motarbeta antagandet af en arbetsaftalslag. Det är nämligen så, att arbetareorganisationerna frukta en sådan lag ur ren konkurrenssynpunkt. Få vi en arbetsaftalslag, som stöder, hjälper och skyddar den enskilde arbetaren och hjälper och stärker honom på mera vitala punkter, blir ju detta ett sådant stöd för den enskilde arbetaren, att det tryck som nu drifver honom in i organisationen, minskas i väsentlig grad och han får därigenom en mycket vidsträckt möjlighet att existera

såsom fristående personlighet. Det är gifvet detta, som utgör den förnämsta orsaken till, att arbetareorganisationerna icke på villkor eller under några förhållanden vilja vara med om lagstiftningen och tillstyrka det individuella aftalet, och det ligger för öfrigt i sakens natur. Om vi antaga, att vi få en kollektivafvalslag igenom i år, hvem skulle hjälpa oss att få igenom en aftalslag sedan? Ja, först ha vi att vänta det skarpaste motstånd från arbetarehåll; så ha vi naturligtvis att vänta motstånd från den del af denna kammar, som står arbetarna och arbetarnas tänkesätt nära, så ha vi etorindustrien, som i det stora hela antagligen ställer sig likgiltig för denna sak; den är ju så invuxen i detta föreningsväsen med sina kollektivafval, och man har så väl inrättat sig på det hållet, att något större intresse från den sidan torde man svårigen kunna påräkna. Under sådana förhållanden är det inga andra än möjligen landtbrukarne, småindustrien och handtverket, som skulle få fram denna arbetsafvalslag, och jag tviflar att de äro mäktiga till detta. Men man säger ju, att arbetsafvalslagen ju egentligen är afsedd för industrien; för landtbruket skola vi göra en tjänsteafvalslag, och därför böra ju icke landtbrukarna vara så särdeles intresserade af den lagen. Ja, då vill jag säga, att innan vi få en ny tjänstehjonstadga, kommer denna arbetsafvalslag alltid att ha ett mycket stort inflytande på en hel del arbetare ute på landsbygden, just på grund af att denna tjänstehjonstadga är till sina former så krånglig och naturligtvis icke kan tillämpas på en hel del förhållanden ute på landsbygden. Men äfven om vi skulle få en förnyad tjänstehjonstadga, kommer likvisst denna arbetsafvalslag att få en mycket stor betydelse för den mera tillfälliga arbetskraften på landsbygden. Man kan invända: »hur kan jag veta, hur den nya tjänstehjonsstadgan kommer att skrivas? — Man kan enligt herr Schottes mening skriva den så, att däri innefattas alla slags landtbruksarbeten, men enligt mitt förmenande torde det i själfva verket icke gå för sig att skriva en lag, som gäller allt arbete för landtbrukets behof. Först och främst ligger det i själfva ordet »tjänst» det begreppet, att arbetsaftalet skall gälla för en jämförelsevis lång tid. Redan 1901 års kommitté ansåg sig i det fallet icke kunna, utan att strida mot nämnda begrepp, gå under en månad, och äfven den kommitté, jag var ledamot af, ansåg, att ifall man icke skulle gå för mycket ifrån begreppet, man icke kunde sätta tiden lägre än en månad. Man behöfver dessutom i detta fall en fast gräns mellan dessa båda lagar, och några andra gränser äro ganska svåra att få fram. Det är tydligt, att ute på landsbygden förekommer en hel del arbetsförhållanden, som kräfva en kortare aftalstid än en månad. Då skulle tjänsteafvalslagen få tillämpning endast på den mera fasta arbetarestammen inom landtbruket, under det däremot säsongarbetare och mera tillfälliga arbetare alltid komme att sortera under arbetsafvalslagen. För öfrigt måste man medgifva, att dessa senares arbete är i det stora hela ganska likartadt med industriarbetarnes.

*Lag om vissa
arbetsafval.
(Forts.)*

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

De hafva ju ganska mycket ackordsarbete och arbete af mera tillfälligt art och med kortare uppsägningstid.

Man kan ju vidare invända, att skall nu ovillkorligen arbetsaftalslagen följa med i år, bör också tjänsteaftalslagen följa med. Det är i det fallet dock så, att vi ha vår gamla tjänstehjonsstadga, som ännu i viss mån är tillämplig på våra förhållanden.

Som skäl för afslag å arbetsaftalslagen har man också framhållit, att dithörande saker äro synnerligen dåligt utredda, och att de äro för öfrigt så ömtåliga, att man bör se tiden an. Beträffande denna fråga om utredningen vill jag säga, att det föreligger ändå en ganska vidlyftig utredning. Först hade vi, som här förut omtalats 1901 års förslag, och detta förslag hade ju kommit till efter hörande af en del myndigheter och korporationer i vårt land. Detta förslag och dessa yttranden hade den senare kommittén tillgängliga, och den kommittén arbetade ett par år med detta, gjorde resor och undersökte förhållandena i stora delar af vårt land. Så skrefs det nya lagförslaget. När arbetsaftalskommittén upplöstes, höllo vi inom densamma på med att för tredje gången läsa lagtexten. Jag tror alltså, att man kan säga, att detta lagförslag är nogga och väl öfvertänt. Sedan har ju detta lagförslag gått igenom utskottet och där blifvit ytterligare siktadt, om jag så får säga, och man har varit så försiktig, att alla de paragrafer, man varit mera tvehägsen om, har man helt enkelt tagit bort.

Så har man riktat en hel del generella anmärkningar mot detta förslag. Det är ganska lätt att generalisera i det här fallet, men det händer ofta, att när man närmare granskar sådana här generella anmärkningar, man finner, att de icke ha den betydelse, som man i första ögonblicket tycker, att de ha. Man har först sagt, att lagen afhandlar ett för stort område. Herr justitieministern har redan i någon mån berört den saken. Man tycker, att det är för mycket, att förslaget omspinner handel, industri och jordbruk. Hvad jordbruket beträffar har jag redan yttrat mig om den saken. Här kommer förslaget, som sagt, att beröra endast den mera tillfälliga arbetskraften — så kommer det enligt mitt förmenande alltid att under detta förhållande göra — men om man nu skall lagstifta på detta område, hur skall lagstiftaren gå till väga? Å ena sidan kan den möjligheten föreligga, att han gör en massa olika speciallagar, en speciallag för hvarje särskild arbetsgren, å andra sidan har han den möjligheten, att han kan sammanfatta dessa lagar till ett fåtal lagar eller till en enda lag. Den förre vägen med många olika lagar och utan någon möjlighet att uppställa några bestämda gränser mellan dem möter särskildt från juridiskt och äfven från praktiskt håll stora betänkligheter, och det skulle här uppstå en sådan oerhörd massa gränsfall att utreda.

Så ha vi den andra vägen att sammanfatta lagarna i ett fåtal lagar eller kanske allra bäst i en enda. Då måste man naturligtvis göra bestämmelserna så generella, att de äro lämpliga för alla

de områden, lagen är afsedd att omfatta. På den vägen har så godt som all utländsk lagstiftning slagit in, den franska, finska, holländska o. s. v. Vår lag har ju ställt sig på den sidan, att den afser att dela upp dessa lagar i två olika, dels tjänsteaftalslagen, som skulle omfatta den fasta landtarbetarestammen och personer i huslig tjänst, och dels arbetsaftalslagen, som skulle omfatta industriarbetare och nära industrien stående arbetare, dit då äfven tillfälliga jordbruksarbetare skola höra. Jag tror, att den uppställningen är bäst, och att en vidare sönderdelning af det hela endast skulle verka oreda. I detta sammanhang vill jag säga, att i aftalskommittén yrkade man med stor enträgenhet på, att vi skulle så mycket som möjligt sammanfatta dessa lagar och helst få fram en enda lag. Detta skulle ur social synpunkt vara fördelaktigt, det skulle vara liksom att demokratisera det hela och ställa alla under en enda lag. Till en början ställde sig aftalskommittén sympatisk till en sådan framställning, men i den mån vi kommo in på behandlingen af aftalslagen, funno vi, att de personliga förhållanden, denna rörde sig om, fordrade olika bestämmelser allt efter olika förhållanden, hvarigenom vi för öfrigt vunne att lagarna blefve mera speciellt lämpade för hvar sitt område.

Hvilka betingelser måste nu en sådan lag hafva för att fylla behofvet? Jo, först och främst måste bestämmelserna vara tillräckligt generella; de få för det andra icke inskränka för mycket på de personliga rörelsefriheten, och dessutom måste de naturligtvis något så när fullständigt reglera hithörande förhållanden. Jag anser, att den här lagen i alla dessa afseenden fyller detta behof på ett tilltalande sätt. Vi få nu, som herr justitieministern nyss sagt, icke glömma, att de flesta af den här lagens bestämmelser äro supplerande. Dessa supplerande bestämmelser måste naturligtvis afpassas så, att de i första hand äro lämpliga för den stora massan af arbetare, som denna lag afser, och det är ju industriarbetarna. Att icke denna lag kan vara fullt ut så tillämplig på enskilda grupper, exempelvis handelsbiträden och dylika, det ligger i sakens natur. Skulle man få en lagstiftning, där bestämmelserna passade in på alla sådana smågrupper — det är för resten otänkbart — så finge man en hel massa lagar, troligen en för hvarje särskildt yrke.

De tvingande bestämmelserna, som finnas i lagen, äro ju allesamman af generell natur och af den beskaffenhet, att de lämpa sig för alla möjliga områden. De äro för öfrigt uteslutande till nytta för arbetarna; och jag kan svårigen tänka mig, att arbetarna skulle vilja taga bort någon enda af dessa bestämmelser.

Så har man anmärkt, att dessa bestämmelser äro allt för preciserade. Men ett arbetsförhållande är dock ganska mångsidigt, och en lag måste väl ändock vara något så när fullständig, för att kunna reglera alla dessa förhållanden. Tager man t. ex. bort alla dessa bestämmelser ur lagen, så uppstår det ju luckor; och det är icke så särdeles bra. Dessutom måste man komma ihåg, att en af la-

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

gens förnämsta uppgifter är att fylla luckorna i det enskilda arbetsaftalet, d. v. s. att möjliggöra för den enskilde arbetaren och arbetsgifvaren att på ett enkelt och bekvämt sätt sluta aftal med hvarandra.

Jämföra vi nu detta lagförslag med den utländska lagstiftningen på området, så skola vi finna följande. Det förslag, som är det sista och bästa, och som mycket talats om och berömts, är den holländska lagstiftningen angående dessa förhållanden. Om man jämför den holländska lagen med det föreliggande förslaget, så måste man erkänna, att det svenska förslaget är betydligt mycket enklare och mindre omfattande än det holländska. Det holländska är så oerhördt mycket mer inveckladt och har mycket mer speciella bestämmelser än detta. Vi hade detta holländska förslag framför oss, då vi behandlade dessa saker i utskottet, och vi tyckte, att, jämfördt med detta, var vårt förslag betydligt mycket enklare.

Slutligen vill jag, mina herrar, något beröra de motiv för afslag, som här framhållits af herr Schotte med flera reservanter. Han säger visserligen i slutet af reservationen: »Men å andra sidan måste det vara af vikt, att en lag om ordnande af det individuella arbetsaftalet icke undanskjutes till en oviss framtid, utan snarast möjligt åter varder förelagd Riksdagens pröfning.» Ja, det låter mycket vackert det där, men så säger han på föregående sida: »Viktiga principiella tvistefrågor, hvilka allt fortfarande äro föremål för meningsskiljaktighet och strid mellan organisationerna, såsom föreningsrätten, arbetets frihet, arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet, att afskeda och antaga arbetare m. m., äro i lagförslaget *dels* ofullständigt och bristfälligt reglerade, *dels* alldeles förbigångna.» Ja, mina herrar, när alla dessa meningsskiljaktigheter angående arbetets frihet m. m. blifvit utjämnade och dessa saker blifvit reglerade på ett ordentligt och för båda parterna tillfredsställande sätt, ja, när den stunden kommer, då lefver nog ingen af de i denna kammare närvarande. Det är enligt mitt förmenande så skarpa intresse motsatser, som här föreligga, att det aldrig går att reglera dessa förhållanden så, att parterna blifva fullständigt belåtna, det vill med andra ord säga, att de motiv, som här förebroughts för en förnyad undersökning och gallring, äro af den beskaffenhet, att motiveringen absolut slår ihjäl klämman. Den reservationen kan den allra bittraste motståndare till detta lagförslag med gladeligt hjärta skriva under; ty skola vi vänta så länge, att alla de förhållanden, som i reservationen beröras, blifvit lösta, ja, då blir det sannerligen aldrig någon lag af.

Ja, jag vill icke ingå på ett bemötande af alla de olika anmärkningar, som blifvit gjorda mot de särskilda paragraferna här. Det skulle taga alltför lång tid. Jag vill endast fästa mig vid ett enda yttrande, som herr Sandström hade i slutet af sitt anförande. Han försökte att där skrämja oss för en detaljgranskning af förslaget genom att säga, att om vi ge oss in på en sådan granskning, denna

skulle bli af så långvarig art, att kammaren aldrig sett dess make, och troligen fördröja riksdagsarbetet i flera dagar. Sannolikt tänkte herr Sandström, att det skulle vara en spik som drog. Jag vill nu lämna därhän, hvad motivet kan vara; men hvilket motiv det än må vara, icke är det enligt min mening något *sakligt* motiv.

Emellertid, mina herrar, anser jag i alla fall denna lag absolut nödvändig; och hvar och en, som verkligen är en vän af den individuella friheten och själfbestämmanderätten, måste efter mitt förmenande hålla på, att om vi skola antaga en lag om kollektivafstal, så skola vi också antaga lagen angående särskilda arbetsafstal. Jag kan för min del icke finna, att denna lag skulle vara till fördel för arbetsgifvarna; och arbetsgifvarna äro enligt mitt förmenande icke något särskildt intresserade af att få denna lag. Lagens antagande ligger i samhällets intresse, och såsom medlem af samhället har också arbetsgifvaren intresse däraf; men att han skulle *såsom arbetsgifvare* hafva något speciellt intresse af att få en lag, som uteslutande afser att inskränka hans rättigheter utan att gifva honom någon enda ny sådan, det måste jag säga, att det be-
tviflar jag.

Då jag för min del emellertid anser, att afslag å en begäran om detaljgranskning af denna lag skulle vara detsamma som att hela detta stora lagförslag skulle falla, så skall jag, herr talman, be att få hemställa, att kammaren nu öfvergår till detaljgranskningen; och ber jag i sammanhang härmed, att få yrka på antagande af § 1 i lagförslaget.

Herr vice talmännen öfvertog nu ledningen af kammarens förhandlingar.

I det af herr Pettersson i Bjälbo hållna anförandet instämde herrar *Jönsson* i Slätåker, friherre *Lagerfelt*, *Johansson* i Berga, *Åkesson*, *Magnusson* i Tumhult, *Jönsson* i Boa och *Larsson* i Bondarfve.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr vice talman! Jag kan icke annat än beklaga, att denna fråga har kommit att behandlas så sent under Riksdagen, då hvar och en önskar att så fort som möjligt få bege sig till sin hemort. Emellertid vill jag endast med några få ord ange min ställning till särskildt den föreslagna lagen om vissa arbetsafstal.

År 1899 skref Riksdagen till Kungl Maj:t och begärde utredning om hvilka åtgärder i lagstiftningsväg kunde vidtagas för beredande af det fria arbetsaftalets hållande i helgd, och sedermera ha ju åtskilliga utredningar åstadkommits och äfven förslag, fast icke något af dem kunnat föreläggas Riksdagen förrän innevarande år. Emellertid ha nu båda kamrarna i åtminstone hufvudsakliga delar antagit vissa lagar i denna riktning om kollektivafstal, om in-

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

rättande af arbetsdomstol och om förmedlinganstalt o. s. v., och nu gäller det, att vi här i Andra kammaren också måtte antaga denna lag om vissa arbetsaftal. För min del vill jag säga det, såsom representant för jordbruket, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om icke denna lag skulle gå igenom. På jordbruksnäringens område äro ju förhållandena så olikartade mot på industriens område.

Herr Lindqvist sade från början, att man från åtskilliga håll, till och med från arbetsgifvarehåll, ansett denna lag obehöfzig, och att man godt kunde reda sig med en lag om kollektivafstal. Men det vill jag säga, att man särskildt hvad beträffar jordbruket, icke kan instämma i detta, utan på detta område behöfver man en supplerande bestämmelse till tjänstehjonsstadgan. Det finns ju så ofantligt många arbeten, som på jordbrukets och dithörande områden skola utföras, såsom odlingsföretag, dikningsföretag, skogsarbeten af många slag, och nog skulle det väl lända till nytta, om man kunde åstadkomma några reglerande bestämmelser.

Emellertid har man nu vändt sig med åtskilliga anmärkningar mot denna lag. Man har t. ex. gent emot 2 § anmärkt, att under benämningen arbetare inrangerats äfven arbetsförmän, handelsbiträden och andra därmed jämförliga; det anses vara oriktigt. Jag vill icke tvista därom, men när det gäller att här få fram några i allmänhet reglerande bestämmelser, tycker jag, att det är lyckligt funnet, då man har tagit med de personer och de grupper, som borde sortera under dessa bestämmelser och som beröras af dem. En af de förnämsta anmärkningarna är den man gjort mot första bestämmelsen i 19 §, som handlar om arbetsgifvarnes rätt att leda och fördela arbetet. Om man, mina herrar, läser denna paragraf i dess fortsättning, så anser jag verkligen, att sådana bestämmelser där äro affattade, att man tryggt kan öfverlämna denna rätt åt arbetsgifvarna, då det heter: »Dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgifvaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra. Arbetsgifvaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, väl bemöta arbetaren, vaka däröfver att den, som arbetsgifvaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å det område, som för arbetet användes.»

Jag anser därför, att denna paragraf är så lyckligt funnen och så väl afvägd, att man icke med fog kan framställa några anmärkningar mot den. I 21 § har man vändt sig särskildt mot bestämmelserna angående bostad och uppsägning, och det som står i sammanhang med den saken. Man har anmärkt att en tid af 14 dagar efter aftalets slut skulle vara för kort till afflyttning. Jag tycker verkligen att det alls icke är någon anmärkning, som håller. Hur

är det, mina herrar, t. ex. i Stockholm? Är det icke så, att hyresgäster i allmänhet få afflytta, då hyreskontraktet går ut? Här är ändå den bestämmelsen införd, att arbetarne kunna få stanna viss tid, sedan arbetsaftalet gått till ända; och jag förmodar, att arbetaren mycket väl vet, när arbetsaftalet går ut, så att han kan rätta sig därefter.

Ja, jag skall icke upptaga tiden längre, utan vill endast säga det, att jag vill icke vara med om eller taga på mitt ansvar denna lags fall, utan jag vill för min del bidra till att den redan i år måtte gå igenom.

En af reservanterna, herr Sandström, som uppträdde i början af debatten, yttrade, att en sådan lagstiftning som denna var både nyttig och nödvändig, och därför förordade han bifall till ett skrifvelseförslag. Men då jag går till detta skrifvelseförslag, så finner jag inga nya synpunkter, inga särskildt nya linjer, som skulle blifva ledande för en vidare granskning af detta lagförslag; det begäres helt enkelt ett nytt. Härmed har man troligen velat säga, att tiden varit så kort, att man icke haft tid och lust att nu pröfva detta lagförslag mera ingående, och att frågans afgörande därför bör uppskjutas. I händelse att äfven kammarens majoritet skulle anse det fördelaktigt att uppskjuta denna fråga, så vill jag åtminstone uttala den förhoppningen, att vi redan till nästa år måtte få ett dylikt förslag framlagdt för Riksdagen och det i så god tid, att man hinner pröfva det med någorlunda lugn och ro och granska det i dess detaljer.

För min del skall jag emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till den här föredragna § 1 och till förslaget i dess helhet.

Sedan herr talmannen nu återkommit, yttrade:

Herr Sandström: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att först få något litet fästa mig vid hvad herr Pettersson i Bjälbo anförde. Han sökte göra gällande, att denna lag om personliga arbetsaftal står i sådant samband med kollektivaftalslagen, att den enas antagande också nödvändigt borde medföra den andras och han stödde detta sitt påstående på en liten teori, som vi i utskottet hört ända till leda, men som i grund och botten är fullkomligt oriktig. Han säger, att eftersom kollektivaftalet afser att gifva regler för arbetsaftalet och aldrig kan få sin verkställighet, utan att det sedan ingås personliga arbetsaftal, så är arbetsaftalet grunden, på hvilken kollektivaftalet bygges. Såsom hvar och en, som sysslat något litet med dessa frågor, vet, förhåller det sig så, att i de fall, då ett arbetsaftal får sitt innehåll från ett kollektivaftal, är det kollektivaftalet, som är grunden för arbetsaftalets innehåll. Så snart det finnes ett kollektivaftal och de, som äro bundna af detta, ingå enskilda arbetsaftal, blir automatiskt kollektivaftalet bindande för de enskilda arbetsaftalen och blir dessas grund. Alldeles oafsedt om

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

vi ha en lag om personliga arbetsaftal eller icke, få dessa aftal sålunda sitt innehåll från kollektivaf talet. Herr Petterssons felslut ligger däri, att han tror att personliga arbetsaftal icke kunna ingås, om vi icke få denna lag. Han förbiser, att vi redan ha en lag, fastän mycket summarisk, om personliga arbetsaftal och att det ingås tusentals sådana aftal alltjämt dagligen och stundligen med stöd af gäl lande lag. Hade det varit så, att denna lag stått i något organiskt sammanhang med lagen om kollektivaf tal, kunna herrarna vara förvissade om, att herr justitieministern icke hade försummat att anföra detta synnerligen starka skäl för förslaget antagande. Den omständigheten, att han teg, men herr Pettersson i Bjälbo talade, tror jag kan vara för herrarna en rätt god ledning till att bedöma argumentets värde.

Vidare nämnde herr Pettersson i Bjälbo, att denna lag var en mycket betydelsefull lag för de oorganiserade arbetarna. Det är alldeles riktigt, men den har ingalunda den betydelse han trodde. Han föreställde sig, att om vi icke få denna lag, ha de oorganiserade arbetarna absolut intet stöd, utan måste gå in i organisationen. Tro herrarna, att frånvaron af sådana bestämmelser, som gifvas i denna lag, hur nyttiga och lämpliga de än kunna vara i särskilda fall, tvingar in de oorganiserade arbetarna i organisationen? Om lagen reglerade lönevillkoren, så vore det en annan sak, ty det är för att kunna öfva inflytande på lönevillkoren, som arbetarna ingå i organisationen. Lagen är nyttig och nödvändig, men har absolut intet sammanhang med de stora arbetstvisterna och med kollektivaf talslagen.

Hvad herr Pettersson emellertid tycktes mest befara, var, att om antagandet af denna lag skötes upp, det skulle bli ett uppskof på så lång tid, att med de starka krafter, som äro i rörelse för att hindra denna lagstiftning, vi aldrig skulle få densamma. Han fruktade först för några ord i motiveringen till reservationen, där vi säga, att vi önska få i denna lag en tillfredsställande reglering af de allmänna principerna om arbetets frihet och arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet etc. Härtill säger herr Pettersson: skola vi få en reglering, som båda parterna äro nöjda med, af dessa omtvistade principfrågor, så komma många, många år att gå åt, och vi komma icke att upplefva den dag, då denna lagstiftning blir verklighet. Han missförstår då en liten smula uttrycket i reservationen. Med en tillfredsställande reglering mena vi en reglering, som är objektivt tillfredsställande och mera tillfredsställande än den, som gifves det föreliggande förslaget, som endast högst sporadiskt berör frågorna. På en sådan reglering behöfva vi icke vänta många år, ty därför fordras blott litet omsorg och energi i lagstiftningsarbetet.

Vidare sade han, att denna lag i alla fall kommer att från arbetarna och arbetarnas vänner mötas af sådant motstånd, att om vi icke taga lagen i dag, få vi den aldrig. Det är ganska egen-

domligt att sammanställa detta hans yttrande med hvad han å andra sidan säger, att denna lag egentligen är en skyddslag för arbetarna, att dess hufvudsakliga syfte ligger däri, att den innehåller tvingande bestämmelser till arbetarnas förmån, i hvilka arbetsgifvarna intet intresse ha. Och ändå fruktar han så starkt för, att icke blott arbetarna själfva, utan äfven alla de, som sympatisera med deras sak, skola med händer och fötter motsätta sig denna lag. Han slår sig själf rätt grundligt på fingrarna här. Det kan mycket väl tänkas, och däri gifver jag honom rätt, att från de *organiserade* arbetarnas sida kan finnas en viss motvilja mot en lag om personliga arbetsaftal, som sträcker sina verkningar inom de organiserade arbetarnas område. Denna motvilja är enligt min mening icke berättigad, och det finns absolut ingen anledning att befara, att om det efter ett eller annat år framlägges ett väl genomtänkt och grundligt förberedt förslag till lag i detta ämne, detta förslag icke skall vinna majoritet i Andra kammaren, såvidt icke andra kategorier komma att motsätta sig detsamma än de, som nu äro motståndare till detta förslag, därför att det icke har undergått vederbörlig beredning och befinner sig i behörigt skick.

Jag skall sedan be att få vända mig med några ord till herr justitieministern. Han nämnde, att det visserligen kunde finnas ett eller annat att anmärka på den utredning, som i detta fall ägt rum, men att utredningen dock var så fullständig, att regeringen funnit den vara tillräcklig, och han tyckte, att då borde också utskottet kunna nöja sig med den. Nu är förhållandet, att både denna regering och föregående regeringar på sätt och vis skämt bort Riksdagens utskott med sina utredningar. När ett större lagverk lagts på Riksdagens bord, har det i allmänhet varit icke blott ett naket förslag, utan det har varit åtföljdt af ett kommittéutlåtande och af yttranden öfver detta utlåtande, och utskottet och kamrarna ha vänjt sig vid detta förhållande, funnit sig väl däraf och efter hand känt det som ett verkligt behof. Vi ha därför i detta fall känt saknaden af sådan utredning mycket djupt, och det vore beklagligt, om regeringen, som utan tvifvel i detta fall funnit utredningen tillräcklig för att den själf skulle kunna bilda sig en mening, skulle komma att för framtiden följa detta exempel och så snart den har en viss mening om ett förslag, lägga fram detsamma utan de bilagor, som äro oundgängligen nödvändiga, för att vi, som ha att här behandla frågorna, skola kunna bilda oss en bestämd uppfattning i desamma.

Det torde vara riktigt, såsom herr justitieministern säger, att hur grundligt förberedt än detta förslag kommer på Riksdagens bord, olika meningar dock alltid skola göra sig gällande, därför att det är så stridiga intressen, som skola regleras; men hvad man kan hoppas icke skall upprepas, det är den stora *tvekan*, som alla, hvilka hysa dessa olika meningar, nu visa, då de uttala sina åsikter. Ett förslag bör kunna läggas fram i sådant skick, att den som samvets-

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Lag om vissa arbetsaftal. (Forts.) grant vill utan förutfattad mening bilda sig en åsikt, kan ha material därtill. Det saknas i detta fall.

Herr justitieministern påpekade, att arbetsordningar utomlands endast behöfva till lagligheten fastställas af myndigheterna, och att det vore ungefär lika bra, i fall, såsom här är fallet, föreskrifves, att om arbetsordningen strider mot lagen, så är den ogiltig i denna del. Men det är icke alldeles detsamma, om en laglig myndighet kontrollerar, att en arbetsordning icke lägges fram i mot lagen stridande skick, som att arbetarna själfva skola kontrollera, om den strider mot lagen eller ej. I själfva verket är emellertid både det ena och det andra otillfredsställande. I det finska lagförslaget om personliga aftal hafva myndigheterna tillerkänts rätt att pröfva icke blott *lagligheten* utan jämväl *billigheten*, och det är detta, som skall pröfvas af myndigheterna, ty en mängd af arbetsordningens bestämmelser kunna strida mot billigheten.

När herr justitieministern sedan gick in på bostadsfrågan, så nämnde han, att utskottet visserligen på det sättet gått generellt tillväga, att det bestämt en uppsägningstid af 14 dagar, fastän arbetarna i många fall icke behöfde så lång uppsägningstid; de kunde ofta flytta förut. Herr justitieministern tänkte sig däremot icke den möjligheten, att förhållandena i vissa fall kunde vara sådana, att arbetaren behöfde längre tid än 14 dagar. När han sedan säger, att det naturligtvis icke är möjligt att göra lagen sådan, att den kan träffa in på alla speciella fall, så vill jag erinra om, att något sådant heller aldrig blifvit pretenderadt och icke heller kan begäras, men när det finnes väsentligen olika grupper af dylika arbetsförhållanden, såsom redan nu gällande olika uppsägningstider utvisa, så kan man ha anspråk på, att det skall tagas i öfvervägande, huruvida det icke kan gifvas olika regler för dessa olika grupper, i stället för att skära alla öfver en kam, såsom emellertid skett här.

Herr justitieministern förklarade sig icke förstå ett uttryck i reservationen, där det talades om, att den nya lagen med sitt minutiösa reglerande af arbetares och arbetsgifvares rättigheter och skyldigheter skulle verka brytande på nu gällande sedvänjor. Uttrycket »brytande» är kanske en smula för starkt, men säkert är, att dessa bestämmelser, som sträcka sig öfver alla områden, strida mot gällande sedvänjor, som äro olika på olika och inom olika yrken. Faktiskt råder ju än den ena sedvänjan på den ena platsen, än den andra på en annan plats. Nu skola dessa bestämmelser blott verka supplerande, men det är ju gifvet, att äfven supplerande bestämmelser måste rättas någorlunda efter de skiftande förhållandena

Emellertid nämnde herr justitieministern en sak som är af stor vikt att fästa uppmärksamheten vid, och det var, att denna lag enligt hans förmenande innehåller en för jordbruket så viktig bestämmelse, att kammaren borde noga betänka sig, innan den slopade lagen. Han nämnde, att § 8 i kollektivafvalsagen i det skick,

hvari den framlagts af Kungl. Maj:t och utskottet, innehåller en bestämmelse, som tryggar ett aftal på viss tid eller med viss uppsägningstid från att kunna brytas genom arbetsinställelse; ett sådant aftal skall vid strejk eller lockout ovillkorligen respekteras. Nu ha vi strukit den paragrafen genom att vid vårt beslut i går följa den s. k. Refvingelinjen. Men desto angelägnare är det naturligtvis då, säger herr justitieministern, att man behåller den motsvarande bestämmelsen i lagen om personliga arbetsaftal. I själfva verket tror jag dock, att herr justitieministerns resonemang är oriktigt. Jag vill erinra om, att genom vårt beslut i går fick jordbruket — förutsatt att detta beslut blir Riksdagens, hvilket är mer än osäkert — ett mycket kraftigare skydd än det, som ligger i denna bestämmelse, ty förbudet under den fleråriga kollektivaftalstiden mot arbetsinställelse verkar nog kraftigare än bestämmelsen att uppsägningstid och bestämd aftalstid skall iakttagas. Härigenom blir också denna bestämmelse öfverflödig, så långt kollektivaftalet sträcker sig. Naturligtvis skulle en dylik bestämmelse kunna tänkas ha sin betydelse i alla de fall, där icke kollektivaftal råda, men, mina herrar, det är att märka, att denna bestämmelse gäller den dag i dag är. Det är ingen *ny* bestämmelse, som ligger i detta stadgande. Finnes det ett aftal inom jordbruket eller inom industrien på viss aftalstid eller med viss uppsägningstid, så icke får det brytas, om det blir arbetsinställelse, så att från *den* synpunkten ber jag därför, att ingen af herrarna må låta förleda sig till att rösta för lagförslaget. Jag vill erinra om, att om således i detta stadgande jordbruket icke får något nytt skydd, så bli å andra sidan förhållandena för jordbruksidkarne genom denna lag i ett viktigt afseende *försämrade*. Det gäller icke för närvarande, att när ett kollektivaftal upphör, så upphöra äfven de personliga aftalen, utan är det ett aftal inom jordbruket slutet på viss tid eller med viss tids uppsägning så gäller det fortfarande, äfven om kollektivaftalet utgår. Detta förhållande skulle komma att upphävas genom den lag, som vi stå i begrepp att antaga. Såvidt jag kan se blir det sålunda från jordbruksarbetsgifvarnes synpunkt icke tryggare, utan snarare sämre förhållanden, om vi antaga denna lag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få säga några ord med anledning af vissa yttranden under öfverläggningen om denna fråga. Det anfördes af herr justitieministern, att införandet af lagstadgad uppsägningstid stött på så starkt motstånd från socialdemokraterna, därför att de ansågo, att detta skulle hindra arbetarnes rörelsefrihet. Jag ber nu att få säga, att för min del är det icke ens väsentligen — och sålunda ännu mindre uteslutande — denna uppfattning, som dikterat min ståndpunkt till frågan om uppsägningstiden för de personliga arbetsaftalen. Min uppfattning i hithörande stycken har i ännu högre grad påverkats af den omständigheten, att jag har varit arbetare och följakt-

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

ligen känner till arbetarnes och äfven något arbetsgifvarnes förhållande särskildt inom det mindre handtverket, och jag vet, att det skall där vara synnerligen svårt för arbetsgifvarna att i allmänhet kunna vara med om en lagstadgad uppsägningstid, detta på grund af de olika förhållanden, som råda där. Beträffande den stora industrien har jag den uppfattningen, att det är lämpligt och fördelaktigt för båda parterna, att det finnes en viss uppsägningstid; det samma är nog förhållandet äfven med det större jordbruket. Men, som sagdt, för det mindre handtverket och det mindre jordbruket tror jag, att en sådan uppsägningstid är olämplig. Nu kan man ju säga: men hvarför kunna de då icke på det mindre handtverkets och det mindre jordbrukets område låta bli att bestämma en sådan tid? De kunna ju aftala att ingen uppsägningstid på detta område skall gälla. Ja, det är alldeles riktigt. Men jag vågar hålla före, att om man vill genom aftal ändra en i lag förutsatt bestämmelse, så gör man rättast och klokast i att begära, att det skall vara de större arbetsgifvarna, som skola göra detta. Man har större anledning förutsätta, att dessa hafva nog förstånd och äfven möjlighet till att träffa sådana aftal. Det är ju inte bara så, att aftalen bli klara och bindande, därför att jag frågar om arbete och en arbetsgifvare svarar: Var så god och börja! Hvad vi aftala, det vet då ingen, och blir det inte uppskrifvet, så skall det vara vittnen, men huru ofta finnes väl det? Följaktligen, om en arbetare, när lagen presumerat en uppsägningstid, tagit anställning utan vittnen, så kan arbetsgifvaren, om han så vill, afskeda arbetaren utan att tillämpa uppsägningstid, och arbetaren å sin sida kan, om han vill, utan uppsägningstid lämna sin anställning. Det kommer att medföra, att förtroendet för lagen försvagas och att respekten för densamma försvinner och lagen följaktligen blir betydelselös. Det synes mig därför vara lämpligare, att lagen icke förutsätter uppsägningstid, men däremot gifver parterna rättighet att, där de så vilja, aftala om uppsägningstid. Det är ju den uppfattning, som också tagit sig uttryck i särskilda utskottets förslag till paragraf i detta afseende.

Jag har endast tillåtit mig att framföra dessa skäl, som synts mig vägande, och som säkert äro af ganska stor betydelse, då det gäller att bedöma frågan. Nu vet jag, att det *kan* erinras, och att det äfven *har* erinrats mot denna uppfattning, att det gentemot den af 1901 års kommitté förordade presumptionen om en viss uppsägningstid icke gjorts några starkare invändningar från dessa arbetsgifvares sida — jag tror, att det endast är ett par fackförbund, som gjort några sådana invändningar. Men jag ber då att få säga som förklaring till detta, att dels voro dessa små arbetsgifvare icke organiserade, och dels var nog deras sociala och ekonomiska ställning sådan att man icke kan förutsätta, att de skulle ha förstånd att se efter hvad förslaget betydde för dem och därför icke heller möjlighet att däröfver afgifva utlåtande. För öfrigt voro de enligt mitt förmenande icke företrädade i kommittén, och de äro svagt om ens

något företrädde i Riksdagen. Det är detta, som jag anser vara orsaken till att det från dessa arbetsgifvare i det mindre handtverket icke gjorts någon anmärkning mot förslaget.

Jag ber vidare få nämna något om ett yttrande af herr Pettersson i Bjälbo. Han sade, att denna lag skulle komma att skydda de oorganiserade arbetarna. Ja, det är möjligt, att det kan se så ut beträffande en del, det är möjligt, att en del kan anse sig erhålla något skydd, om denna lag kommer till stånd, men om de vilja göra sin rätt gällande, måste de bevisa sina påståenden lika väl som arbetsgifvarna helt naturligt måste bevisa sina. Det blir nog emellertid synnerligen svårt för både arbetare och arbetsgifvare, åtminstone i mindre företag, att kunna bevisa hvad som är aftaladt, där icke aftalet är skriftligen upprättadt, men det blir nog arbetaren, som i alla fall blir den svagaste parten, han må vara huru mycket oorganiserad som helst. Det förelägges honom ett tryckt formulär till aftal, och han har endast att skriva på eller fortsätta att gå arbetslös. Jag kan ej hjälpa, att jag har svårt att tro, att det är för att skydda dessa oorganiserade arbetare, som herr Pettersson i Bjälbo utvecklat sin våltalighet, när det gällt för honom att få ett bifall till lagförslaget, utan jag tror, att det äfven är andra skäl, som i hans ögon tala mycket starkt för detsamma.

Jag ber sedan få yttra något om en paragraf i lagen, som enligt hvad som framhållits, afser att skydda arbetets frihet och föreningsrätten. Jag kan icke låta denna öfverläggning sluta utan att begagna tillfället att citera hvad herr justitieministern i statsrådsprotokollet yttrar om denna föreningsrätt, som han anser vara så betydelsefull, och som många i denna kammare och i vårt land anse vara af den beskaffenhet, att den är värd att offra många mässor på. Nu yttrar herr justitieministern till statsrådsprotokollet å sid. 171 i förevarande fråga — jag skall inte läsa länge — »Arbetsgifvare har således ingen förbindelse att i sitt arbete antaga arbetare, eller arbetare att taga anställning hos arbetsgifvare, som tillhör en viss förening, med hvilken han af en eller annan orsak, exempelvis pågående konflikt, anser sig icke kunna samarbeta. Det utgör ej heller hinder för arbetsgifvare eller arbetare att i laga ordning upplösa aftalsförhållandet på den grund, att medkontrahenten tillhör eller efter arbetsaftalets avslutande inträd i förening, med hvilken den förre icke vill hafva något att skaffa.»

Ja, jag har inte något att anmärka mot hvad som här säges i och för sig, ty jag tycker, att det skulle vara illa, om lagen ville binda en att under årtal framåt arbeta hos en arbetsgifvare, med hvilken han icke trifs, eller för en arbetsgifvare att gifva anställning åt en arbetare, som han icke vill ha. Men hvad som drifver mig till att opponera, det är den omständigheten, att denna bestämmelse vill gifva sig ut för att vara ett skydd för föreningsrätten, eller som man åtminstone söker tilldela denna egenskap, icke må blifva antagna af kammaren såsom varande ett skydd för arbetarnas förenings-

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

rätt och till någon större fördel för dem. Det är detta, som jag icke kan med tystnad låta passera, utan som jag nödgats att säga några ord om.

Vid sådant förhållande som af justitieministern anförts synes det mig, att denna § 11 från arbetaresynpunkt icke är värd ett runstycke. Den ger arbetarna icke mer än en bestämmelse på papperet, hvilken således i realiteten icke har något värde.

Ja, nu kunde det nog finnas mycket att yttra i denna sak, men då de allmänna synpunkterna förut äro framhållna, så skall jag icke uppehålla tiden längre, utan vill endast säga, att om lagen skulle komma att undergå en detaljgranskning, så får man väl försöka följa med och se till, hvilka bestämmelser, som äro af den beskaffenhet, att man nödvändigtvis måste opponera sig mot dem. För tillfället ber jag därför, herr talman, att få hemställa om afslag på föreliggande § 1.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Då jag har varit med bland dem, som reserverat sig och yrkat afslag på föreliggande förslag, så ber jag att få säga, att detta icke skett därför, att jag skulle anse, att en lagstiftning på detta område vore onödig. Jag anser tvärtom en sådan lagstiftning vara både nyttig och nödvändig. Förhållandet är det, att vid behandlingen af föreliggande lagförslag — dels dem kammaren förut behandlat och dels detta — uppstod inom utskottet stora svårigheter att på den korta tid, som var utskottet tillmätt, och om vi skulle söka i någorlunda god tid hinna komma in med ett betänkande, kunna på ett noggrant och grundligt sätt förvärfva sig insikt i de förevarande lagförslagen och bilda sig ett omdöme om, huru de olika paragraferna skulle kunna tolkas, då ju lagen är af synnerligen vidlyftig beskaffenhet och omfattar såväl storindustri och småindustri som ock jordbruk. Det låg då naturligtvis i mitt intresse att se till, huruvida jordbrukarnas berättigade kraf kunde anses ha kommit fram här, så att jordbrukarna kunde erhålla det skydd, som enligt min åsikt lagstiftningen borde tillförsäkra dem.

Jag vill nu först fästa uppmärksamheten vid paragraf 6 för att se till, huru denna bestämmelse om sju dagars uppsägningstid skulle verka på jordbrukets område. Nu förutsätter paragraf 6 att om icke någon öfverenskommelse om tiden är träffad utan att arbetet är af mera tillfällig natur eller att detsamma endast tillsvidare skall fortsättas, då skall gälla en uppsägningstid af sju dagar. Huru kommer då en sådan uppsägningstid af sju dagar att taga sig ut på jordbrukets område? Låtom oss antaga, att vi äro sysselsatta med skördearbete eller tröskning på hösten medelst ångtröskverk. Då skall jag med de dagsverkare jag har, manliga eller kvinnliga, upprätta skriftligt kontrakt eller med två vittnen bevisa, att jag budat dem och därvid sagt ifrån, att jag icke vill binda mig vid dem längre än de kunna arbeta och att, om något hinder i arbetet

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

skulle inträffa, de genast blifva lediga och jag slipper ifrån betalningen. Under pågående skördearbete eller under ångtröskning kan det t. ex. inträffa, att jag behöfver en åtta, tio stycken extra arbetare, som jag använder så länge ofvannämnda arbeten kunna pågå, något som ju icke alltid kan så noga på förhand beräknas. Har jag då icke något kontrakt eller annat bevis, att jag tagit dem utan uppsägning, skulle jag enligt Kungl. Maj:ts förslag vara skyldig att, om ifrågavarande arbeten måste afbrytas, aflöna dem i sju dagar därefter, således antingen jag har användning för dem eller icke. Detta enligt denna paragraf. Vid behandling af förestående § inom utskottet hemställde jag till därvarande jurister, huruvida man kunde anse, att de undantagsbestämmelser, som finnas i paragraf 27 rörande *sedvänja*, skulle upphäfva denna paragraf, men juristerna voro öfverens om att någon sedvänja icke kunde åberopas, därför att någon lag ännu icke varit i verksamhet. Genom deras tolkning af förevarande lagförslag blef jag öfvertygad om, att i dylika fall betalningsskyldighet skulle åligga jordbrukaren, och detta ansåg jag vara orättvist och omöjligt att gå in på. Hafva juristerna tolkat paragrafen felaktigt, är det icke min skuld. Då försökte vi lägga om paragrafen och göra det så, att, om icke öfverenskommelse träffats om aftalets bestånd, aftalet omedelbart skulle upphöra på endera partens tillsägelse. Jag frågar då: huru skulle en sådan bestämmelse komma att verka på jordbrukets område? Vi jordbrukare hafva icke enbart lagstadgade tjänare, vi hafva äfven arbetare på viss tid och sådana som arbeta tillsvidare. Då skulle dessa arbetare, som äro anställda tillsvidare under brådaste arbete och utan någon uppsägningstid, utan vidare kunna gå ifrån oss och strand-sätta oss i vårt arbete. Vilja vi sedan gå längre ned i paragraf 6, så säges det där, att, om fara för annans lif eller hälsa skulle komma eller synnerligt men tillskyndas arbetsgifvaren, arbetarna icke få gå sin väg med mindre de förut sagt ifrån, och de äro skyldiga att efter en sådan tillsägelse stanna kvar minst 12 timmar. D. v. s., om de säga ifrån på kvällen, när de gå och lägga sig, kunna de gå på morgonen. Det blir sålunda en uppsägningstid, som enligt min mening icke passar vidare bra.

Så ha vi bestämmelserna om afflyttning från bostadslägenhet i paragraf 21. Det är helt naturligt, att rena humanitetsskal tala för att, om af en eller annan anledning en arbetare eller arbetsgifvare uppsäger kontraktet, man icke utan vidare afhyser arbetarne från de lägenheter, som äro upplåtna för deras behof. Men det kan vara sådana förhållanden inom jordbruket, att man *måste*, kan jag nästan säga, hafva vissa särskilda bestämmelser. Det är icke alltid man kan rätta sig efter denna lagparagrafs föreskrifter. Längre ned i paragrafen står en punkt angående hyresaftal rörande sådana bostadslägenheter. Jag vill göra den anmärkningen, att det ofta är så, att vi landtbrukare hafva små reservbyggnader. I dem inhysa vi arbetare, som arbeta tillsvidare, och vi göra upp kontrakt med dem

*Lag om vissa
arbetsaftal.*
(Forts.)

att de få hyra sådana bostadslägenheter af oss på vissa villkor. I paragrafen står nu uttryckligen: »Ej må i hyresaftalet hyrestiden bestämmas med hänsyn till arbetsaftalets bestånd eller för arbetaren stadgas arbetsskyldighet i arbetsgifvarens företag. Bestämmelse som strider mot hvad nu sagts vare ogill.» Om jag då hyr ut en sådan lägenhet till en arbetare, som tillsvidare utan kontrakt arbetar åt mig, och denne arbetare kanske den dag hyresaftalet ingicks förklarar sig villig att stanna kvar och arbeta hos mig, så är en sådan bestämmelse enligt denna lagparagraf ogiltig. Men mitt hyreskontrakt är därför icke ogiltigt. Arbetaren kan dagen efter hyresaftalets ingående komma och säga till mig: jag har icke någon skyldighet att arbeta hos eder såsom arbetsgifvare. Men jag å min sida är däremot skyldig att minst 14 dagar låta honom bo kvar i denna lägenhet, som jag kanske behöfver för att där inhysa någon annan arbetare. Jag tror, att i denna lag finnas många olika bestämmelser, som äro bra för industrien men dåliga för jordbruket. Jag har därför den uppfattningen, att om man skall få en lag, som verkligen kan verka tillfredsställande på båda dessa områden, måste vi ha en speciell lagstiftning för jordbruket och en för industrien.

Hvarför jag varit med och yrkat på uppskof är, att man därigenom skulle få mera tid. Jag hoppas, att regeringen kommer in med förnyadt lagförslag till nästa Riksdag och tager i öfvervägande, huruvida en särskild arbetsaftalslagstiftning för jordbruket kan åstadkommas eller om tjänstehjonstadgan skulle kunna moderniseras så, att genom densamma alla arbetsaftal beträffande jordbruket skulle kunna regleras. Jag är icke för att taga bort tjänstehjonstadgan utan tror, att det är lyckligt att ha den kvar fast i moderniserad form. Jag är af den uppfattningen, att vi jordbrukare mera måste inrikta våra aftal på längre tid, och den tid torde komma, då tjänstehjonstadgan, om den blir moderniserad, kommer att få stor användning på jordbrukets område än en särskild för jordbruket.

Då det sålunda är ovisst, huru denna lagstiftning kommer att verka och jag icke kan genomskåda eller för närvarande i nämnvärd mån bedöma konsekvensen af densamma, vågar jag icke taga på mig ansvaret att medverka till ifrågavarande lagstiftning, och jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å föreliggande lagförslag.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall icke något närmare ingå på ett bemötande af det, som herr justitieministern sagt. Det väsentliga, som mot detsamma kan sägas, är redan uttaladt af herr Sandström. Jag vill emellertid beriktiga en uppgift, som herr justitieministern lämnat och som i den omfattning han gaf densamma näppeligen kan vara riktig. Det var en detaljsak, som kanske icke betyder så mycket, men som ej bör stå oemotsagd. Justitieministern uttalade nämligen, såvidt jag förstod honom rätt, att arbetarne i intet land ha någon medbestämmanderätt i fråga om arbetsordning och att det heller icke någonstädes fordras något godkännande från

arbetarnes sida af denna arbetsordning. Han påpekade, att i en del länder skall arbetsordningen ingifvas till viss myndighet, men att denna myndighet dock icke har någon saklig pröfningsrätt därå. Jag vill då meddela, att i den holländska lagen finnes en bestämmelse om att ordningsregler äro för arbetarne bindande, endast ifall de skriftligen förklarar sig godkänna desamma, samt att i det finska lagförslaget i ämnet ges ett slags saklig pröfningsrätt af myndighet, till hvilken arbetsordningar skola inges. Hvad beträffar det som här med styrka frambållits eller att denna lag i allmänhet utgår från att blott ge supplerande bestämmelser, medgifver jag, att detta är en riktig läggning af hela lagen. Man torde dock icke kunna se bort från den invändning, som i detta afseende gjorts, nämligen att det är svårt att på det fria aftalets väg öfverenskomma om bestämmelser som strida mot dessa supplerande atadganden, enär den ena eller andra parten ju kan hänvisa till lagen och säga: »det står i lagen så och så, vi böra hålla oss till hvad som står i lagen».

Äfven andra anmärkningar ha förekommit mot lagen än dem som här förut berörts. Jag skall nämna ett par. Så har gjorts erinran mot andra paragrafen, i hvad den afser handelsbiträden. Utskottet har mottagit en petition från handels- och kontoristföreningen i Malmö, däri det göres en vidlyftig utläggning af denna paragraf och påstås, att paragrafen är synnerligen olämplig, bland annat emedan af densamma icke klart framgår, hvad som menas med handelsbiträde. Utskottet har icke haft tid eller tillfälle att närmare undersöka saken, utan måst stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. På samma sätt har paragraf 4 förorsakat åtskilligt bryderi. Flera preliminära beslut hafva omfattats af utskottet men dessa hafva slutligen öfvergifvits och Kungl. Maj:ts förslag godtagits, dock först efter mycken tvekan särskildt i beaktande af de motioner om ändring af denna paragraf, som förelegat. Hvad som utsäges i denna paragraf torde också icke oomtvistligt vara rätt affattadt efter den mening, man vill ha fram.

Under hela den diskussion, som här förts, har åtminstone flertalet talare utgått ifrån, att ett behof af denna lag föreligger. Jag är ense med dem, som säga, att vi behöfva en lag om det individuella arbetsaftalet. Frågan är blott den: skola vi taga denna lag nu, skola vi uppställa och anordna det så, som i denna lag bestämmes? Då gäller det att pröfva, om Riksdagen verkligen kan taga på sitt ansvar att biträda det lagförslag, som nu föreligger. Herr Pettersson i Bjälbo hotade med det perspektivet, att om vi antaga lagen om kollektivafval, så få vi aldrig någon arbetsaftalslag. Herr Sandström har redan bemött detta, och jag tror också, att herr Pettersson sett på denna fråga alldeles för pessimistiskt. Hvem hjälper oss att få igenom en dylik lag, om denna faller frågade han. Icke arbetsgifvarne, icke storindustrien, svarade han själf. Men storindustrien har nog intresse af en sådan lag, emedan denna industri ofta är

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

förenad med jordbruk, och jordbruksförhållandena spela en ej ringa roll för industrien. Vi kunna dessutom antaga, att också industriidkarna hafva intresse af att få ordnade förhållanden äfven på andra områden än som direkt beröra dem. Vidare säger herr Pettersson, att arbetarne nog icke komma att hjälpa oss att få igenom en arbetsaftalslagstiftning. Ja, det är möjligt, att arbetarne komma att resa motstånd mot hvarje lagstiftning om det enskilda arbetsaftalet. Det är skillnad mellan den ståndpunkt, jag och mina medreservanter intaga, och den, som arbetarerepresentanterna inom utskottet intaga. Arbetarerepresentanterna yrka rent afslag; under det att vi förbundet vårt afslagsyrkande med ett skrifvelseförslag, däri vi uttalat vår önskan och förhoppning om, att en dylik lagstiftning måtte komma till stånd. Herr Pettersson i Bjälbo frågade vidare, hvem som i denna kammare skall bevaka jordbrukets intressen, om vi nu icke antaga lagen. Jag tviflar verkligen på, att denna kammare under vår lifstid, eller åtminstone under ännu många år, blir så sammanfatt, att icke jordbrukets intressen där skola blifva skäligen tillvaratagna. Det är alldeles otvifvelaktigt, att den rösträtsreform, som genomförts, är af den största betydelse för jordbrukets målsmän och utföware. Det är dessa, som genom densamma i stor utsträckning tillerkänts ökad inflytande i allmänna angelägenheter. Industriens arbetare ha ju redan förut fått ökad inflytande. Det är visserligen sant, att jordbruksarbetarne — kanske i ej ringa omfattning — komma att ställa sig på industriarbetarnes sida, men det är säkerligen ändock många af dem, som komma att gå med landtmännen och särskildt med småbrukarne. Jag tror därför för min del, att landtmännen i denna kammare alltjämt komma att spela en afgörande roll. Det liberala partiet, hvars kärna alltmer kommer att utgöras af landtmän, torde, såvidt jag kan bedöma förhållandena, vara villigt att lämna sin medverkan till och göra allt för åstadkommandet af en lagstiftning på detta område, blott denna blir fullt objektiv och rättvis.

Herr Pettersson i Bjälbo yttrade också, att det icke skulle vara lämpligt att hafva arbetsaftalet för jordbruket i sin helhet samladt i en lag, utan att det vore bättre med en tjänstehjonstadga och en lag om arbetsaftal i jordbruket i öfrigt. Han förklarade, att arbetsaftalskommittén funnit det bättre att icke sammanföra jordbrukets aftalsförhållande under en lag, ehuru dess afsikt först varit att så göra. Men här se vi en af de brister, som blifvit en följd däraf, att arbetsaftalskommittén icke fått tillfälle att fullgöra sitt uppdrag, den nämligen, att de olika synpunkter och skälen för dem, som kunna läggas på denna fråga, icke kommit till uttryck. Det skulle enligt min mening vara af synnerligen stor betydelse att få en sakkunnig och opartisk utredning om, huruvida icke jordbrukets förhållanden bäst främjas genom att sammanföra hithörande arbetsaftalsbestämmelser i en lag eller en afdelning af en för hela arbetsaftalsområdet gemensam lag. Och herr justitieministern har också funnit

det sannolikt, att med den nya tjänstehjonsstadga, i fråga om hvilken förarbetena skola hafva långt fortskridit, ändring i arbetsaftalslagen också skulle påkallas. Men då vore det väl en praktisk åtgärd att från början söka sammanföra dessa båda lagar i en lag eller afdelning af en lag, så att man ej behöfde ändra en nyss antagen lag. Äfven om den nu förevarande lagen skulle i vissa afseenden gagna landtbrukets intressen — det är emellertid en ganska omtvistad fråga — så vore det väl alla skäl att undersöka, huruvida man icke kunde vinna mera hänsyn till jordbrukssynpunkterna genom ett uppskof med frågan, hvarvid kanske äfven det uppslag som antydts från statsrådsbänken eller en utredning rörande möjligheterna att förekomma arbetsinställelser inom jordbruket, borde göras till föremål för undersökning.

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Vi äro således alla ense om behovet af en lagstiftning på detta område. Men tveksamheten i fråga om att nu antaga denna lag är naturligtvis så mycket större, då man finner, att i fråga om Kungl. Maj:ts förslag, som upptager 44 paragrafer, utskottet har framställt väsentliga ändringsförslag i 20 paragrafer, och att herr Åkerman dessutom påyrkat ändring i 15 paragrafer, samt slutligen att ett 20-tal motioner föreligga, och att från förstakammarhåll reservationer blifvit afgifna rörande flera paragrafer i förslaget, af hvilka ett par vunnit beaktande. Jag vågar verkligen ifrågasätta, huruvida alla kammarens ledamöter varit i tillfälle att under den synnerliga brådska, som varit rådande under de sista dagarna, ägna sig åt ett tillräckligt ingående studium af dessa viktiga lagförslag. Jag får säga, att äfven i fråga om mig själf brister det i denna kunskap i åtskilliga stycken, oaktadt jag deltagit i utskottets arbete. Jag finner många områden, som jag ville närmare undersöka, både teoretiskt och genom att inhämta upplysning från praktiskt erfaret folk. Och jag kan konstatera, att vid genomgående af detta lagförslag har yppats synnerlig tveksamhet äfven bland utskottets ledamöter från Första kammaren; vi ha i utskottet litet emellanåt kommit till svårigheter rörande motsatserna mellan landtbrukets och industriens intressen och kommit underfund med, att vi suttit inne med alltför liten tid för att på det sätt, som vi anse förenligt med vår ansvarskänsla, bilda oss ett moget omdöme om de olika bestämmelserna. Jag hoppas nu, att ett lagförslag i detta ämne snart skall komma åter. Det kan icke betyda så mycket, om det dröjer ett eller ett par år, det viktigaste är, att lagförslaget blir så noga genomtänkt, att dess bestämmelser icke kunna begagnas som ytterligare agitationsämne i striden mellan arbetsgifvarne och arbetarne — ty af sådana ha vi i vårt land haft nog och öfver nog.

Jag tror därför, att det vore klokt att betänka sig i den situation, som föreligger. Det kan knappast vara rimligt att med forceradt lagstiftnings- och utskottsarbete under de många olika meningsbrytningar, som yppat sig, gå till ett definitivt beslut i Riksdagens sista vecka, ett beslut, som måst till sin förberedelse vara byggdt på ett

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

utskottsarbete, som endast pågått några få veckor. Det vore synnerligen viktigt, om detta betydelsefulla lagförslag återkomme i ett mera utfördt skick och framförallt att därtill också fogades alla de yttranden och synpunkter, som af intresserade parter rimligtvis kunde läggas på detsamma. Jag tror, att, om ett sådant lagförslag åter framlägges och detta sker i Riksdagens tidigare veckor, det icke skall möta svårigheter för utskottet eller kammaren att komma till ett slutgiltigt och bestående resultat, och jag ber herrarna vara öfvertygade om, att jag i det fallet icke kommer att yrka på någon försökslagstiftning med tidsbegränsning för lagens giltighet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande på bifal till reservationen.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Det förundrar mig icke så mycket, att en viss tvekan råder i kammaren, när vi behandla ett så viktigt ärende som detta, i fråga om hvars förberedande endast kort tid blifvit använd vid dess behandling inom Riksdagen. Men man får i alla fall tänka sig de förhållanden, under hvilka dessa lagförslag kommit fram. Man skall då finna, att det är alldeles tydligt, att regeringen icke kunnat underlåta att så fort som möjligt framlägga förslagen till Riksdagens beprövande. Det blir alltså Riksdagen, som får bära följderna, om lagförslaget kommer att falla — och att det faller, är tämligen tydligt, när vi hört det bestämda afslagsyrkandet från herrar socialdemokrater jämte det parti inom kammaren, som är dem närstående. Det talas om, att de visserligen vilja ha ett lagförslag, men att det icke är så lätt att få ett, som passar.

Hvarför jag nu ber att få säga några ord, är, som jag nämnde, visserligen icke därför, att jag förutsätter, att lagförslaget skall antagas, utan det är fastmer för att ge uttryck åt mitt beklagande öfver att dessa lagförslag skola falla. Äfven om det finnes brister i förslagen — och de äro nog ej så få — så tror jag, att om utskottet varit riktigt intresserad, skulle det kunnat rätta vissa brister och få ett fullt acceptabelt lagförslag till stånd. Mina herrar, jag har den meningen, att för den stora industrien är det inte alls så farligt, om dessa lagförslag — både det nu ifrågavarande och det om kollektivafstal — icke blifva antagna. Den stora industrien reder sig i regel i alla fall, men det är andra, som icke reda sig, och det är småindustrien, handverket och landtbruket, i händelse landtbruksarbetarna organiserades i likhet med industriarbetarna. Och jag tror, att det vore godt att få ett lagförslag i den riktning, som jag pekat på, och jag tror, att det vore godt för arbetarna själfva inom detta område — icke inom storindustriens område, ty där kämpar man för hvarandra, när stora intressen göra sig gällande — men inom handverket, småindustrien och landtbruket vore det godt för arbetarna att hafva en lag af det innehåll, som här föreslås, att stödja sig på, i händelse en eller annan strid skulle uppstå.

Jag tror också för min del, att dessa arbetare icke skulle se illa på, om ett sådant lagförslag kommit till stånd.

Jag skall ej ingå på detaljgranskning, men jag undrar, huru det egentligen skulle visa sig hänga ihop, om en dylik granskning företoges. Så har herr Larsson i Klagstorp framhållit, att det vore olyckligt för landtbruket, om detta lagförslag antoges. Han pekade nämligen på § 6 och sökte göra gällande, att en arbetsgifvare skulle nödgas få åt en arbetare för skördearbete eller dylikt betala lön under 7 dagar, äfven om arbetaren icke utförde något arbete. Ja, men detta är ju icke att tolka paragrafens bestämmelser rätt, ty i paragrafen står ju så: »Är ej öfverenskommelse träffad om tiden för arbetsaftalets bestånd, upphör aftalet omedelbart vid endera partens tillsägelse.» Detta borde väl ändå herr Larsson, som varit med i utskottet, haft reda på. Och är det fråga om sådant arbete, så brukar man väl ej gå in och göra aftal på viss tid, utan då är det så, att en arbetare kan få lämna arbetet på en dag, om icke särskild öfvenskommelse blifvit träffad, såsom det står i 27 §, som han också åberopat: »Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverkommen grund.» Jag tycker således, att de två åberopade paragraferna lägga intet hinder i vägen, hvarken för arbetsgifvaren eller arbetaren, för arbetaren att lämna arbetet, när han vill, och för arbetsgifvaren att skicka af arbetaren, när han vill, allt, därest icke särskild öfverenskommelse träffats.

Jag tror, att detta lagförslag är till skydd för de små, och därför skall jag be att få yrka bifall till 1 §.

Häruti instämde herr *Vennersten*.

Herr Åkesson: Jag skulle mycket väl kunna inskränka mig till att instämma med herr Andersson i Skifarp, och jag är fullt öfvertygad om, att ingen i kammaren önskar något hellre, än att debatten afslutas, ty den har pågått tillräckligt länge. Jag tror ej heller, att några nya synpunkter kunna framhållas, och efter den utgång voteringen fick i går och efter de anföranden från vänsterhåll, som här förekommit, är det ej svårt att sluta till, hvilket öde detta lagförslag skall få.

Det har emellertid af samtliga talare erkänts, att en lag i det syfte, som här afses, är af behovet påkallad, och detta ha såväl herrar Schotte som Sandström och Larsson i Klagstorp äfven uttalat. Men de anse, att denna lag, som här föreligger, icke passar för alla fall. Man skyller på, att man haft så liten tid att granska den — och det är ju också mycket sant. Men jag undrar, om det möjligtvis icke ligger något annat bakom; är den möjligheten utesluten, att man anser, att det varit någon icke fullt behaglig person, som utarbetat förslaget, eller möjligtvis något annat? Vi hade ett lagförslag häromdagen, i fråga om hvars förberedande man icke kunnat

Lag om vissa arbetsaftal.
(Forts.) ägna stort längre tid än härvidlag, nämligen sjukkasselagen. Men den hade den förtjänsten, att den kommit fram från annat håll, och kanske har detta bidragit till, att den gick igenom.

Nu tycker man, att det är något egendomligt, att när, såsom redan blifvit nämndt, ett sådant erkännande gjorts, man alldeles skall sätta sig emot lagförslagets antagande. Är det icke möjligen de »obotfärdigas förhinder» måhända?

Herr Schotte säger i sin reservation, att: »regleringen af det individuella arbetsaftalet har icke samma omedelbara betydelse för arbetsfreden, hvarför det vill synas, som om med framläggande af förslag härom kunnat och bort anstå, till dess förslaget undergått den grundliga beredning och pröfning af myndigheter och sakkunniga, som i normala fall plägar ägnas åt viktigare lagförslag.» Ja, man vill gärna från det hållet häfda, att man för de smås talan, men om man verkligen gör detta, så synes det mig, att man borde försöka ägna sig åt att arbeta för detta lagförslags antagande. De, som ha nytta af kollektivaftal, reda sig i vanliga fall bra mycket bättre, tack vare de sammanslutningar de ha. Och det kanske är onödigt att påpeka — ty det har redan flera gånger gjorts — att de, som närmast ha nytta af denna lag, äro jordbruket, de mindre handverkarna och oorganiserade arbetare.

Herr Sandström invände i motsats till herr Pettersson i Bjälbo, att det icke förefunnes stor fara för de oorganiserade. Ja, måhända är det så, att det icke är någon direkt fara, men faran ligger däri, att om de skulle söka skydd af lagen, så äro de så godt som inpiskade i organisationerna.

Ja, det kunde vara en hel del saker att invända mot hvad som förut blifvit sagdt, men af det skäl, som jag nämnde i början af mitt anförande, nämligen att jag anser, att debatten räckt tillräckligt länge, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandström: Herr talman! Den senaste ärade talaren började sitt anförande med att uttala den farhågan, att diskussionen varat så länge, att man sannolikt icke kunde framföra någon ny synpunkt. Han bedrog sig: han lyckades själf finna en splitter ny synpunkt på ämnet — fast jag icke kan säga, att den har något vidare värde för frågans bedömande — när han uttalade den förmodan, att det motstånd, som inom utskottet blifvit rest emot förslaget och möjligen inom kammaren komme att mota detsamma omedelbara antagande, berodde på det håll, hvarifrån förslaget kom, eller därpå, att det var utarbetadt af en misshaglig person eller eljest på personliga skäl. Jag ber att få hänvisa honom till hvad inom utskottet förekommit. Där hafva frågorna underkastats en genomgående saklig behandling, och jag tror, att det arbete vi där nedlagt, skulle förtjänat ett annat omdöme.

Jag ber att å egna och mina kamraters vägnar få uttala en protest mot ett sådant bedömande.

*Lag om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

Med herr Sandström förenade sig herr *Larsson* i Klagstorp.

Herr Vennersten: Genom att instämma med herr Andersson i Skifarp har jag gifvit till känna, att jag anser, det denna lag nu bör komma under detaljgranskning och bli slutligt afgjord. Men då jag ändock begärt ordet, så har det skett för att framhålla, att sedan nu Riksdagen antagit en lag om kollektivafstal och landtbrukets idkare i mycket stort antal förklarar sig önska, att äfven det nu föreliggande lagförslaget blefve antaget, så vore det icke mera än rättvist, om man lyssnade till landbrukets kraf. Visserligen äro meningarna delade, men vi ha dock funnit, att det stora flertalet landtmän i denna kammare uttalat sig för att en lagstiftning i ämnet måtte komma till stånd vid denna riksdag, och då man vid behandlingen af kollektivafstalslagen i går framförde som skäl för antagandet af § 8 i det skick, hvori denna kammare tog densamma, just hänsynen till landbrukets intressen, tror jag, att många, som då framhöllo landbrukets kraf, också nu skola beakta dem. Jag vågar därför, i detta afseende i motsats till herr Hans Andersson, antaga möjligheten af, att lagförslaget får undergå detaljgranskning och att § 1 nu antages, hvartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta yttrande instämde herrar *Fornander, Danielsson, Jespersson, Gustafsson* i Sjögesta, *Svensson* i Skyllberg och *Canell*.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman! Innan vi öfvergå till en eventuell detaljgranskning af förslaget, skall jag be att få yttra några ord.

Det har väckt min förvåning, att motståndet mot det här föreliggande förslaget egentligen kommit från personer inom denna kammare, som man svårligen kan påstå representera jordbruket eller åtminstone icke landtmännens meningar och åsikter i aftalsfrågan, detta med undantag af en talare, nämligen herr Larsson i Klagstorp; om man undantager honom, kan jag icke finna annat, än att de reservanter, som uppträdt och talat mot förslaget, tillhöra andra samhällsklasser än jordbrukarens. Om jag särskildt håller mig till reservanterna, så kunna hvarken herrar Schotte, Sandström eller Wijk anses representera jordbruket, åtminstone icke det mindre jordbruket. Det är, som sagdt, endast herr Larsson i Klagstorp, som jag kan hänföra dit. Men han har egentligen endast gjort några detaljmärkingar; mot förslaget i hufvudsak har han, såvidt jag kan förstå, icke riktat några viktigare anmärkingar. Nu finnes det ytterligare en reservant, nämligen herr Åkerman, men jag tror icke heller, att man kan räkna herr Åkerman som landbrukare

*Lag om vissa
arbetsaftal.*
(Forts.)

eller som representant för landtbrukets intressen. Vidare hafva vi från det socialdemokratiska partiet reservanter, men ingen af dem, tror jag, kan göra anspråk på att anses tillhöra jordbruket. Det är sålunda, med undantag af en, representanter, som icke tillhöra landtbruket, som reserverat sig mot denna lagstifning och som uppträdt här i kammaren och talat emot lagen.

Jag vill sluta med att tillägga, att det vore önskvärdt, om detta lagförslag hade kunnat antagas. Detta har jag velat uttala, därför att jag är representant för en jordbrukande befolkning, som till större delen är innehafvare af mindre jordbruk.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Med herr Jansson i Djursåtra instämde herrar *Månsson*, *Magnusson* i Salstad, *Persson* i Borrby, *Olsson* i Blädinge, *Nilsson* i Linnås, *Svensson* i Betingetorp och *Petersson* i Dänningelanda.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner: 1:o) på godkännande af förevarande paragraf, 2:o) på bifall till den vid nämnda paragraf af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen, och 3:o) på bifall till herrar Lindqvists och Perssons i Malmö vid paragrafen fogade reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 2:o) omförmälda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i andra särskilda utskottets föreliggande förslag till lag om vissa arbetsaftal, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid nämnda § af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 106 ja, men 111 nej; och hade kammaren alltså bifallit den af herr Schotte m. fl. vid paragrafen afgifna reservationen.

Härefter föredrogs *utskottets hemställan i punkten 3)*; och förklarades densamma vara besvarad genom kammarens beslut angående lagförslaget.

Punkten 4).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning härpå af *punkten 5)* yttrade

Herr Schotte: Med hänsyn till Riksdagens fattade beslut angående arbetsaftalslagen, och då detta nu förevarande förslag utgår från förutsättningen, att nyssnämnda lag skulle af Riksdagen antagas, och att endast under denna förutsättning ändring i § 158 utsökningslagen skulle företagas, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Punkten 6) föredrogs nu; och begärdes ordet därvid af

Herr Schotte, som anförde: Herr talman! Då äfven förevarande hemställan är gifven under nyss anförda förutsättning, anhåller jag, herr talman, att äfven här få yrka afslag på utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren afslog utskottets hemställan.

Punkten 7).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8).

Lades till handlingarna.

§ 5.

Vid föredragning härpå af andra särskilda utskottets utlåtande, nr 7, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911, dels en af friherre Palmstierna med föranledande af nämnda proposition väckt motion, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 6.

Till afgörande förelåg vidare andra särskilda utskottets utlåtande, nr 8, i anledning af dels det i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen, dels åtskilliga med nämnda förslag sammanhängande motioner.

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.

Ang. ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15 och
22 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

I den till innevarande års Riksdag afåtna, till andra särskilda utskottet hänvisade propositionen nr 96 hade Kungl. Maj:t, jämte framläggande af andra lagförslag, öfver hvilka utskottet afgifvit särskildt utlåtande, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.

I sammanhang med de sålunda föreslagna ändringarna i strafflagen hade utskottet jämväl till behandling förehaft åtskilliga af motionärer gjorda framställningar, som stode i sammanhang med ifrågavarande lagändringar.

Punkten 1)

Utskottets hemställan bifölls.

Uti *punkten 2)* hemställde utskottet, att Riksdagen med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen icke kunde oförändradt godkännas, måtte dels antaga ett vid punkten fogadt förslag till lag om ändrad lydelse af omförmälda lagrum i strafflagen;

dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under förnyadt öfvervägande, under hvilka förutsättningar och i hvilken omfattning straff borde stadgas för det fall, att person anställd vid sådant, annan än staten tillhörigt gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renållningsverk, som vore afsedt att betjäna allmänheten, eller vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles fasta brandkår, i syfte att hindra driftens behöriga gång afhölle sig från tjänstgöring eller i sådant syfte vanskötte sin tjänst, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena kunde anses föranleda.

Reservationer hade afgifvits:

af herrar *Schotte, Larsson* i Klagstorp, *Sandström, Åkerman* och *Wijk*, hvilka yrkat, att Riksdagen måtte med afslag å förevarande lagförslag besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om straff för sådana förseelser, som afsåges i förslaget till ändrad lydelse af tredje stycket i 25 kap. 22 § strafflagen, under förnyadt öfvervägande och därvid tillika verkställa utredning, huruvida och i hvad mån i fråga om sådant, annan än staten tillhörigt gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renållningsverk, som vore afsedt att betjäna allmänheten, samt vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles fasta brandkår skulle kunna införas absolut förbud mot arbetsinställelse i sammanhang med garanti för personalen af sådana anställningsvillkor, som motsvarade tjänstemäns förmåner, och införande af obligatorisk skiljedom beträffande uppkommande tvister; samt

af herrar *Lindqvist* och *Persson* i Malmö, hvilka hemställt, att såväl Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen som ock hvad utskottet i anledning af denna proposition föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

Sedan punkten föredragits, begärdes ordet af

Herr Branting, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Uti den diskussion, som ute i landet förts angående dessa aftalslagar och därmed sammanhängande lagändringar, ha nog de nu företagna strafflagsändringarna utgjort ett hufvudföremål för den allmänna oviljan, som vänt sig mot den klasslagstiftning man i hela detta förslag trott sig skönja. Man har nämligen funnit, att på ett enklare sätt än i de många bestämmelserna i de egentliga aftalslagarna här framträdtt själfva den anda, som är bärande för det förslag, som af regeringen framlagts. Visserligen fingo vi i går höra hvilken, om jag så må säga, elegisk likgiltighet, som nu af herr statsministern visades för hela denna frågas utgång, och som efterträdt den käcka fanfar, med hvilken dessa lagar förkunnades i trontalet. Han sade, att det skulle vara »en betydlig öfverdrift», såsom orden föllo sig, att i dessa lagar se en klasslagstiftning, och visserligen har herr justitieministern vid upprepade tillfällen med mera styrka betonat, att så ingalunda vore förhållandet. Men när man hörde honom i det stora tal, som hölls här i går middag ungefär vid denna timme, gentemot en talare, som tillhörde oppositionen, säga, att lockouten bara användes »som nödvärn i synnerligen trängande fall», då kan jag icke hjälpa, att det stod för mig, som om genom herr justitieministern talade svenska arbetsgifvareföreningens direktör, och då trädde fram för mig hela den rad utaf lockouthot, som utmärkt de senare årens kamppolitik från arbetsgifvarnas sida, det trädde fram hela den rad af lönedepressningar, som varit anledningen till, att till sist lockouterna och masslockouten sattes i verket. Och mot dessa minnen stod det så mycket klarare, hur orimligt det är att ge en sådan beskrifning, hur ensidigt det varit från regeringens sida hela det betraktelsesätt på masslockouten och dess företeelser, som burit upp den lagstiftning, som här lagts fram.

Då sådana omdömen fallas, tror jag, att jag kan ha skäl att erinra om ett yttrande, som återfinnes i en nyss utkommen och här i Riksdagen citerad bok. Den citerades af herr Back Persson mot regeringens föreningslagar. Jag skall be att nu få anföra, hvad professor Winroth säger angående förslagen till kollektiv- och arbetsaftal: »Om ärligheten i uppsåtet råder ej minsta tvifvel. Men lagstiftarne hafva dock alla tillhört en klass, som befinner sig i arbetsgifvarnes sociala lefnadsvillkor samt därför ock ser med deras ögon, lefver i deras föreställningar och handlar i deras in-

Ang. ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15 och
22 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

tresse. Det har varit på samma sätt, som då i gamla dagar rikets råd skulle ordna förhållandena mellan adeln å ena sidan samt bönderna och de öfriga ofrälse stånden å den andra. Det måste ju blifva ett ordnande i ståndsbrödernas eller, som det äfven då hette, i samhällets intresse. Är emellertid samhället, såsom något bestående, värdt sitt skydd, är det ock, såsom mänskligt, föränderligt och består blott sin tid. Samhällsordningarna hafva äfven sitt i går och i dag, och för det lefvande släktet är det lika svårt att uppfatta en gången som en stundande tids lefnadsförhållanden. I forna dagar kom genombrottet mest genom våra konungar, som, i sin ställning öfver klasserna, lättare förstodo krafven på en utjämning och omläggning af deras villkor. Hvem eller hvilka nu skola fylla deras plats, hör till det ovissa. Men ej lär det blifva praktiska jurister i högre beställningar och gynnade lefnadsvillkor.»

Det omdömet tror jag är riktigt. Det uttömmar i hög grad den karaktäristik af klasslagstiftningsanda, som från vår sida lagts på hela denna lagstiftning, och jag tror, att den på samma gång ger den rättvisa, som bör ges, åt att afsikten ingalunda varit så i den meningen subjektivt felande, som understundom kanske uttryckts under diskussionerna; men det har varit så, att man ställt sig medvetet eller omedvetet på den ena partens sida, och resultatet har blifvit därefter.

Nu stå vi ju vid ett viktigt led — för att tala med professor Winroth — »i ståndsbrödernas intresse». Det gäller alla de strafflagsändringar, som nu föreslås, mot de s. k. allmänfarliga arbetsinställelserna. Mot dem vill man ha starka vapen. Precis samma försök gjordes 1905; det väckte då på den tiden i hela vårt land en storm af motstånd, en storm, som, fastän vid den tiden arbetarpartiet här var företräd blott af fyra representanter, ändock tog sig ganska starkt genljud här i denna kammare och också lyckligtvis hade till resultat, att kammarens majoritet vägrade att följa de då framlagda förslagen. Beslutet hängde på ett hår, det fattades med två rösters majoritet, men vi räddades dock genom detta beslut, som fattades under intryck af en förbittrad folkopinion mot den ensidiga lagstiftning, som förelåg, från en ytterligare skärpning af motsatserna inom vårt samhälle.

Sedan dess ha ju två val ägt rum, och hvartdera har betecknat en förskjutning åt vänster; hvartdera har inneburit, att Andra kammarens flertal kommit närmare det åskådningssätt, som inom de djupa leden är gällande. Då kan det väl synas orimligt, att man i år skulle af den nuvarande Andra kammaren begära, att den skulle gå *längre* än hvad 1905 den dåvarande Andra kammaren gjorde. Ty det är icke blott 1905 års förslag, som nu föreligger; man yrkar i själfva verket från både regeringen och utskottet på att gå längre i detta afseende. Kungl. Maj:t framlade 1905 liksom nu yrkande på att i 19 kap. 22 § skulle införas straff redan för vållande af fara, vare sig det skedde någon verklig olycka på grund

af den åtgärd, arbetarna vidtagit, eller icke. Lagutskottet vågade då för sin del ej gå så långt, som Kungl. Maj:t föreslog, utan det vände sig mot det obestämda uttrycket »fara» och fordrade, att äfven skada skulle verkligen ha inträffat, för att straffbarhet skulle inträda. Det ville sålunda icke öfverlåta i så hög grad åt det subjektiva omdömet att afgöra, om sådan synnerlig fara föreläge, som skulle vara straffbar, utan man fordrade objektiva fakta, för att någonting illa, något, som verkligen skulle vara förtjänt af straff, blifvit begånget. Men ändå, trots denna betydande förmildring i lagutskottets yrkande, jämfördt med det, Kungl. Maj:t då hade, beslöt Riksdagens Andra kammare, som jag nyss nämnde, att icke bifalla ens lagutskottets förslag. Sedan dess hafva vi ju fått — särskildt vill jag säga under det senaste året — erfarenheter i så rikligt mått, som väl borde varna oss alla för att på något sätt öka antalet af punkter i strafflagen, där det är möjligt, att tänjbara tycken och stämningar skola kunna spela in. Vi hafva haft exempel i långa rader på, hur särskildt Åkarpslagens bestämmelser och uttryck tillämpas, som borde vara, synes det mig, en synnerligen stark varning mot att nu införa äfven i afseende å uttrycken en ny sväfvande Åkarpslag.

Justitieministern själf erkänner ju, att något verkligt behof, några verkliga anledningar till att sådana straff skola behövas, icke i stort sedt ännu inträffat. Hvad han vill vända sig mot är, att det i framtiden möjligen skulle komma att inträffa sådana gärningar, som efter hans mening borde beläggas med straff. Men då är det väl en synnerligen öfverflödig lagstiftning, han uppmanar till, när det icke finns annat än hans farhåga, att det möjligen skall bli ett mindre gynnsamt förhållande än hittills i detta afseende, som skulle vara det bärande motivet för denna ingående ändring i strafflagen. Jag tror, att man bör vara synnerligen försiktig med detta slags ändringar, men mest försiktig, om man ej kan peka på några verkligen inträffade fall, utan endast på mer eller mindre lösa farhågor. Jag skall för öfrigt strax komma till dessa farhågors betydelse i ett annat sammanhang. För öfrigt vill jag framhålla beträffande 19 kap. 22 §, att den synes mig stå och falla med lagen om personliga arbetsaftal, hvilken nyss af kammaren förkastats. När den lagen är undanskjuten tills vidare, synes det mig, att redan däraf måste som en logisk konsekvens följa, att man icke bör införa i strafflagen bestämmelser om straff för den, som »utan laga skäl underlåtit att fullgöra hvad honom enligt aftal ålegat», o. s. v. Det är klart, att man där kommer in på att föregripa lagstiftningen om personliga aftal, och att under sådana förhållanden i strafflagen skulle kunna gifva anledning ur den synpunkten till farliga konsekvenser och många missbruk.

Jag ber också att få åberopa hvad lagrådet varnande mot hela denna lagstiftning i ingressen till sitt utlåtande anför, då det vänder

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 §§ samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15 och
22 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

sig mot öfverskattandet af strafflagstiftningens betydelse på hit-hörande område. Det säger:

»Det är af vikt att ej öfverskatta betydelsen af det straffhot, som här kan ifrågakomma — — —. Under en social strid, som uppjagat sinnena, kan man ej med säkerhet påräkna, att straffbuden skola blifva allmänt respekterade, och det bör ej döljas, att, i händelse här åsyftade massföreseelser skulle komma till stånd, lagens tillämpande skulle stöta på stora svårigheter och dess hälgd däri-genom i viss mån lida. Farhågan härför kan icke utgöra skäl för att lämna gärningar af här antydd art straffria. Men den måste mana till varsamhet vid straffbudens uppställande och tyder äfven på angelägenheten af att staten, när skärpning eller vidgande af dessa straffbud genomföres, icke därmed slår sig till ro.»

I detta yttrande har lagrådet, synes det mig, pekat på den i hög grad ömma punkten i det förevarande förslaget. Om man nämligen öfvergår till att betrakta särskildt de bestämmelser, som äro införda i 25 kap., måste man finna dem vara ur samhällets synpunkt absolut opåkallade. Om jag tänker på *järnvägsmännen*, så äro dock, trots osäkerheten i deras ställning, deras löneförmåner efter Riksdagens senaste beslut så pass betydande, att järnvägs-männen sannerligen ej riskera de inkomsterna och sin lefnadsställning utan verkligt tvingande skäl. Man bör ej heller glömma, att efter de gällande bestämmelserna det naturligtvis ej blott gäller, att man riskerar mista en afföning, som innebär en jämförelsevis tryggad ställning, utan därtill hela den pensionsrätt, som är ett så väsentligt plus för statstjänarna. Och dessutom mister man ju icke blott pensionen, utan också alla de insatser, man själf af sin lön gjort för pensionens förvärfvande. Om det är på grund af »fel eller försummelse i tjänsten» som afskedandet äger rum, blir det-samma äfven konsekvensen. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än finna, att det nästan vittnar om dåligt samvete hos vederbörande att hota dessa järnvägsmän med fängelse som påbröd på alla de förluster, de ändå skola ådraga sig genom deltagande i här ifrågasatta åtgärder.

Jag har här i min hand en framställning från järnvägsmanna-håll, en resolution fattad af Svenska järnvägsmannaförbundets sam-organisation i Gäfle, representerande 644 järnvägsmän, hvilka göra ett uttalande i allmänhet beträffande lagen. Jag skall icke taga upp annat än några korta utdrag därur, men det synes mig, att dessa deras ord — som för öfrigt ha motsvarighet i många andra framställningar från järnvägsmannahåll i landet — äro väl förtjänta att beaktas af kammaren. De skriva bland annat:

»Skulle det föreliggande förslaget i befintligt skick blifva af Riksdagen antaget, kommer järnvägsmännens ställning däri-genom att väsentligt försämrans. Kungl. Maj:ts proposition innehåller bland annat straffskärpning för arbetsnedläggelse för en del arbetare, bland dem järnvägsmännen. I och för sig torde denna straffskärpning ej

hafva så stor betydelse, emedan de redan nu befintliga förhållandena äro tillräckliga att afhålla järnvägsmännen från deltagande i någon arbetsnedläggelse, för så vidt ej särskilda omständigheter föreligga. Och föreligga sådana, torde ej hot om fängelsestraff kunna afskräcka från ett nedläggande af arbetet. Om för öfrigt landets järnvägsmän mangrant deltaga i en arbetsnedläggelse, torde det väl vara tämligen otänkbart, att dessa samtliga skulle kunna straffas med fängelse, för så vidt därvid ej skulle förfaras som då järnvägsmännen få tjänstledighet — i den mån trafiken det tillåter.

Hvad som i fråga om denna förutsatta straffskärpning mest förvånar är, att i samband därmed ej framlagts något som helst förslag eller uttalande, hur de af straffskärpningen berörda arbetaregrupperna skulle kunna få sina intressen bevakade och reglerade. Förslaget är betecknande för »regeringen öfver partierna», fängelse för arbetarna — envälde åt arbetsgifvarna.»

Efter så några resonemang om skiljedomsprincipens användande på järnvägsmannaområdet fortsätta de:

»Såväl inom som utom den lagstiftande församlingen synes i en del fall den meningen göra sig gällande, att järnvägsmännen i allmänhet intaga samma säkra ställning som öfriga statens ordinarie tjänstemän. Så är likväl ej förhållandet. Vid de enskilda järnvägarna finnas många exempel på, att personer, som innehaft ordinarie anställning i ett flertal år och därunder skött sina tjänsteåligganden utan anmärkning, enbart på grund af en tillfällig nyck från befälet eller på grund af andra omständigheter blifvit skilda från sina befattningar. Om lagstiftningen, som det vill synas, skulle gå i den riktningen att så mycket som möjligt försvaga personalens inflytande gentemot järnvägsförvaltningarna, skulle med all säkerhet dessa godtyckliga afskedanden i väsentlig mån tilltaga. Hvad statens järnvägars personal vidkommer är det ju endast en del af densamma som innehar tjänstemannaställning mer än till namnet. Stora grupper af personalen ha ju en relativt osäker anställning och framför allt inga som helst förmåner af en något så när tryggad existens på alderdomen. Om hela personalen kan för öfrigt sägas, att den i så många afseenden är beroende på vederbörandes godtyckliga sätt att tolka gällande bestämmelser, att den, ehuru den tjänar staten, lefver under tämligen osäkra villkor. Fall af vederbörandes godtycke härvidlag äro många, hvarom de bestraffningar, som nyligen afdömts i Stockholm och om hvilka anmälan gjorts till Riksdagens justitieombudsman, äro talande vittnesbörd.

Att enbart framlägga förslag om straffskärpningar utan att i någon mån söka trygga järnvägsmännens ställning synes oss därför utgöra en af de betänkligaste bristerna i Kungl. Maj:ts proposition.

Men om således redan järnvägsmännen ha all anledning att vända sig mot det framlagda förslaget, så är det väl ännu mera upprörande, att man icke tvekat att låta äfven *kommunalarbetarne* på olika områden komma in under dessa nya lagbestämmelser.

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15 och
22 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

Själftva utskottets majoritet har funnit detta för starkt och vänt sig mot Kungl. Maj:ts framställning i denna del. Jag skulle knappast tagit upp och sysselsatt mig med den saken, såvida det icke hade varit så betecknande för andan, hvaraf förslaget är upp-
buret, både strafflagsförslaget och hela aftalslagen, och om det icke dessutom inträffat, att Första kammaren gått mot utskottet och, såvidt jag är riktigt underrättad, bifallit Kungl. Maj:ts förslag äfven i denna del. Utskottet skrifver, att det »finner billigheten kräfva, att en sådan åtgärd icke vidtages, innan de arbetare, som alltså skola drabbas af tjänstemannaansvar, i väsentligt större omfattning än för närvarande komma i åtnjutande jämväl af tjänstemäns förmåner». Utskottet betonar ytterligare, att i det stora hela de kommunala arbetarne icke numera intaga någon företrädesställning framför andra arbetare, och anför de skäl, hvarpå det stöder detta uttalande. Men det var Första kammaren förbehållet att för sin del trampa den af utskottet förordade och vitsordade billigheten under fötterna och inränga dessa arbetare under strafflagen! Det är verkligen ett beslut, som jag tror, att Första kammaren vid närmare besinnande kommer att finna, att den handlat oklokt i att fatta. Ty där ser man väl ändå, hur långt reaktionen i detta land verkligen drifves under den falska skylt, som betecknas med ordet »moderation». När till och med ett utskott, så sammansatt som det särskilda utskottet, där högergrupperna föfoga öfver absolut majoritet, finner *billigheten* motsätta sig och uppresa sig mot en punkt i ett Kungl. Maj:ts förslag, som de för öfrigt tillstyrka, så finnes det ändå på andra sidan af detta hus en församling, hvars majoritet fattar beslut tvärt emot hvad ett sådant utskotts flertal betecknat som billighet och rimlighet!

Jag nämnde, att herr justitieministern pekade på de faror, som framtiden hotade med. Det är ytterst för att möta dessa framtidens faror, som han vill uppmana Riksdagen att beträda strafflagstiftningens väg. Det är efter min mening den mest felaktiga väg man kan i sådant afseende beträda. Det är att drifva arbetarna till förbittring öfver en lagstiftningsapparat, som så förfar mot deras intressen, och därigenom just frammanar och framkallar man de faror, för hvilka man är rädd, och mot hvilka man vill lagstifta.

Herr Schotte yttrade under gårdagen något om syndikalismen, som skulle kunna få vatten på sin kvarn genom det beslut, som det då var fråga om. Herr justitieministern har själf i dag erinrat om, att det finnes en riktning, som predikar sabotagets tillätlighet och användbarhet i klasskampen. Javäl — vill man verkligen *understödja* denna riktning, vill man göra sitt yttersta för att ge densamma ett skenbart underlag af berättigande, då bör man gå in på de här föreslagna strafflagsbestämmelserna.

Herrarne känna, hvaråt dessa riktningar syfta. I stället för förhandlingar och uppgörelser mellan arbetsgifvare och arbetare, starkt organiserade å bägge sidor, såsom vi här i landet till vår

lycka kommit till, och som man från alla vederhäftiga sidor önskar att fortfarande bedrifva, i stället önskar man på det hållet ett upp-
 rifvande af organisationerna och vill, att dessa i stället skola vara
 små och lösliga, men i stånd att på grundvalen af några få företag-
 samma individers åtgöranden, i ett visst ögonblick, när det är så
 olägligt som möjligt för arbetsgifvaren, när han kan tillfogas största
 möjliga skada, sätta i gång en så kallad »direkt aktion» mot honom.
 Vi känna ju genom berättelser särskildt från Frankrike åtskilliga
 exempel på dylika syndikalistiska små tricks, hvarigenom en till-
 fällig fördel kan tillskansas arbetarne, men som naturligtvis icke i
 minsta mån är af bestående art. På så sätt skulle vi verkligen få
 detta guerillakrig, om hvilket herr justitieministern talade i går
 och som han ansåg vara till industriens så enorma skada, men icke
 ett krig i sådan form, som kan tänkas föras mellan vissa delar af
 stora fasta organisationer, utan i den mest skadliga och för hela
 industriens afkastningsförmåga och säkerhet mest ogynnsamma form,
 som tänkas kan. Denna syndikalistiska teori går ju sedan därpå
 ut, att man skall genom detta guerillakrig uttrötta, förbittra och
 skada arbetsgifvaren, på samma gång man skulle bibringa arbetarne
 vana vid hvad man kallat »revolutionär gymnastik», som de skulle
 vid alla tillfällen passa på att använda. Och om man sedan ville
 söka komma åt dem, så skulle det icke finnas några fasta orga-
 nisationer, till hvilka lagstiftningen kunde hålla sig, utan de skulle
 upplösa sig i spridda hopar och icke beröras på något sätt af den
 hämmande verksamheten. Ur denna »revolutionära gymnastik»
 skulle, när den pågått tillräckligt länge, till sist framväxa af sig
 själf »den revolutionära generalstrejken», som skulle vända upp
 och ned på samhället och införa nya förhållanden i ett enda slag.
 Och detta skulle ske i direkt opposition mot hvarje deltagande i
 parlamentariskt arbete och lika mycket vända sig mot lagstiftningen,
 lagarna och den allmänna ordningen som mot arbetsgifvarnes direkta
 intressen.

Det är denna teori, som förfäktas af några brushufvuden inom
 den franska arbetarevärlden särskildt, och som där haft sin för-
 nämsta borg i den bekanta sammanslutningen »Confédération gé-
 nérale du travail» eller »C. G. T.», som den kallas efter sina ini-
 tialer. Där har den teorien haft sin härd, och det har visserligen
 lyckats dess bärare att till den grad förvirra arbetarne särskildt i
 Paris, att det verkligen uppstått just en del sådana obehag och
 lidanden, om hvilka jag minns, att civilministern särskildt talade
 under remissdebatten, när han då hade ordet gentemot mig.

Den taktiken skulle man, efter mitt sätt att se saken, med
 bestämdhet räcka en hjälpende hand på det mest effektiva sätt man
 göra kan genom att visa den svenska arbetareklassen, att på lag-
 stiftningens väg, genom parlamentariskt arbete, genom deltagande i
 den samhälleliga verksamheten och genom att steg för steg arbeta
 sig fram där till alltmera gynnade positioner kommer man ingen-

*Ang. ändrad
 lydelse af 19
 kap. 22 § samt
 25 kap. 15 och
 22 §§ straff-
 lagen.
 (Forts.)*

Ang. ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15 och
22 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

stans. Vänd ryggen mot samhället, res er till insurrektionellt motstånd mot detta samhälle, drif antiparlamentarisk och antimilitaristisk propaganda i förening med hvarandra och lägg an på, att ni kan genom våldsåtgärder anfälla och undergräfvat det borgerliga samhället, så att det själft störtar samman — det är de åskådningar man med klasslagar mot arbetarne främjar!

Nu vill jag uttryckligen tillägga, till förekommande af alla falska utläggningar — och det har för öfrigt framgått af hela min framställning — att jag för egen del och för hela det partis del, som jag tillhör, anser, att detta är en fullständigt felaktig väg till arbetarnes räddning. Erfarenheten har ju också på det eklatantaste sätt visat, att dessa skenbart radikala fraser och deras bärare endast kunnat leda arbetarne från nederlag till nederlag, från fiasko till fiasko. Men detta hindrar icke, att i samma mån, som man visar, att lagstiftningsapparaten dock är färdig att ständigt fungera gentemot den organiserade arbetareklassen, väcker man ständigt på nytt inom arbetareskarorna sådana tankar till lifs. Och särskildt bland de yngre, otåligare elementen måste då sådana tankar framträda. Nu se vi visserligen nästan dagligen i arbetarpressen, huru arbetarne särskildt i Skåne — och där har ju dock syndikalismen ett litet centrum, hvarifrån den försöker påverka arbetarne — afvisa en sådan propaganda. Men det är ju uppenbart, att de icke äro okänsliga för de beslut, som fattas här i Riksdagen. Och vill Riksdagens Andra kammare ge den syndikalistiska agitationen, den agitation, som jag något här skildrat, vatten på dess kvarn gentemot den socialdemokratiska arbetarörelsen, gentemot den taktik, vi företräda och alltjämt företrädt, då bör den skynda att sanktionera den strafflagsändring, som här är föreslagen. Ty därigenom är det uppenbart, att man försvårar för oss att kunna motsäga inför dessa arbetare det tal, som föres om, att det ändå icke finnes möjlighet att på lagstiftningsens väg komma framåt, och att det icke betyder någonting, om arbetareklassen är representerad i parlamentet. Gå nu 1910 års svårare bestämmelser igenom, obilligare och orimligare än dem, som redan 1905 års Andra kammare afvisade, då understöder man alldeles direkt den riktning, som är af antiparlamentarisk läggning. Vill man göra detta, då bör man votera dessa nya kautschuklagar, dessa nya Åkarpslagar.

Men vill man icke gå den vägen, utan vill man, att utvecklingen i vårt land fortfarande skall gå såsom den hittills i stort sedt gått, nämligen att arbetarklassen mer och mer kan växa in uti det samhälle, som består, och ombilda det steg för steg, i den mån dess makt ökas, i den mån dess inflytande, dess *befogade* inflytande, på hela samhällets utveckling växer, då röstar man *emot* de nu framlagda obilliga och orättvisa förslagen, på hvilka jag, herr talman, härmed yrkar afslag.

Herr vice talmannen öfvertog nu ledningen af kammarens förhandlingar.

I herr Brantings anförande instämde herrar *Blomberg, Lindqvist, Lindley, Tengdahl, Söderberg* i Stockholm, *Hasselquist, Johansson* i Stockholm, *Rissén, Aberg, Borg, Svensson* i Nyköping, *Kropp, Lindberg, Persson* i Malmö, *Linders, Waldén, Forssell, Berg* i Munkfors, *Strömberg, Lindblad, Kristensson, Larsson* i Västerås, *Leksell, Carlsson* i Malmberget, *Rundgren* och *Persson* i Stockholm.

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

Herr Sandström: Herr talman, mina herrar! Efter hvad som för en stund sedan inträffat, eller att kammaren förkastat lagen om personligt arbetsaftal, tror jag icke det är af nöden att ingå i någon närmare granskning utaf den föreslagna ändringen af 19 kap. 22 paragrafen strafflagen, som stadgar straff för sådant brytande af aftal, som är ägnadt att framkalla fara för annans lif eller hälsa, eller grof skada å egendom. Det är nämligen påtagligt, att dessa båda lagar stå i det nära förhållandet till hvarandra, att, när den ena är fallen, måste den andra också falla. När det knytes till själfva aftalsbrottet en straffpåföljd, är det synnerligen angeläget att ha klara och tydliga lagbestämmelser, som säga, när ett aftal existerar, eller när aftalet är brutet, och när ett aftal får af ena kontrahenten häfvas. Så länge detta är obestämdt, saknar man den fasta hållpunkt för strafflagstiftningen, som är oundgängligen nödvändig, om man eljest anser, att en strafflagstiftning sådan som denna öfver hufvud taget skulle kunna ifrågakomma. Jag vill därför icke ingå i en närmare undersökning utaf detta lagstadgande och dess befogethet i öfrigt, utan jag vill endast erinra om, hvilket redan af den föregående talaren framhållits, att denna straffbestämelse, detta lagförslag icke är någon nyhet för denna kammare, utan en gammal bekant. Det förelåg nämligen år 1905 ett förslag från regeringen, visserligen i något olika kostymering, men i hufvudsak ungefär detsamma som det nu framlagda. Det gällde då direkt straff för arbetsaftalsbrott, när detta var sådant, att det framkallade fara för annans lif eller hälsa, eller fara för grof skada å egendom. Men, såsom den föregående talaren också framhöll, fann lagutskottet då, att detta var att gå för långt, och mildrade därför förslaget, i det att utskottet hemställde, att straff skulle ådömas endast när verklig skada å annan person eller annans egendom hade inträffat.

Det är af intresse att läsa detta lagutskottsutlåtande, som framhåller, att ett stadgande, som med straff belägger blotta framkallandet af *fara*, strider mot de allmänna principerna uti vår strafflag och innefattar en undantagslagstiftning, som lagutskottet ansåg vara obehörig. Denna lagutskottets mycket skarpa och efter min mening befogade kritik gäller i lika hög grad detta lagförslag som det för 1905 års Riksdag framlagda; och denna kritik förlorar icke i betydelse, om man erinrar sig, att lagutskottets utlåtande var

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

undertecknad af utskottets dåvarande och nuvarande ordförande, justitierådet Trygger utan reservation. Jag tror vi lugnt kunna lita på, att, när han är af den mening, att det icke är lämpligt att här göra en undantagslagstiftning af denna beskaffenhet, som med straff skulle belägga framkallandet af fara, vi stå på rätt säker grund, om vi förkasta förslaget.

Hvad de öfriga här framlagda förslagen till nya straffbestämmelser beträffar, är det först fråga om ett förslag till ändring utaf 25 kapitlet 15 paragrafen strafflagen, hvilken innebär tillägget af ett tredje moment, som stadgar straff för vissa fall af ämbetsbrott, bestående i sådan förseelse af tjänsteman, som ligger däruti, att han, i syfte att hindra driftens behöriga gång, afhåller sig från tjänstgöring, eller i sådant syfte vansköter sin tjänst. Jag vill erinra därom, såsom redan i den kungl. propositionen framhållits, att detta icke innebär införandet af straff, straff för handlingar, som för närvarande icke äro straffbara, utan endast en straffskärpning, eftersom dylika tjänsteförseelser redan nu äro belagda med straff i 16 och 17 paragraferna af 25 kapitlet strafflagen. Förutom detta skäl att en straffskärpning af Kungl. Maj:t ansetts vara i och för sig nödig, har dessutom såsom skäl för ändringen anförts, att det ansetts riktigt att sätta tjänstemannaansvarigheten i paritet med den ökade ansvarsskyldigheten vid vissa aftalsbrott enligt den föreslagna lydelsen af 19 kapitlet 22 paragrafen. Därest, som jag antager, sistnämnda lagändring icke vinner kammarens bifall, bortfaller naturligen det anförda skälet för införande af denna straffbestämmelse uti 25 kapitlet.

I fråga om ändringen uti 25 kapitlet 22 paragrafen, så ligger den väsentligen uti det tillagda tredje momentet, som afser att i fråga om ansvarighet likställa personer med anställning vid vissa kommunala verk och inrättningar af allmän betydelse med statens tjänstemän. Hvad som legat till grund för detta förslag är hänsynen till, att här är fråga om en vital samhällsverksamhet, hvars obehindrade fortgång det är angeläget att trygga. För vinnande af detta ändamål har Kungl. Maj:t icke kunnat finna annat medel än stadgande af tjänstemannaansvar för de vid dessa verk anställda personer. Detta medel är i och för sig ingenting att säga om, så länge det gäller statens verk; där finnas i regel äfven tjänsteställningens förmåner, och då är ingenting att invända mot att också tjänstemannaansvarighet skall krävas, men detta medel, tjänstemannaansvaret, får ej sträckas längre, än att det motsvaras af tjänstemans förmåner. Att utan vidare sträcka ut denna ansvarighet till arbetarkretsar, där dylik tjänsteställning ej finns, har utskottet i sin helhet funnit obefogadt och därför yrkat afslag på denna Kungl. Maj:ts framställning och i stället aflåtandet af en skrifvelse. Denna skrifvelse har blifvit af utskottets majoritet och oss reservanter föreslagen med olika lydelse. Utskottets majoritet synes hafva tänkt sig, att arbetsfreden på detta område bör tryggas

hufvudsakligen genom straffbestämmelser, medan vi tänkt oss ett annat tillvägagångssätt, som bör på allvar undersökas, nämligen att det skulle bestämmas, att de kommuner, som åt sina arbetare gifva tjänstemannaställning — innebärande en viss säkerhet i anställningen, pension o. s. v. — skulle äga att införa absolut förbud mot arbetsinställelse för sådana tjänstemän. Detta synes oss vara den riktiga vägen att gå. Det är gifvet, att detta också är mera effektivt än hvad Kungl. Maj:t föreslagit, därför att det skulle trygga arbetsfreden under alla förhållanden.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka afslag å utskottets förslag och bifall till den af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen.

Med herr Sandström förenade sig herrar *Schotte* och *Wijk*.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Som herrarne se, har jag här afgifvit en motion, men jag har också en reservation. Jag anser det emellertid lönlöst att här plädera för densamma ensam, liksom jag anser det lönlöst att yrka bifall till densamma. Ej heller vill jag gifva mig in på att söka på något sätt öfvertyga kammaren om, att utskottets förslag i detta fall är det riktiga. Jag har emellertid hvarken då jag läste igenom de handlingar och protokoll vid 1905 års riksdag, som behandla denna fråga, eller då jag såg på hvad senare förekommit i saken kunnat finna, att det framlagts något verkligt sakskaäl, som talar mot utskottets förslag, och jag är öfvertygad om, att, då en gång vår strafflagstiftning kommer att omarbetas, den kommer att gå i den riktning, som utskottets förslag anvisar.

Herr talman, då jag anser det lönlöst att under nuvarande förhållanden här plädera för saken, anhåller jag i korthet att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner: 1:o) på bifall till hvad utskottet hemställt, 2:o) på afslag däpå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen och 3:o) på afslag å hvad utskottet hemställt; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den under 2:o) upptagna propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 1:o) omförmälda propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å hvad andra särskilda utskottet hemställt i punkten 2:o) af utskottets förevarande

Ang. ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

utlåtande nr 8, bifaller den vid utlåtandet af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet hemställt i nämnda punkt.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 91 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid utlåtandet af herr Schotte m. fl. afgifna reservationen.

Efter det herr talmannen emellertid återtagit ledningen af förhandlingarna, föredrogs punkten 3) och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 7.

*Ang. lag om
ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.*

Härefter upptogs till behandling andra särskilda utskottets utlåtande, nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 95 med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Genom en den 11 sistlidna mars afåten proposition, nr 95, som blifvit af båda kamrarna hänvisad till särskilda utskottet nr 2, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med förklarande att förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, måtte antaga ett vid utlåtandet fogadt förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Herrar *Åkerman*, *Persson* i Malmö och *Karlsson* i Fjäl hade reserverat sig mot utskottets förslag till lydelse af vissa paragrafer i 19 kap. strafflagen.

Sedan utskottets hemställan blifvit föredragen, erhöles ordet af

Herr *Åkerman*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Som herrarna utaf det nu föreliggande betänkandet finna, är det här fråga om ändringar dels i 19 kapitlet strafflagen och dels

i 20 kapitlet strafflagen. Angående de ändringar, som föreslås i 20 kapitlet strafflagen, har jag ingenting att säga, utan detta mitt anförande kommer att röra sig om vissa paragrafer i 19 kapitlet strafflagen.

*Ang. lag om
ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)*

Jag vill först nämna, att det var genom en ren händelse, som arbetsaftalsutskottet fick detta ärende till behandling. Då vi fingo propositionen upp i utskottet och sågo hvad det var fråga om, funno vi, att denna proposition icke hade det ringaste samband med arbetsaftalet, och vi försökte därför att slippa ifrån propositionen, men det lyckades icke; sedan riksdagsmaskineriet kommit i oriktiga gängor, var det omöjligt att få det ändradt, utan arbetsaftalsutskottet fick behålla denna proposition. Jag vill hafva nämndt detta för att visa, att utskottet själf icke på något sätt har velat erkänna, att dessa frågor hafva något samband med den öfriga lagstiftningen, som vi hade till behandling.

Jag beklagar på det lifigaste, att jag skall uppehålla herrarna nu, då alla äro trötta och längta hem, och då det är en viss oro i kammaren att komma härifrån. Jag ber om öfverseende för detta. Men under behandlingen af detta ärende i utskottet fick jag åtskilliga betänkligheter, som jag anser det vara min plikt att framföra för kammaren. Jag vill också nämna, att de farhågor, som jag uttalade i utskottet, delades af åtskilliga af utskottets ledamöter, hvilka ställde sig sympatiska till mina åsikter, fastän de till sist icke funno skäl att reservera sig. Det är dock ett par ledamöter, som hafva instämt i reservationen.

Om herrarna nu granska hvad det är fråga om i dessa paragrafer, vid hvilka jag tillåtit mig anteckna min reservation, nämligen 11, 14 och 23 §§ under 19 kapitlet strafflagen, så finna herrarne, att det är meningen att i dessa paragrafer göra sådan ändring, att bland de kommunikationsverk, som där förlänas ett särskildt skydd, skola upptagas äfven spårvägar, så att dessa skulle likställas med järnvägar. Ändringen är mycket enkelt gjord. Man har endast efter ordet järnvägsanläggning i den ifrågavavarande paragrafen satt till ordet spårväg; och sedan göres det nödiga hänvisningar i de andra paragraferna. Nu är det emellertid så, att om ändring vidtages i 11 §, blir äfven en annan paragraf faktiskt ändrad, nämligen den 12:e paragrafen, som hänvisar till den elfte. Men den finnes icke intagen i betänkandet. Det är ju så nämligen, att den undergår icke någon redaktionell ändring, men i sak kommer tolfte paragrafen, ifall den kungl. propositionen skulle bifallas, att innehålla någonting helt annat än hvad den nu gör.

Nu får jag besvära herrarna med att följa mig en liten stund i fråga om dessa paragrafer. Den elfte paragrafen handlar om, att någon *uppsåtligen* förstör eller skadar sådant kommunikationsverk, som däri omförmåles, eller materielen eller gör sådan skada därå eller eljest vidtager sådana åtgärder, att fara eller olycka kan upp-

Ang. lag om
ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)

komma. Den elfte paragrafen finnes intagen i propositionen; och det föreslås den ändring, att ordet *spårväg* skall sättas till. Men så är det 12 § i samma kapitel. Den står icke i betänkandet — och det har försvårat vårt arbete i utskottet något, så att det vore allt bra, om man toge för regel att hänvisa i betänkandena till äfven sådana paragrafer, som sammanhånga med de förekommande. § 12 handlar också om, att uppsåtligen göres skada eller vidtages åtgärder, som i 11 § sägs, å själfva anläggningen eller å tillbehör, men skadan eller åtgärden är något mindre vådlig än i elfte paragrafen angifves, ehuru den åstadkommer väsentligt hinder eller uppehåll i anläggningens begagnande; och där stadgas, att den, som gör sådan skada eller vidtager sådana åtgärder, dömes till fängelse eller till straffarbete i högst två år; i ringare fall må till böter dömas. Sedan är det den 14:e §. Den finnes intagen i propositionen. Såsom herrarna där finna, äro i fråga om sådana förhållanden, som beröras i 11 och 12 §§, privata kommunikationsansstalter likställda med statens, ifall Konungen därom förordnat. Och så slutligen är det den 23:e § i förslaget. Den stadgar straff för den, som *oupp-såtligen*, genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse är vållande till skada enligt 11 § eller därtill att fara uppstått för begagnande af verk, byggnad eller anläggning, som i sist sagda paragraf omförmäles; sådant vållande straffas med fängelse i högst 6 månader eller böter. Vidare stadgas det böter, högst 200 kronor för den, som är vållande till skada, hinder, uppehåll eller fara, som i 12 § omförmäles. Slutligen likställas i fråga om förhållanden enligt denna paragraf privata inrättningar med statens institutioner, därest Konungen därom förordnat.

När vi nu afhandlade dessa frågor i utskottet, så vill jag nämna, att vi hade alldeles ofantligt liten tid till vårt förfogande. Betänkandet togs till behandling i den allra sista stunden. Och därför kunde vi icke tänka på allt. Men de synpunkter, som under arbetet i utskottet framfördes, och som redan då vunno beaktande af flera ledamöter, voro, att man borde betänka, att *spårvägarna* hafva ju i allmänhet ett annat byggnadssätt än *järnvägarna*. *Järnvägarna* äro uppförda med järnvägsbankar, som äro inhägnade, under det att *spårvägarna* i de allra flesta fall äro framdragna på gatorna utan några stängsel; folk äro vana att passera dem mera ogeneradt. Vidare är det ju tyngre materiel, som framföres å *järnvägarna*. Ofta är det också mera folk och gods på dem. De köra äfven i starkare fart i allmänhet, hafva svårare att stanna, och bevakningen på dem är besvärligare än på *spårvägarna*; de gå också ofta i öde bygd, långt utanför bebyggda platser. Å *järnvägarna* framföras ju dessutom tågen nattetid i större utsträckning än å *spårvägarna*. Allt detta var synpunkter, som beaktades i utskottet. Men, som sagdt, de hafva icke föranledt mer än tre reservationer.

Nu kan man ju säga, när man läser 11:e § i 19 kapitlet, att det rör sig ju där om *uppsåtlig* handling, likasom i 12 § af lagen,

och att det därför icke skulle vara så mycket att säga om den föreslagna lagändringen. Men redan af de skäl, som jag anfört, tycker jag, att förhållandena icke äro analoga. När man så kommer till 23 § i förslaget, som handlar just om de *ouppsätliga* trafik hinder, som allmänheten på gatan kan komma att göra sig skyldig till, får jag dock säga, att jag tycker, att man i denna proposition är inne på ett farligt gebit. Ty det blir ju så, att vid den dagliga trafiken på gatorna kommer den stora allmänheten att blifva utsatt för ständigt trassel genom denna paragraf, ifall de icke hålla sig nog undan för spårvägarna.

*Ang. lag om
ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)*

Jag tycker därför, att det icke kan vara rätt att likställa spårvägarna med järnvägarna redan på de grunder, som anförts. Men nu är det så, att det är en annan invändning, jag har mot förslaget, men som jag icke kom att tänka på, då saken var före i utskottet, utan som rann mig i sinnet kort före detta ärende skulle behandlas här i kammaren och således flera dagar sedan betänkandet kommit ut.

För att herrarna skola förstå, hvad jag menar, måste jag besvara herrarna att följa mig öfver till 25 kapitlet strafflagen. Där stadgas i 15 §, att »underlåter eller försummar ämbetsman vid statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning» — det är precis samma uppräknning af kommunikationsanstalter, som det talas om i 19:e kapitlet — »hvad honom, till förekommande af olyckshändelse, åligger att iakttaga, så att skada lätteligen ske kan», blir han underkastad straff. Se vi sedan vidare på 22 §, så står det där — det är fortfarande 25:e kapitlet — »skall till följd af Konungens förordnande, hvad i 19 kap. 11 och 12 §§ om statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning stadgad är, tillämpas å dylik inrättning, som af enskilda personer, menigheter eller bolag gjord är; varde ock därvid anställd personal för brott af sådan beskaffenhet, som i 15 § nämnd är, straffad efter de i samma paragraf stadgade grunder; och må den brottslige eller felaktige, om brottet uppsätligen skett, eller han därför blifvit dömd till straffarbete, ej sedermera kunna i dylik allmän befattning nyttjas».

Det förefaller mig nu underligt, att icke den kungl. propositionen tagit ut konsekvenserna. Därest i 19 kap. strafflagen spårvägar skola likställas med järnvägar, så bör väl äfven i 25 kap. strafflagen den personal, som är anställd vid spårvägarna, likställas med den personal, som är anställd vid de enskilda järnvägarna, och komma under samma kontroll som denna, så att den icke får fara fram huru den vill på gatorna. Jag kan icke förstå anledningen till detta. Det slog mig, som sagdt, helt plötsligt, då jag i ett annat ärende satt och läste på 25 kap. strafflagen. Det är möjligt, att jag är på villovägar, och då är jag den förste att beklaga, att jag måst upptaga kammarens tid med detta. Men om man i 19 kap. strafflagen inskjuter ordet spårvägar efter ordet järnvägar i

Ang. lag om
ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)

vissa paragrafer och därigenom riktar ett straffhot företrädesvis mot den publik, som går omkring på gatorna, så tycker jag, att konsekvensen skulle kräfva, att samma ord inflickades i 25 kap. strafflagen, där samma kommunikationsanstalter uppräknas, och att således den personal, som är anställd vid spårvägarna, får samma förpliktelser i trafiksäkerhetens intresse, som den personal, hvilken är anställd vid de enskilda järnvägarna. Jag kan icke finna annat.

När jag läste den kungl. propositionen och motiveringen i densamma, så föreföll det mig, som om justitieministern hade haft sina tankar riktade åt detta håll. Han säger nämligen däri: »Det torde finnas så mycket större skäl att meddela bestämmelser i dylikt syfte, som tilldragelser under sista tiden visat, att ökad skydd för spårvägarna är af behovet påkalladt.»

Antagligen tänkte justitieministern på de många och svåra olyckor, som inträffade på spårvägarna här i staden under förliden höst och som upprörde allmänheten samtidigt med att den gamla personalen, hvilken blifvit afskedad, gick omkring i nöd och elände och måste emigrera. Justitieministern har antagligen känt sig upprörd af detta och velat införa ett skydd för spårvägstrafikanterna och gatupubliken. Men det förefaller mig egendomligt, att han icke fullföljde sina tankar, så att han först kastade sig öfver 25 kap. strafflagen och ställde spårvägspersonalen i sådan ställning, att den kom under samma kontroll som de enskilda järnvägarnas personal. Han gjorde emellertid icke detta utan fördjupade sig i stället i 19 kap. strafflagen, så att han i sista stund glömde bort 25 kap., ty jag förmodar, att det är en glömska.

Jag kan icke finna annat än att denna proposition bör afslås redan på de skäl, som blifvit anförda i utskottet, och ännu mera på grund af den omständighet jag nu tillåtit mig att påpeka. Jag yrkar därför afslag å samtliga de paragrafer, under hvilka min reservation förekommer, nämligen 19 kap. 11, 14 och 23 §§. I öfrigt har jag icke något att anmärka mot utskottets utlåtande.

Med herr Åkerman förenade sig herrar *Lindhagen*, *Persson* i Malmö, *Karlsson* i Fjäl, *Branting*, *Tengdahl*, friherre *Palmstierna*, *Åberg*, *Lindqvist*, *Blomberg*, *Johansson* i Stockholm, *Söderberg* i Stockholm och *Wallin*.

Vidare yttrade:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Petersson*: Herr talman, mina herrar! Hvad som föranledt regeringens förslag att spårvägar skulle likställas med järnvägar är naturligtvis de ändrade förhållanden, som under de senare åren inträdt genom den elektriska spårvägsdriftens införande. Det råder ingalunda, såsom herr Åkerman synes antaga, samma förhållanden nu, som då några spårvagnar, dragna af hästar, syntes på Stockholms gator och kanske

äfvén på någon annan ort, utan detta trafikmedel har utvecklats sig till en sådan fulländning och betydelse för det allmänna, att det numera är fullt ut jämförligt med järnvägar. Hvad järnvägarna äro för de långa afstånden äro numera, såsom herrarne veta, spårvägarna för de korta, särskildt för förstadsstrafiken. Under sådana förhållanden hafva vi ansett det icke vara försvarligt mot den allmänhet, som trafikerar dessa spårvägar så talrikt, att ställa spårvägarna utan det skydd, som i strafflagen är beredt åt de andra stora kommunikationsmedlen i landet. Detta är grunden till förslaget, och denna grund torde väl vid närmare beaktande finnas tillräcklig.

Nu har herr Åkerman framkommit med en anmärkning, som han förmodligen anser slå ihjäl hela förslaget, nämligen att man icke insatt motsvarande bestämmelser i strafflagens 25 kap., hvadan dessa spårvägsfunktionärer icke komma under det tjänstemannaansvar, som åligger järnvägsmännen, och han antog, att detta var en glömska. Nej, herr Åkerman, det är ingen glömska. Den frågan har varit uppe och mycket debatterats under förarbetena till denna lag, och det har därvid öfvervägts, huruvida man borde sätta äfvén spårvägspersonalen under sådant tjänstemannaansvar. Men då har man stannat vid, att det vore försiktigast att icke göra detta. Man borde icke gå så långt just därför att dessa spårvägar ofta drivas af enskilda bolag och att det sätt, på hvilket bolagen anställa sin personal, gör, att den i regel icke får samma utbildning och samma träning som järnvägsmännen och att man därför har mycket svårt att på densamma lägga tjänstemannaansvar. Det är dessutom så, att man ansett, att tillräcklig ansvarighet för spårvägsmännen skulle finnas just i den bestämmelsen, som herr Åkerman vände sig så mycket emot, nämligen straff för den, som genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse är vållande till någon slags olycka. Denna bestämmelse träffar naturligtvis äfvén en spårvagnsförare såsom sådan, och att gå därutöfver synes icke för närvarande vara erforderligt. Jag trodde icke, att herr Åkerman skulle, så mycket som han synes göra, hysa sympatier för att ställa denna spårvägspersonal under ett särskildt straffhot utöfver hvad som gäller för andra medborgare.

Beträffande hvad herr Åkerman nämnde därom, att man med straffhot borde vända sig mot den allmänhet, som går på gatan, — såvidt jag fattade honom rätt — så tror jag icke, att detta strafflagsförslag bör på något sätt hafva med denna allmänhet att göra, ty då man talar om, att någon genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse är vållande till fara, måste det naturligtvis vara en sådan åtgärd, som enligt den allmänna uppfattningen af detta uttryck är af någon verklig betydenhet, och det kan i allmänhet icke vara förhållandet, då en person, som går på gatan, icke ser upp för spårvagnen och därför tvingar den att stanna.

Jag vill således hafva anmärkt, att frågan om tjänstemannaansvaret varit uppe vid den förberedande öfverläggningen innan för

Ang. lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.
(Forts.)

slaget remitterades till lagrådet och naturligtvis äfven varit föremål för öfverläggning inom lagrådet, och jag tillåter mig hänvisa till, att lagrådet lämnat förslaget utan anmärkning. Vid dessa förhållanden tror jag icke, att de betänkligheter, herr Åkerman har mot förslaget, på något sätt kunna vara af den betydighet, att de böra hindra kammaren att bifalla detsamma.

Herr Åkerman: Jag känner mig icke öfvertygad af justitieministerns anförande.

Jag vill då genast till bemötande upptaga hans yttrande, att jag, enligt hvad han tänkte, icke skulle vara särskildt hågad för att ställa spårvägspersonalen under tjänstemannaansvar. Nej, icke då det är fråga om arbetsinställelse eller dylikt. Men jag anser, att rättvisa och lagteknik fordra, att om man i ett kapitel i lagen ur trafiksäkerhetens synpunkt likställer spårvägarna med andra privata kommunikationsföretag, så bör man äfven i ett annat motsvarande kapitel likställa personalen i fråga om dess ansvar för det sätt, hvarpå de fara fram under utöfvandet af trafiken. Då personalen vid andra enskilda kommunikationsanstalter, såsom enskilda järnvägar, träffas af bestämmelserna i 25 kap., så tycker jag, att de enskilda spårvägsbolagens personal också böra träffas af dem. Jag kan icke förstå annat än att det bör vara likställighet i detta fall.

Nu vill jag gärna säga, att strafflagsparagrafer öfver hufvud taget icke enligt min åsikt äro särskildt eldande för personalen att bättre sköta sin tjänst. Men om man i trafiksäkerhetens intresse inför dem på ett håll, tycker jag att man bör införa dem äfven på ett annat håll, och därför ber jag fortfarande att få yrka afslag på den kungl. propositionen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det af herr Åkerman under öfverläggningen framställda yrkandet, och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Åkerman under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 118 ja mot 64 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Vidare föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af sanatorievård åt vissa statstjänare;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålders-tillägg åt notarien hos riks-försäkringsanstalten A. R. Ljunggren; och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier för utbildning af tuberkulosläkare.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Å föredragningslistan var vidare uppfördt statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af farled mellan Storvindeln och Nedre Gautstråk.

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
tråk.*

I en den 4 april 1910 till Riksdagen afåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 133, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att till anordnande af farled mellan Storvindeln och Nedre Gautstråk genom upprensning af Bräskaforsen i Sorsele socken af Västerbottens län bidrag finge, under villkor att Sorsele socknemän bidroge till företaget med minst 3,000 kronor och förbunde sig att för framtiden underhålla farleden, lämnas från det af Riksdagen anvisade anslag till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder utan iakttagande af det för tillgodonjutande af statsbidrag från ifrågavarande anslag i allmänhet stadgade villkor, att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp än två tredjedelar af den för företaget beräknade kostnaden.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning för närvarande ej måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herr *Olsson* i Fläsbro, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet afåtna proposition.

Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)

Efter uppläsandet af utskottets hemställan yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag hoppas, att statsutskottets ärade ledamöter icke illa upptaga, att jag något reagerar mot det afstyrkande, som här kommit detta förslag till del, oaktadt utskottet är så pass enigt, som det är. Anledningen till att jag anser mig böra säga ett par ord torde framgå af det följande.

Som kammaren kanske haft tillfälle att inhämta, afser den här frågan upprensning af Bräskaforsen mellan Storvindeln och Nedre Gautsträsk, hvarigenom skulle åstadkommas en farled om icke mindre än 55 kilometers längd, medelst hvilken invånarna i öfre delen af Sorsele skulle komma i förbindelse med dess nedre del. För närvarande är denna karga och fattiga bygd fullkomligt blottad på kommunikationer, men det lär väl icke råda mer än en mening därom, att det verkligen är önskvärdt, att man bereder dess befolkning kommunikationer. Detta har också erkänts af statsutskottet, som framhåller, att saken är ganska behjärtansvärd. Utskottet har emellertid ansett sig böra afstyrka det framställda förslaget under anförande af att vidare utredning behöfdes därom, huruvida icke upprensningen skulle verka oförmånligt på regleringen af Vindelälvens vattensystem. Med anledning däraf skall jag meddela, att jag vändt mig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och i första hand till öfverstelöjtnant Ekdahl samt likaså till generaldirektör Fredenberg i domänstyrelsen, hvilken också lämnat åtskilliga upplysningar. Hvad först angår regleringens inverkan på Vindelns vattensystem och vattenflödena i älven, är att märka, att det redan af i propositionen lämnade upplysningar framgår, att genom Bräskaforsens upprensning vattenståndet i Storvindeln och Gautsträsk vid alla tillfällen kommer att intaga samma höjdläge och att vattenytan i Storvindeln kommer att sänkas på sådant sätt att skillnaden mellan lägsta och högsta vattenståndet icke kommer att väsentligt ökas. Detta betyder, att Storvindelns magasin blir större och följaktligen att sjöns uppsamlingsförmåga vid vårflödet ökas ända till 40 procent. I fråga om den inverkan, som Storvindeln's ifrågasatta sänkning kommer att ha på hela flottningsområdet, kan därför redan nu sägas, att densamma måste bli i högsta grad gynnsam, enär flödenas häftighet kommer att minskas i afsevärd mån och en jämnare vattenaftrinring åstadkommes. Upprensningen af Bräskaforsen medför, såsom vattenfallstyrelsen framhåller och som framgår af den kungl. propositionen, icke heller någon svårighet med afseende på möjligheten af Vindelns framtida användning för kraftändamål.

Det förefaller, som om egentliga anledningen, hvarför statsutskottet anser, att ytterligare utredning behöfves, är att man antager, det flottningsintresset skulle lida något afbräck genom upprensningen. Såsom framgår af den kungl. propositionen, har också Ume älfs flottningsförening protesterat mot att någon upprensning

skulle företagas och förklarar, att en sådan icke vore fördelaktig för denna förening. Emellertid har öfverstelöjtnant Ekdahl, som uppgjort förslaget, förklarar, att det tvärtom är alldeles säkert, att det för den allmänna flottningen i älven endast skulle vara till fördel, att upprensningen komme till stånd, ty dels skulle det flytande timret beredas obehindrad framkomst äfven vid lägre vattenstånd och dels komme vid vårflödet en större vattenmängd än förut att uppsamlas till förmån för den påföljande flottningsperioden, som därigenom skulle icke obetydligt förlängas. Tydligt är visserligen, att det för flottningsbolagen skulle vara ännu fördelaktigare, om man, såsom också föreslagits, byggde en damm vid Bräskaforsen, då man alldeles fritt kunde reglera vattenståndet efter tycke och smak. Men då det gäller att våga detta flottningsbolagens intresse mot hela ortens, så tror jag, att man väl bör sätta ortens intresse i främsta rummet. Och den omständigheten, att det skulle vara bättre för flottningsbolagen, om man upplörde en dyrbar damm, får väl heller icke tillmätas någon betydelse.

Slutligen har statsutskottet framhållit, att genom upprensningen skulle omöjliggöras torrläggning af en mosse invid Sorsele kyrkoplats, hvilken mosse skulle vara mycket stor och till största delen ligga på statens mark. Emellertid har generaldirektör Fredenberg upplyst mig om och visat mig på kartan, att man mycket öfverdrifvit denna mosses storlek, hvilken utgör 725 hektar, däraf endast 212 ligga å kronans mark. Vidare är att märka, att upprensningen af Bräskaforsen icke omöjliggör mossens torrläggning, och dessutom har det uppgifvits för mig, att mossen ligger så pass högt, att förslaget icke har någon inverkan på frågan om densamma torrläggning. Detta är sålunda de uppgifter, som lämnats mig i domänstyrelsen.

Det är en för staten ganska obetydlig fråga det här gäller: det gäller endast att från ett redan befintligt anslag lämna en anvisning å ett något högre belopp, än hvad man enligt gällande författning har rättighet att få. Hela företaget skulle kosta 38,000 kronor. Däraf skulle Sorsele kommun bidraga med 3,000 kronor, så att staten sålunda skulle få släppa till 35,000 kronor af ett redan befintligt anslag. Detta är ju icke någon afsevärdt stor utgift för staten. Men hvarför jag ändå ansett att denna sak är så pass beaktansvärd, att jag velat inlägga en liten gensaga mot statsutskottets afstyrkande är, att det är en betydlig sak för den ort det gäller. Den bygd, som det här är fråga om, är så vanlottad på kommunikationer, och de människor, som finnas där, bo så fjärran från befolkade trakter, att bygden behöfver den uppreckning, som anläggandet af en sådan båtled skulle åstadkomma. Herrarne kunna törhända göra sig en föreställning om, hvilken inverkan det har på befolkningen i dessa aflägsset belägna bygder, om den finner, att svenska Riksdagen tänker på den. Jag är öfvertygad om att det skulle göra ett ganska nedslående intryck i dessa

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

obygder, om underrättelser komme dit, att svenska Riksdagen icke ansett sig kunna medgifva åt Kungl. Maj:t att bevilja detta anslag, därför att Ume älfs flottningsförening funne det stridande mot sina intressen.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman! Efter de upplysningar, som lämnats af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, och med hänsyn till den sena timmen, ber jag att endast få säga ett par ord. Jag ber först få erinra om att samtliga i detta ärende hörda myndigheter enhälligt förordat bifall till ifrågasatt framställning. Det är dock ett par trävarubolag jämte en flottningsförening, som icke gjort detta. Dessa bolag ha emellertid icke direkt motsatt sig anläggningen utan endast vägrat lämna bidrag därtill. Därjämte framhåller flottningsföreningen, att företaget i fråga skulle blifva till skada för flottningen i älven. Jag har också tyckt mig finna, att det just är sistnämnda synpunkt, som föresväfvat bolagen, när de icke velat vara med om det ifrågasatta företaget. Jag har för min del icke undrat så litet öfver, hvarför flottningen skulle kunna försvåras genom ett sådant företag, men har icke kunnat få någon klarhet därom för egen del. Emellertid har jag försport på sista tiden, att en mycket framskjuten representant för bolagsintresset där uppe lär ha fått i sitt hufvud, att en damm borde byggas vid Bräskaforsen för reglering af vattnet i Storvindeln under den tid flottningsarbetet pågår mellan Bräskaforsen och Vännäs. Denna tanke har emellertid icke ledt till någon som helst åtgärd från bolagens eller flottningsföreningens sida. Det mest troliga lär också vara, att den aldrig kommer till utförande. Dessa bolagsintressen ha nu icke varit alldeles främmande för Riksdagen heller. Huruvida statsutskottets föreliggande utlåtande har rönt någon inverkan däraf, vill jag icke uttala något omdöme om.

Nu säger statsutskottet, att då en reglering utaf vattenståndet i Storvindeln kommer att inverka på hela vattensystemet, måste beslut därom föregås af ytterligare utredning. Jag sätter naturligtvis mycket stort värde på de 23 utskottsledamöternas hydrografiska insikter, men det förefaller mig, som om de vore väl försiktiga i detta fall.

Som herr statsrådet nyss påpekade, lär icke den sänkning, som här är ifrågasatt, medföra någon skada för orten. Dessutom har också landbruksstyrelsen alldeles bestämdt förklarat, att sänkningen i fråga icke medför någon skada för jordbruket.

Vidare framhåller också statsutskottet, att om företaget komme till stånd, så skulle en delvis staten tillhörig mosse icke kunna torrläggas och uppodlas. Dock har jag för några dagar sedan läst ett intyg, afgifvet af trovärdiga personer ifrån dessa trakter, i hvilket intyg framhölls. bl. a., att mossen är belägen icke mindre än 8 meter högre än det nuvarande vattenståndet i älven. Vid sådant förhållande är det ju uppenbart, att mossen i fråga både kan

torrläggas och odlas, äfven om vattenståndet i någon mån skulle förändras genom regleringen.

Jag skall, herr talman, på nu anförda skäl be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen, Zetterstrand, Vahlquist*, friherre *Bonde, Hagström, Hellberg, Riström, Lundström, Bäckström, Carlsson* i Malmberget, *Ström* i Öfver-Torneå, *Zimdahl, Bengtson* i Glösbo, *Jonsson* i Hå, *Ericsson* i Vallsta, *Nilson, Thor, Lindgren* i Skog, *Olofsson, Wiklund*, greve *R. Hamilton* och *Rehn*.

Herr Byström: Det förefaller, som om flertalet af kammarens ledamöter anse denna fråga synnerligen stor och att man därför ovillkorligen liksom vill ha antecknad till protokollet, att så och så har man röstat i densamma. Då jag är en af de 23, om hvilka herr Olsson i Fläsbro yttrade sig litet halft ironiskt, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan om afslag å Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber att få yttra några ord för att angifva skälen till detta yrkande.

För det första har det förefallit mig, som om de utredningar, som äro verkställda i detta ärende, visa, att det är möjligt att kunna sänka Storvindeln, och de upplysa äfven om, huru mycket ifrågakarande förslag skulle kosta. Vi ha ju också alla fått den uppfattningen, att det åtminstone icke bör vara något hinder för Riksdagen att gå med på förslaget från penningssynpunkt, ty det är ju ett relativt litet anslag, som här kräves. Nu har det särskildt af dem, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, framställts, att det skulle vara ett bolagsintresse som dikterat utskottets beslut, men jag tror icke, att det är riktigt rätt att så säga. Skulle emellertid en bolagsman en gång hitta på en bra sak, så får man väl i alla fall gifva honom rätt, äfven om han är bolagsman. Hela saken är ju den, att utskottet påyrkat ett uppskof, hvilket för befolkningen däruppe betyder allenast fyra månader, ty det är ju att märka, att den kommunikationsled, hvarom här är fråga, icke kan användas mer än ungefärligen fyra månader om året och knappt det, då isen icke lämnar sjöarna förrän sent på våren och dessa börja tidigt frysa. Hvad vidare beträffar frågan om, huru denna ångbåtsled skall inverka på flottningsförhållandena, vill jag nu icke yttra mig därom, då man icke kan säga, om den verkligen kommer att ha någon sådan verkan eller om man på något sätt kan förebygga den. Men man bör väl icke vara alldeles afgjordt för att göra det svårt för dem, som skola ombesörja flottningen. Det är emellertid icke från den synpunkten, som jag anser det vara lämpligt, att man något litet skjuter upp denna fråga. Först och främst vill jag säga, att den utredning, som här är gjord, icke är fullständig, i det att där icke förekommer något om fisket i sjön. Det har sagts till mig, att fisket är den näring, som en del in-

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

byggare där i trakten ha, och det är klart, att när man sänker en dylik sjö exempelvis en meter, kan det inträffa, att man på vissa håll, skadar fisket i sjön, och icke är det väl orimligt, att man ber att få ett utlåtande om den saken. Såsom herrarne kunna läsa på sid. 20 står det där alldeles tydligt, att någon undersökning icke är gjord rörande fisket och att man icke kan säga bestämdt huru det blir därmed efter sänkningen. Vidare är man heller icke alldeles säker på, om icke sänkningen kan ha någon inverkan på åkerbruksförhållandena. Man vet ju, att en sådan stor sjö som Storvindeln är en värmehållare på samma gång som en stor vattenbehållare, och därför kan en sänkning af sjön inverka på det lilla landtbruk, som finnes där uppe omkring Storvindeln. Hvarför skulle man icke kunna fördröja saken dessa fyra månader, som det faktiskt gäller, för att få någon liten undersökning afven i de två afseenden jag här angifvit.

Hvad sedan beträffar frågan om reglerandet af vattenafloppet, så går det knappast att göra detta, sedan man sänkt Bräskaforsen, så att Storvindeln får samma nivå som Nedre Gautsträsk. Det har upplysts för oss, att det icke lämpar sig att göra fördämningarna nedanför Gautsträsk lika bra som vid Bräskaforsen strax vid Storvindeln's mynning. Om man nu tänker sig, att man i framtiden skulle behöfva göra båda sjöarna till en gemensam vattenbehållare med fördämningar nedanför Gautsträsk; huru skulle då detta inverka på det jordbruk, som finnes omkring Nedre Gautsträsk, och på det, som finnes och kan utveckla sig vid Storvindeln?

Det är i synnerhet dessa synpunkter, som bidragit till, att utskottet kommit till det slut, som här föreligger. Då frågan icke gäller mera än ett uppskof och man i utskottets utlåtande endast uttalat den önskan att få se några ytterligare utredningar om, huru denna sänkning kan inverka på nu nämnda förhållanden, kan det väl icke anses vara orimligt att nu yrka afslag å Kungl. Maj:ts proposition och begära en förnyad utredning. Jag vågar påstå, att de, som så göra, äro besjälade af lika varmt intresse för befolkningen däruppe som herr Olsson i Fläsbro och äfven herr civilministern.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Jag får erkänna, att då jag första gången läste den kungl. propositionen, tilltalade den mig mycket, och den afdelning inom statsutskottet, som jag tillhörde och som just hade att behandla detta ärende, tillstyrkte propositionen enhälligt. Då detta afdelningens förslag kom in till utskottet, uppträdde där tre ledamöter, alla tre boende uppe i Norrland och väl kännande till förhållandena där uppe, icke blott beträffande detta sjösänkingsföretag, och de framhöllo ganska skarpt den skada, som

skulle uppstå, därest detta företag komme till utförande. De betonade äfven ganska skarpt, att denna ifrågasatta nya trafikled icke hade någon betydelse. Det är endast, säga de, omkring 400 personer, som bo omkring denna sjö, räknadt från Bräskafors upp till öfre ändan af Storvindeln. Under sådana förhållanden kunna nog herrarne själfva finna, att denna trafikled skulle blifva i högsta grad förlustbringande. Hvem som skulle trafikera den, vet jag icke, och jag tror icke att någon annan vet det heller, ty det lär ekonomiskt sedt icke gå för sig. Den ene af de tre norrländska representanter, om hvilka jag nyss talade, har upptecknat, hvad han yttrade inom utskottet, och det står väl både han och hans kamrater för, ty de förenade sig med honom uti denna fråga. Denna person, nämligen herr Åström, yttrade, »att han väl ansåg denna afägsset boende befolkning i behof af alla de kommunikationsleder den kunde få, men, att då denna befolknings antal, det vill säga antalet af de personer, som bo efter Vindeln ofvan Bräskafors, endast utgör omkring 400 personer, sänkades förutsättningar för att den ifrågasatta farleden skulle komma att trafikeras. Den ringa trafik, som kunde tänkas uppkomma, skulle aldrig kunna bära kostnaderna för en ångbåtsdrift. — Någon större nytta skulle trafikleden således icke medföra, men en gång anlagd skulle den utgöra ett hinder för andra företags utförande, som därpå blefve beroende. — Trafikledens anordnande vore nämligen byggdt på förutsättningen af att Storvindels vattennytta bringades i nivå med Nedra Gautsträskets. Någon sänkning af Nedra Gautsträsket kunde sålunda därefter ej företagas, utan att trafikleden blefve omöjliggjord. Likaså kunde icke efter tillkomsten af en så ordnad trafikled, som här föreslagits, någon höjning af Storvindels vattennytta ske, utan att trafikleden förstördes. — Nu är det emellertid så, att dessa förutsättningar äro erforderliga. — Nedre Gautsträsket måste sänkas, om den vid Sorsele kyrkoplats befintliga stora, staten till större delen tillhöriga, myren skall kunna odlas, och Storvindels vattennytta måste kunna värtiden höjas, om därstädes skulle kunna kvarhållas det vatten, som eljest vid hastiga snösmältningar vållar öfversvämningar och skador på odlade stränder vid denna älfs nedre lopp. — Att afskära möjligheten för Storvindels framtida reglering bör väl dock ej få ske. — Staten, såsom varande den störste skogsägaren efter vattendraget och den hvilken disponerar de flesta vattenfallen i älven, synes hafva så stora intressen, att inuan något beslut i fråga om Storvindels sänkning fattas, måste utredning i berörda afseende vara verkställd.»

Detta har offentligen uttalats, och jag vill därför äfven här offentligent framföra detsamma. Oaktadt jag var med om förslagets realiserande på afdelningen, framkommo dock sådana skäl inom utskottet, att det var mig omöjligt att kvarstå på den punkt, där jag ställt mig inom afdelningen.

Här yttrade nu den ärade reservanten, att en ledamot af utskottet hade fått i sitt hufvud, att han skulle göra front emot denna fram-

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

ställning. Jag tror icke, att hvarken jag eller någon annan tänker att i detta hänseende göra något annat, än hvad som synes oss vara rätt och billigt. Vi vilja icke förstöra, hvad man har, för att få något sämre, och det är ju alldeles tydligt, att denna sats är tillämplig här.

Vidare yttrade den ärade reservanten, herr Olsson, att den mosse, hvarom här talas, skulle vara belägen åtta meter högre än marken nedanför. Så uppgafs det icke inom utskottet. Hvad det beträffar, så sades det, att han är några meter högre; men vid flod händer det ändå, att vattnet går upp på denna mosse och öfver jorden. Det skall också vara verk och inrättningar där nere, och ett par tre verk uppföras nu där nere i älfven, hvilka kunna röna inflytande, säges det, om man sänker sjön nära en meter. Det är nämligen gifvet, att floden då kommer skarpare än nu, då vattnet hålles inne i sjön. Sänkes sjöns yta 0,90 meter, så kommer vattnet i stället fortare, och då är det fara icke blott för verken nedanför utan äfven för såväl den odlade som odlingsbara jorden.

Herrarna skola därför icke alls förväna sig öfver att icke allenast afdelningen utan äfven utskottet velat ha tid för att få en sådan utredning; och att få denna utredning verkställd så fort som möjligt synes mig ligga i deras intresse, som äro mest beroende af att få den gjord, så att de kunna reglera vattnet så, som de böra göra, för att icke vattnet skall komma och förstöra verken eller jorden nedanför. Och vilja dessa intresserade icke göra detta, då få de stå sitt eget kast. Men lämna herrarna dem en frist på ett års tid, då böra de kunna verkställa utredningen på den tiden; i sommar är det ju mycket lämpligt att göra det. Om sedan, när det är gjordt, det befinnes, att man icke kan åstadkomma det, som dessa män inom utskottet påstått att de vilja hafva till stånd, då vet jag ingen annan råd än att regeringen får komma tillbaka med sitt förslag; och då skall jag vara den, som säger ja till det, det lofvar jag — naturligtvis under förutsättning att jag då finns kvar i riksdagen.

På grund af hvad jag sålunda anfört kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan, i tanke att man på så sätt får en utredning om hvad som bör göras.

Herr Rydén: Herr talman! Då jag icke suttit i utskottet vid behandlingen af detta ärende och detta icke blifvit antecknad i betänkandet, kunde jag i viss mån taga åt mig hvad herr Olsson i Fläsbro yttrade om de 23 ledamöterna i utskottet. Jag blef emellertid tvungen att gå ifrån vid behandlingen af detta ärende, för att skriva reservationer till betänkandet om tullstaten.

Jag trodde då, att denna fråga skulle vara klar omedelbart; ty eftersom afdelningen hade tillstyrkt den kungl. propositionen, så kunde jag icke tänka mig, att utskottet skulle göra en så hastig vändning på grund däraf att ett par tre norrlänningar varit uppe

och talat emot förslaget. För min del finner jag utredningen fullt tillräcklig och skulle icke haft något emot att tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning; och jag skulle säkert hafva gjort det, om jag då hade haft reda på hvad jag nu bevittnat af den personliga agitation, som från bolagsintresserad norrländskt håll bedrifvits för att få förslaget stjälp. Denna agitation har öfvertygat mig om att utskottet låtit föra sig bakom ljuset.

Jag vill därför för min del yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag utan att närmare motivera detta mitt yrkande. Jag tror nämligen icke, att det för tillfället behöfs; utan vädjar jag till mina kamrater i utskottet, om de hafva samma åsikt som jag, att de icke köra frågan fram till votering utan bifalla den kungl. propositionen.

Herr Lindhagen: Det här är en mycket stor fråga för folket där uppe, fastän kanske icke för herrarna, som sitta här i kammaren, att döma af de opinionsyttringar, hvilka nyss gåfvo sig till känna.

Nu är det verkligen på det sättet, såsom jag ofta haft tillfälle att här i kammaren framhålla, att dessa människor där uppe i Sorsele socken hafva att kämpa mot mycket sorgliga förhållanden, hvarför det för dem är synnerligen viktigt, att det mesta möjliga göres för dem under den tid, som nu återstår, innan de återfå sina skogsrättigheter, som äro på lång tid bortslumpade till bolagen. Detta är därför en stor sak för dem, som de fästa mycket afseende vid, och detta äfven därför, att de därigenom skola få någon arbetsförtjänst under den närmaste tiden.

Nu kan jag ju icke utveckla den sakkunskap i frågan som herr Sjö, fastän jag varit däruppe och rott på de här vattendragen; utan jag har måst hålla mig till handlingarna. Men på grund af dem tror jag, att utredningen är tillfredsställande. Man förvånar sig öfver, hvar utskottet fått sin plötsliga sakkunnighet ifrån. Det bara uppgifves utan vidare och utan angifvande af källa, att det är två saker som icke äro fullständigt utredda, och så utvecklar herr Sjö det ytterligare. Men detta beror därpå, såsom herr Olsson i Fläbro sade, att det bolagsintresse, som alltid stått emot sockenbornas intresse, har haft den stora lyckan att ha en representant i statsutskottet, hvilket Sorsele sockenbor icke haft; och så har det kommit sig, att dennes muntliga obestyrkta uppgifter tagits för goda, under det att de officiella bestyrkta uppgifterna underkännas.

Nu har emellertid herr statsrådet och chefen för civildepartementet med uppgifter från vederbörande sakkunniga myndigheter, som känna till förhållandena, visat, att dessa uppgifter, som utskottet fått från bolagsrepresentanten, icke äro hållbara. Jag vill tillägga, att landshöfdingen i länet, herr Biörklund, har haft ett sakrikt anförande i ärendet i Första kammaren, och att han därvid med bevis kunde bestyrka just detsamma, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet andragit, nämligen att de muntliga upplysningar, som i detta bolags intresse lämnats utskottet, icke äro riktiga.

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gautes-
träsk.
(Forts.)*

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

Det har ock sagts, att från ifrågavarande bolagshåll oupphörligen kommit förevändningar, afsedda att hindra detta företag, och att de alltid visat sig oriktiga.

Jag ber således att få yrka bifall till herr Olssons i Fläsbros reservation.

Herr Wiklund: Herr talman, mina herrar! Jag skulle måhända icke begärt ordet i denna sena timme, om icke den omständigheten hade inträffat, att detta ärende kommit att afgöras i utskottet vid en tidpunkt, då jag åtnjöt några dagars ledighet från riksdagsgöromålen, och jag således icke varit i tillfälle att i utskottet uttala min mening i frågan.

Det gäller här, såsom vi veta, ett ganska obetydligt anslag. Hela kostnaden för företaget uppgår till 38,000 kronor. Enligt gällande bestämmelser skulle staten härvid bidra med två tredjedelar eller omkring 25,300 kronor. Då kommunen emellertid förklarar sig icke mäktat bidra med mer än 3,000 kronor, skulle staten bidra med 35,000 kronor eller således 9,700 kronor utöfver hvad som enligt nuvarande bestämmelser utgår i statsbidrag. Frågan gäller sålunda detta sistnämnda belopp eller 9,700 kronor. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna biträda detta äskande; och det må vara förklarligt, att för personer, som icke närmare känna till förhållandena inom lappmarken, denna sak kommit att framstå såsom något, som icke är oundgängligen nödvändigt. Men för den, som känner till förhållandena och vet, under hvilka svåra omständigheter folket däruppe får draga sig fram, för honom är det icke så godt att afstyrka en sådan framställning.

Det är nämligen så, att bristen på kommunikationer — som ju är allmän inom lappmarkerna — gör sig mer än vanligt kännbar just inom Sorsele socken. Den enda landsväg, som finnes, går fram till kyrkan, som ligger i socknens nedre del. Men sedan är det också slut; sedan finns det ingenting annat än gångstigar och mindre roddleder att taga sig fram på. Under sådana förhållanden är det väl alldeles tydligt, att en farled som denna, hvilken efter Bräskaforsens sänkning skulle komma att sträcka sig 5 1/2 mil ända upp till närheten af det kapell, som ligger ofvanför Storvindeln, skulle vara af synnerligt stor betydelse för befolkningen.

Jag vill också meddela, att det icke är så, som herr Sjö nämnde, och att de uppgifter, som han fått därom att det blott är 400 personer i den del af socknen, som skulle ha nytta af farleden, äro oriktiga. Här är nämligen ett telegram från länsmanen i distriktet, hvilket lyder sålunda: »Ofvan Bräskaforsen bo 640 personer, dessutom nomadiserande lappar 152 personer. Lindberg.» Utskottet säger sig väl behjorta behovet af förbättrade kommunikationer i dessa aflägsna trakter, men har dock funnit vissa betänkligheter mot att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det är egentligen tvenne skäl, som för utskottet varit bestämmande vid dess afstyrkande af detta

anslag. Det första skälet är det, att utskottet tyckes anse, att här vore fråga om en större vattenreglering, en reglering, som skulle omfatta hela flodområdet. Så är emellertid icke fallet. Här gäller det endast att upprensa en fors, hvarigenom vattenytan i sjön Storvindeln skulle sänkas med 9 decimeter. Denna sänkning kommer gifvetvis ej att verka någon förändring i vattenmängden, sedan öfver-skottet, om jag så får uttrycka mig, runnit ut från Storvindeln, utan vattenståndet i älven blir därefter normalt, såsom det varit hittills.

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

Vidare har utskottet anført, att en större myr, som ligger i närheten af Sorsele kyrka, skulle röna någon menlig inverkan af detta sjösänkingsföretag. Herr Sjö upplyste också om, att så skulle vara förhållandet. Jag ber då att få meddela ett telegram från en statens landtbruksingenjör, som är placerad däruppe i Lappmarken. Detta är ställdt till landshöfdingen i länet och lyder som följer: »För inom Sorsele by belägna del af Galgatmyren» -- så heter nämligen odlingsmarken -- »utgörande 500 hektar medför Storvindeln sänkning ingen menlig inverkan -- -- --.» Vidare ber jag att få meddela ett intyg af länsmannen i distriktet, som lyder: »År 1910 den 18 april företogo undertecknade afvägning, med ordentligt instrument, af Galgatmyren med utgångspunkt ungefär från myrens midt; och befanns den ligga 8,1 meter högre än Vindelälvens vattenyta vid landsvägsbron öfver s. k. Lillån. Med anledning häraf och då *fast skogsmark* med tung jordmylla *skiljer myren från älven*, måste det ju vara en ren omöjlighet, att en blifvande upprensning af Bräskaforsen, belägen 1,2 mil ofvan Sorsele kyrkoby, kan medföra försumpning af myren i fråga. Sorsele som ofvan

A. Lindberg.
Kronolänsman.

K. A. Eriksson.»

Häraf framgår ju alldeles tydligt, att denna odlingsmark icke kan röna någon som helst menlig inverkan af Storvindeln sänkning med 9 dm.; och dessa personer, i synnerhet landtbruksingenjören, torde väl på detta område få anses vara lika stora auktoriteter som herr Sjö och hans sagesman.

Nu är det gifvet, att denna befolkning, som bor däruppe, skall ha samma rättighet som befolkningen i öfriga delar af landet att anhålla om statsbidrag för byggande af *landsväg* utefter dessa sjöar, men det är klart, att denna socken, nedtyngd som den redan är af kommunala skatter, icke mäktar åstadkomma den tredjedel af anläggningskostnaden, som staten fordrar, om den skall bidraga med två tredjedelar. Kommer så därtill, att man också fruktar för det tunga vägunderhållet.

För staten vore det nu ekonomiskt fördelaktigt att lämna det bidrag, som nu begäres, då det finnes möjlighet att för ett så relativt litet belopp anlägga en ända till 5 1/2 mil lång farled i denna socken. Nu har emellertid utskottet icke velat tillstyrka detta utan

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.*
(Forts.)

ansett en förnyad utredning vara nödvändig. Ja, jag förstår icke hvad här ytterligare skall utredas. Konungens befallningshafvande har genom kungjordt sammanträde hört intresserade trafikanter, strand-, vattenrätts- och fiskeägare m. fl., och ingen har haft något att invända mot företaget. Vidare ha också hörts Sorsele socknemän, hvilka väl själfva bäst kunna bedöma, huruvida deras fiskerätt kan skadas genom den ifrågasatta farleden, och de vilja äfven bidra med 3,000 kronor till företaget. Hörda hafva äfven blifvit Konungens befallningshafvande, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen, den sistnämnda särskildt från jordbruks- och fiskesynpunkt, och alla ha tillstyrkt denna farleds inrättande.

Jag tror sålunda, att här gäller frågan egentligen: vill man lämna detta bidrag, eller vill man det icke — och jag anser att här kan tillämpas den satsen, att snar hjälp är dubbel hjälp. Jag tror, att statsmakterna verkligen böra göra hvad de kunna för lappmarkernas befolkning, ty i annat fall är det fara värdt, att lappmarkerna affolkas, och jag tror icke, att det är så lätt att få andra än dem, som äro födda i dessa landamären och vanda vid umbäranden och försakelser af alla slag, att där bosätta sig. Jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å statsutskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Wiklund förenade sig herrar *Wavrinsky, Tengdahl, Hasselquist, Lindley, Bergman* och *Mörtsell*.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag anser mig böra tillkännagifva, att jag vid denna frågas behandling satt på herr Thorssons plats i statsutskottet och då tyckte mig finna, att det från statsutskottets sida var anledning att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag bad herr Olsson i Fläsbro, att han skulle låta teckna mitt namn på hans reservation, men af en eller annan anledning blef det utelömdt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Sjö: Herr talman! Här yttrades, att det skulle endast och allenast vara ett bolagsintresse, som förestafvade, att man ville vänta på att få utredning i den föreliggande frågan. Här spelar dock in icke så små statsintressen. Jag nämnde i mitt förra anförande, att staten hade ganska stora skogar i närheten af och omkring denna sjö, och därest man omöjliggör utfraktandet af dessa skogar genom den farled, som ännu användes, därigenom att en trafikled skall hindra detta, då tror jag sannerligen icke annat än att det är bra, att vi få en utredning i föreliggande fråga.

Här föreligger för resten ingen utredning alls härom. Jag ber att få erinra herrarna äfven därom, att det ej bildats något bolag för att sätta dit en ångbåt, som skulle trafikera denna farled, och utan ångbåt tjänar det väl icke mycket till att bifalla Kungl.

Maj:ts eller reservantens förslag. Men tro herrarna, att ett sådant bolag kommer att bildas, och att det kan bära sig? Jag tror det ej. Herrarna veta, att det är omkring 400 invånare, som bo omkring sjön ofvan Bräskaforsen, och hvad skall det vara att trafikera en ångbåtsled med på sådant sätt, att det kan bära sig? För min del tror jag icke på möjligheten däraf. Dessa tre män, som sutto i statsutskottet och berättade detta och som kände till förhållandena, ville ha en utredning, och det var mig för den skull omöjligt, att på grund af hvad som i den kungl. propositionen framhållits, motstå en framställning om, att en utredning skulle komma till stånd. Jag tror, att det vore klokt af kammaren att afvakta tiden, så att vederbörande hinna med en närmare utredning, det må nu vara hvem som helst som låter verkställa densamma, blott den sker antingen af enskilda personer eller i samförstånd med Kungl. Maj:ts och kronan. Jag kan för den skull icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan i detta hänseende.

*Ang. farled
mellan Stor-
vindeln och
Nedre Gauts-
träsk.
(Forts.)*

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

§ 10.

Slutligen föredrog hvart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt biträdande postexpeditören Anna Maria Hammarstrand, född Flycht; och

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt förra poststationsföreståndaren Hedvig Sofia Clementeoff och poststationsföreståndaren Helena Aurora Clementeoff.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och bankoutskottet, nr 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.; samt

från Riksdagens kansli, nr 150, angående åtgärder för skolungdomens fostran till sparsamhet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 103, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående tullverkets utgiltstater för år 1911; och

nr 104, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; samt

lagutskottets memorial nr 53, med anledning af återremiss från Första kammaren af lagutskottets utlåtande nr 51 i anledning af dels återremiss af vissa delar af utskottets utlåtande nr 44 angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 jämte i anledning däraf väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andersson* i Höckerum under den 3 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,²⁶ e. m.

In fidem
Per Cronvall.